T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EDİRNE KÜTÜPHANELERİNİN GELİŞİMİ

ÇAĞDAŞ BAVKIR

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. BÜLENT YILDIRIM

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.....TARİH..... ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

.....Çağdaş Bakır..... tarafından hazırlanan

.....Cumhuriyet Döneminde Edirne Kütüphanelerinin Gelişimi.....

Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 30.09.2019 Pazartesi günü saat .....10:30..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *.....Kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç.Dr.Bülent YILDIRIM	Kabul Edilmesine	
Dr.Öğr.Üyesi Aziz TEKDEMİR	Kabul Edilmesine	
Dr.Öğr.Üyesi Hasan DEMİRHAN	Kabul Edilmesi	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANABİLİM DALI

DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

23.10.2019

İmza

Tezin Adı: Cumhuriyet Döneminde Trakya Kütüphanelerinin Gelişimi

Hazırlayan: Çağdaş BAVKIR

ÖZET

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyetinde önemli bir yere sahip olan Edirne'de kurulan kütüphaneler, halkın eğitim öğretim hayatında önemli bir unsurdur. Trakya bölgesinin kültürel zenginliği kütüphanelerin muhteviyatının da çeşitli eserlerden ve dillerden oluşmasını sağlamıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra da hizmet veren, kültürel birikimin eserlerini muhafaza eden ve bilginin canlı tutulmasını sağlayan kütüphanelerin içeriği ve zenginliği devletlerin siyasi, ekonomik, kültürel gücünü de doğal olarak yansıtmaktadır. İnsanların araştırma, öğrenme, kendini ve toplumunu geliştirme arzusu devam ettiği sürece bilgi ve belgeye duyulan ihtiyaç yıllar geçse de önemini yitirmeyecektir. Bölgesel olarak incelenen kütüphaneler Edirne ilini kapsamaktadır.

Bu çalışmada Edirne'de Osmanlıdan miras kalan kütüphanelerin, Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte eğitim faaliyetlerine katkılarına, kütüphanelerin tarihsel dönüşümlerine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane, Kütüphanecilik, Halkevleri, Halk Kütüphaneleri, Türk Ocağı, Edirne

Name of the Thesis: Development Of Edirne Libraries During The Republican Period

Prepared By: Çağdaş BAVKIR

ABSTRACT

The libraries established in Edirne, which has an important place in the Ottoman Empire and the Turkish Republic, are an important element in the educational life of the people. The cultural richness of the Thrace region provided the content of libraries to be composed of various works and languages. The content and richness of the libraries, which serve the aftermath of the establishment of the Republic, maintain the cultural accumulation and keep the information alive, naturally reflect the political, economic and cultural power of the states. As long as people continue to desire to research, to learn, to develop themselves and society, the need for information and documentation will not be lost even if years pass.

In this study, the contributions of the libraries inherited from the Ottoman Empire in Edirne region to educational activities and the historical transformations of the libraries were discussed with the establishment of the Republic of Turkey.

Key Words: Library, Librarian, Community Houses, Public Libraries, Turkish Hearths, Edirne

ÖN SÖZ

Tezimizde Cumhuriyet dönemi kütüphanecilik anlayışından yola çıkarak hem Edirne ilinde kurulan kütüphaneleri hem de eğitim alanındaki gelişmelerle oluşan toplum bilincinin gelişimini göreceğiz. Cumhuriyet döneminde kütüphaneciliğin Edirne'deki tarihsel gelişimini ve eğitime katkılarını inceleyeceğiz. Bu çalışmada amacımız, Cumhuriyet döneminde Edirne'de kurulan tüm kütüphaneleri tarihsel ve teknik açıdan ele almak değildir. Bu sebeple tezimizi doğrulama konusunda bize yardımcı olabilecek belli kütüphane örnekleri seçilmesi yoluna gidilmiştir.

Konu dört bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyete Edirne'de Kütüphane ve Kütüphanecilik faaliyetleri incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümden itibaren Cumhuriyetin kurulması ile beraber Eğitim Faaliyetleri ve kütüphanelerin eğitim ve öğretimdeki rollerine değinilmiştir. Dönemin Eğitim Bakanlığına sunulan raporlar ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Çok Partili hayata geçiş ve sonrasında kütüphaneler ve eğitim faaliyetlerine yer verilmiştir. Millî Kütüphanenin kuruluşu ile birlikte gelişen süreçler işlenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Edirne'de mevcut olan kütüphaneler ve günümüzdeki durumları detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmada bu zamana kadar yapılmış olan önemli araştırma ve inceleme eserlerinden istifade edilmiş, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Trakya Üniversitesi Kütüphanesi, Edirne İl Halk Kütüphanesi, Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu çalışmayı hazırlarken eserin başlangıcından bitişine kadar her zaman yardımlarını esirgemeyen ve destek sağlayan, yaptığı çalışmalarla Türk tarihine önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Bülent YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Çağdaş BAVKIR

Edirne 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..……..….I

ABSTRACT……...…..…....II

ÖNSÖZ……..…….....III

İÇİNDEKİLER……..V

KISALTMALAR…….....VIII

GİRİŞ……...…...…….1

I. BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ'NDEN CUMHURİYETE EDİRNE'DE KÜTÜPHANE VE KÜTÜPHANECİLİK FAALİYETLERİ

1.1.Kütüphane Kavramı……...…**3**

1.2.Kütüphane Hizmetleri ve Kütüphanecilik……..…….**5**

1.3. Tarihsel Açıdan Edirne'ye Genel Hatlarıyla Bakış……..…..….**7**

1.4. Osmanlı Döneminde Edirne'de Kurulan Kütüphaneler…….…...**9**

II. BÖLÜM

CUMHURİYETİN KURULMASI İLE BERABER EĞİTİM FAALİYETLERİ VE KÜTÜPHANELER 1923-1946

2.1.Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Eğitim Faaliyetleri……..….**20**

2.2.Türkiye Maarifi Hakkında Rapor 1924 (John Dewey)…….....**25**

2.3.Maarif Vekâletine Sunulan Rapor 1925 (Hamit Zübeyr Koşay)……....**29**

2.4. Lisans Düzeyinde Kütüphanecilik Eğitim Faaliyetleri…….....**31**

2.5.Harf İnkılabı İle Birlikte Eğitim ve Kütüphanecilik Faaliyetleri……....**32**

2.6.Türk Kütüphaneciler Derneği (1949)……..…..**39**

2.7.Türk Ocağı Kütüphaneleri ……..…….....**42**

III. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE SONRASINDA (1946-1980) KÜTÜPHANELER VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

3.1. Milli Kütüphane (1948)……**45**

3.2. Kütüphaneler Komitesi Raporu (1961)…….……**48**

3.3. Dünya Kitap Yılı ve Kitap Yasası (1972)……..……**51**

3.4. İkinci Türk Yayın Kongresi (1975)……..….**52**

3.5.Halkevi ve Halkevi Kütüphaneleri……....……...…**59**

3.5.1.Halkevi…….....**59**

3.5.2.Halkevleri Kütüphane ve Yayın Şubeleri **62**

IV.BÖLÜM

EDİRNE'DE KURULAN KÜTÜPHANELER VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

4.1.Edirne Kültür Turizm İl Müdürlüğü'ne Bağlı Kütüphaneler…….……**66**

4.1.1.Edirne Halkevi Kütüphanesi……...**66**

4.1.2. Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi……**71**

4.1.3. Edirne İl Halk Kütüphanesi…….……..**73**

4.1.3.1.Kırkpınar Halk Kütüphanesi…….……...….**75**

4.1.3.2. Edirne İlçe Halk Kütüphaneleri……..**76**

4.2.Trakya Üniversitesi'ne Bağlı Kütüphaneler……...…….…..….**82**

4.2.1.Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi……..**82**

4.2.2.Ayşekadın Şube Kütüphanesi…….**92**

4.2.3.Edirne Millet Kıraathanesi……..**92**

4.3. Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne Bağlı Okul Kütüphaneleri……..**95**

4.3.1.Edirne Lisesi Kütüphanesi……..**95**

4.3.2.Edirne Sosyal Bilimler Lisesi Kütüphanesi……....**95**

4.3.3. Emel Özgür Subaşıay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi**96**

4.3.4. Edirne Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi……...**97**

SONUÇ…….….99

KAYNAKÇA……..…….103

EKLER……111

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
ANKOS	Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
BCA	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	Editör
EKUAL	Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı
ILL	İnternational Library Loan
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
RFID	Radyo Frekanslı Tanımlama Sistemi
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TKDB	Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

GİRİŞ

Bilindiği üzere eğitim, kısaca bireyde oluşturulan kalıcı izli davranış değişikliğidir. Bu tanımla birlikte eğitim yalnızca bireyde değil, toplumda da davranış değişikliğine yol açarak önemli bir görevi de yerine getirmektedir. Eğitimin esasen en önemli misyonu, bireyin yetişmesi ile birlikte toplumun şekillenmesi ve bunun bir sonraki nesle aktarılmasını sağlamaktır. Millî kültür, tarihsel geçmiş ve bunun gibi öğeleri gelecek nesillere aktararak, birey ve toplum hayatında bir denge ve uyum sağlanmasında yer almaktadır. Tarih sahnesine çıktığı andan itibaren eğitime özen gösteren toplumlar, diğer topluluklar üzerinde hâkim olma özelliğini sürdürmüş, eğitime gereken önemi vermeyen toplumlar ise tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Devletler kendi toplumlarının kültürel kodlarına, örf, adet ve hukuk kurallarına, ekonomik ve çevresel faktörlere uygun bir eğitim sistemi belirlemek ve bilgi toplumu haline gelmek zorundadır. Bilgi toplumu olmanın en önemli yolları eğitimden ve kütüphanelerden geçmektedir.

Yazının bulunuşu ile birlikte ortaya çıkan bilgiyi aktarma ihtiyacı kültürel gelişmenin temelini oluşturmuştur. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte yayıncılık, basın ve kütüphanecilik alanındaki gelişmeler de yeni bir boyut kazanmıştır. Bu nedenledir ki; geçmişten günümüze bilgiye duyulan ihtiyacın önemini ve kütüphaneciliğin gelişimini inceleyen araştırmaların, hem eğitim alanında hem de kütüphanecilik alanında geleceğe yönelik sağlıklı siyasal, kültürel, ekonomik politikalar oluşturma konusunda yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Türkiye'de kütüphane anlayışını ve buna bağlı olarak gündeme gelen bilgi birikimini ortaya koymak için Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e devralınan kütüphanecilik mirası ve Cumhuriyet döneminde Trakya bölgesindeki kütüphaneciliğin gelişme sürecini yeni bir bakış açısı ile ele alma gerekliliği bulunmaktadır. Kütüphaneler, teknolojik bir ilerlemenin ürünüdür ve toplumsal değişmeye bağlı olarak şekillenmişlerdir. Bilginin saklandığı, yaygınlaştırıldığı ve sürekliliğini sağlandığı yerler olarak önem kazanan kütüphaneler; bilginin korunması, yeniden üretilmesi, sınıflandırılması açısından da önemli bir rol üstlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e geçiş sürecinde toplum kimliğinin değiştirilmesine bağlı olarak geçmiş toplumsal bilgi sisteminden belli bir kopuş yaşanmıştır. Cumhuriyet dönemi ideolojisi, Osmanlı döneminden miras kalan kütüphanelerin farklı biçimde değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu dönemde yeni toplum kimliği yaratma yolunda ihtiyaç duyulan yeni kütüphane türleri ve kütüphanecilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Kütüphanelerin sürekliliğinin sağlanmasındaki sorunların açıklanabilmesi için, Osmanlı'dan devralınan kütüphanecilik mirası ve Cumhuriyet döneminde yeni toplum kimliği inşası çabasına bağlı olarak gelişen yeni kütüphane türleri belli bir çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde Türkiye'deki bilgi sisteminin hangi yöndeki toplumsal değişmeye bağlı olarak biçimlendiği tespit edilebilmektedir. Cumhuriyet dönemi kütüphanecilik anlayışı geçmiş birikime ve bu birikimden farklılaşmaya dayalıdır. Türkiye'nin sorunları ve çözüm çabası değişince bilginin değeri ve sistematiği de değişmiştir.

I. BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ'NDEN CUMHURİYETE EDİRNE'DE KÜTÜPHANE VE KÜTÜPHANECİLİK FAALİYETLERİ

1.1.KÜTÜPHANE KAVRAMI

"Kütüphane" kelimesi anlam olarak Arapça *"ke-te-be"* (yazmak) kökünden türetilmiş kitap kelimesinin çoğulu olan *"kütüb"* kelimesi ile Farsça "hane" kelimesinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur[1]. Basit anlamıyla kütüphane kuruluş amaçları doğrultusunda her türlü bilgi ve belgenin toplanılıp muhafaza edildiği korunduğu ve kullanıcılarına sunulduğu kurumdur.

İlk önemli kütüphaneler tapınaklarda ve saraylarda oluşturulmuştur. Bilginin muhafaza edilmesi ve gelecek nesillere aktarılması sebebiyle otoriteler tarafından oluşturulan kütüphaneler, devletlerin yaratıcılığa önem verdiğini bu sebeple ortaya çıkan bilgi hazineleri ile güçlülüğünü temsil etmektedir.

İlk Türk kütüphanelerinin kuruluşuna ilişkin kayıtlar, Orta Asya'da Uygur Türkleri tarihinde karşımıza çıkmaktadır. Uygurlar döneminde halkın kullanımına açık umumi kütüphanelerin bulunduğu bilinmektedir. Uygur kütüphanelerinden 30.000 kadar yazma eser, Karahoço ve Turfan kazılarında Batılılar tarafından bulunmuştur. Deri ve kağıt üzerine düzgün hatlarla yazılmış kitaplar, çeşitli dillerdedir. Türkolog Wilhelm Thomsen, kazılarda kitapların bulunduğu yeri bir kütüphane olarak nitelendirmiştir[2].

Samanoğulları devrinde, Horasan ve Maveraünnehir'de, medreselerin içinde kütüphaneler kurulduğu bilinmektedir. Buhara Sultanı Nuh b. Nasr'ın saray

[1] Fehmi Ethem Karatay, *"*Kütüphane,Tarifi,Menşe'i,Hülasa-i Tarihiyesi*",TKDB,* C. 17, S.1, Ankara 1968, s.15.
[2] Müjgan Cunbur, *"*Türk Kütüphaneciliğinin Tarihi Kökleri*", TKDB*, C. 12, S. 3-4, Ankara 1963, s. 105-106.

kütüphanesi ile İsfahan'da kurulan Sayvanü'l-hikme adlı kütüphane, devrin oldukça ünlü kütüphanelerindendir[3].

Gazneliler devrinin en ünlü kütüphanesi, Gazneli Mahmud'un büyük saray kütüphanesidir. Kaynaklarda bu devirde Maveraünnehir'de kurulmuş medrese kütüphanelerinden de söz edilmektedir[4].

Büyük Selçuklu devrinde, cami, medrese, hankah gibi yapıların içinde kütüphanelerin kurulduğu bilinmektedir. Bunların yanı sıra özel kütüphaneler de kurulmuştur. Selçuklu hükümdarlarından Melikşah'ın veziri Nizamülmülk, Nişabur, Bağdat ve başka şehirlerde medreseler yaptırmış ve bunların içinde birer kütüphane yer almıştır. Bunların en büyüğü Bağdat'daki Nizamiye Medresesi Kütüphanesidir[5].

Anadolu'da Selçuklu Devleti dönemi ve Beyliklerin kurulduğu dönemde de Büyük Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi bir cami, medrese gibi sosyal yapıların içine kurulmuş kütüphaneler görülmektedir. Özellikle hemen her medresede bir kütüphanenin kurulduğu bilinmektedir[6].

Anadolu Selçukluları döneminde Anadolu'da kurulan kütüphanelere ait ilk bilgilere, II. Kılıçarslan ve oğlu Rükneddin Süleymanşah devrinin komutanlarından Şemseddin Altun Aba tarafından yaptırılan Konya Altun Aba Medresesinin 1202 tarihli vakfiyesinde rastlanır. Vakfa atanan mütevellinin adından ötürü İplikçi Medresesi adıyla da bilinen medresenin vakfiyesinde, her yıl vakıf gelirinden ayrılan yüz dinar (dirhem) ile uygun kitaplar alınıp kütüphaneye vakfedilmesi ve isteyenlerin kitabın değerine uygun miktarı kütüphaneciye verip ödünç kitap alabileceği ve kitabı iade ettiğinde parasını geri alabileceği kayıt altına alınmıştır[7].

Osmanlılar döneminde de benzer özelliklere sahip kütüphanelerin yanında camilere bitişik veya bağımsız olarak inşa edilmiş kütüphaneler ortaya çıkmıştır.

---

[3] Cunbur, *a.g.m.*, s.106.
[4] İsmail E.Erünsal, "Kütüphane" Maddesi , *DİA*, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003, s.20-21.
[5] Erünsal, a.g.e., s.19.
[6] Sibel Hacer Ünalan, *Anadolu'daki Türk Kütüphaneleri*, İSAM Yay., İstanbul 2012, s. 27.
[7] Buket Candan, "Türk Kültüründe Kütüphaneler ve Eğitim Hayatımıza Etkileri: Cumhuriyet Öncesi Dönem" *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2, S. 4, Çankırı 2013, s. 111.

1.2.KÜTÜPHANE HİZMETLERİ VE KÜTÜPHANECİLİK

Kütüphaneler; "cins, yaş, ırk, milliyet, din, dil, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve politik görüş farkı gözetmeden, her türlü kütüphane materyali ve çeşitli iletişim yolları aracılığı ile kültür ürünlerimi ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunarak, onlara ömür boyu eğitim ve boş zamanları değerlendirme olanağı veren, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasının gerçekleştirilmesini etkileyen, dünya barışının sağlanmasına yardımcı olan demokratik kuruluşlardır."[8].

Kütüphane biliminin amacı; ulusal ve uluslararası düzeyde kütüphanelerin kurulma yönetim ve örgütlenme süreçlerinde ortaya çıkan olay ve sorunların nedenlerini araştırmak, ortak ve benzer nedenlerin yarattığı sonuçlar arasındaki ilişki ve oluşum yasalarını belirlemek, böylece günün sorunlarına çözüm ararken, geleceğin olay ve sorunlarını önceden sezmek, görmek ve yönlendirmektir. İleride kütüphaneci olması öngörülmüş öğrencileri yetiştirmek bunları kütüphaneciliğimizi ilerletecek meslek bilgisi, becerisi ve bilinci kazanmalarını sağlamak da kütüphane bilimi ile uğraşanların işidir. Bu hazırlık döneminden sonra kütüphaneci olanların gelişme süreci, iş başında sürdürülmelidir. Ancak meslek öğrenimi görmüş kütüphanecinin iş başında geliştirilmesi, bağlı bulundukları kurumların ilgileri oranında gerçekleşmektedir. Kütüphanelerin ve kütüphane hizmetlerinin gelişmediği kurumlarda, meslek öğrenimi görmüş olsa bile elemanın gelişmesi özel ilgi ve gayretlerine bağlı kalmaktadır[9].

Kütüphanecilik, toplumdaki bilgi sorunu ile ilgilenir; görüşünden yola çıkarak bilgi sorununu, bilgi kuramının birey-nesne ilişkisini ve bu ilişkinin ürünü olan bilgiyi irdeleme biçimini temel alarak açıklamaya çalışır. Toplumsal düzeyde bilgi, daha karmaşık bir yapının ürünüdür ve oluşum süreci: Üretimi, yayımı, elde edilebilirliği, korunması, yönetimi ve denetlenmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda toplumsal düzeyde bir bilgi sorunu yaşanmaktadır. Kütüphanecilik bu açıdan toplumdaki bilgi

[8] Tülin Sağlamtunç, *Çağdaş Kütüphanecilik ve Düşünce Özgürlüğü Üzerine…,*Yapı Tasarım Üretim Yay., İstanbul 1994, s.190-191.
[9] Meral Alpay, *"*Kütüphane Bilimi ve Kütüphanecilik*"*, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, C.32, S.4, Ankara 1983,s.188-189.

sorunuyla ilgilenir. Hizmetleri aracılığı ile gereksinime dayalı toplum-doküman ilişkisini, sistematik biçimde düzenleyerek bu ilişkinin ürünü olan kütüphanecilik bilgisini (disipliner ve uygulama) üretir. Dolayısıyla kütüphanecilik bilginin yayımı, elde edilebilirliği, korunması, yönetimi ve denetlenmesine yönelik geliştirdiği ilkeler, araçlar (entelektüel ve diğer), yöntemler, kurallar ile bilginin oluşum sürecini etkiler ve sağladığı geri dönüşüm ile toplumsal bilginin niteliğini yükseltir[10].

[10] Tülay Fenerci, "Kütüphanecilik ve Disiplinlerarası Niteliği", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, C.17, S.3, Ankara 2003, s.287.

1.3.TARİHSEL AÇIDAN EDİRNE'YE GENEL HATLARIYLA BAKIŞ

Edirne, tarih sahnesine çıktığı anlardan beri geçmişi, kültürü, coğrafyası ile dünya tarihinde her ne kadar şuan suskun kalsa da esasen en önemli rol oynayan bölgelerden biridir. Edirne'nin kuruluşu M.Ö. 3000-4000 yıllarına kadar gitmektedir. Traklar, Odrisler, Makedonya Krallığı, Peçenekler, Romalılar, Bulgarlar, Bizanslılar, Osmanlı İmparatorluğu ve en nihayetinde de Türkiye Cumhuriyetine ev sahipliği yapan Edirne, İlk Çağdan kıyamete kadar yaşayacak bir şehir olduğunu bu yönüyle göstermektedir.

Edirne; eğitim, sosyal ve kültürel yönüyle bilhassa 1361 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilip başkent olduktan sonra gündeme gelmeye başlamıştır[11]. Daha önce küçük bir kent iken, Osmanlı ile birlikte hızlı bir şekilde büyümeye başlamıştır. Bu büyüme, uygulanan iskân politikasıyla nüfusun büyümesi ile beraber, devlet büyüklerinin de imar faaliyetleri gerçekleştirmesi suretiyle gerçekleştirilmiştir[12]. Edirne Osmanlı Devleti'ne resmî olarak 92 yıl başkentlik yapmış olmasına rağmen, gerek eğitim sistemiyle gerek bilgi toplumu olma yolunda önemini korumuştur.

Her ne kadar 1453 yılında İstanbul'un fethiyle başkent İstanbul'a taşınmış olsa da, Edirne yine de Osmanlı'daki ikinci kent konumunu daima korumuştur. Bazı idari faaliyetler buradan yürütülmüş, padişahlar bazı vakitlerini (kış, av dönemi vs.) burada geçirmiş, siyasi olaylara sahne olmuş (Edirne Vakası, Buçuktepe Vakası vs.), önemli anlaşmalar yine bu şehirde imzalanmıştır. Tüm bunlar, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *"Bir başkent daima başkenttir"* sözünü kanıtlar nitelikte olup eski bir başkentin, gelişme göstermeye devam ederek önemini koruduğunu adeta gözler önüne sermektedir[13].

Orestia, Hadrianopolis, Edronos, Edranaboli ve Edrene gibi isimlerle çeşitli yüzyıllarda adlandırılan şehir, Edirne ismini 18. yüzyılda aldığı bilinmektedir[14].

---

[11] Halil İnalcık, *"Edirne'nin Fethi", Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s.138-139.
[12] Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2010, s. 101-102.
[13] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2017, s.76.
[14] Tayyip Gökbilgin, "Edirne" Maddesi, *DİA,* C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, s. 425.

Ayrıca Türk tarihçiler tarafından da Dâr–ün Nasır ve Dâr–ül Karar yani *"Kıyamete kadar yaşayacak şehir"* olarak anılmıştır[15].

Edirne Balkanlar'a yapılan seferlerin başlangıcında ve bitişindeki konumundan dolayı tarih içerisinde önemini korumuştur. Bilhassa savaş ve fetih zamanları ordunun ihtiyacı olan erzakların temininde ve orduya ulaştırılmasında Edirne'nin katkıları bulunmaktadır[16]. Yıkıcı savaşların yaşanmaya başladığı 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyılda şehrin önemi katbekat artmıştır[17]. Bunda da Edirne'nin İstanbul ve Rumeli arasında adeta bir köprü görevi görmesinin payı yadsınamaz.

Edirne'nin bu önemli konumu ile de pek çok devlet adamı şehre yerleşmiş, böylelikle de şehir yalnızca askeri ve siyasi yönden değil, sosyo-kültürel alanda da önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır.

[15] Tayyip Gökbilgin, "Edirne Şehrinin Kurucuları", *Edirne, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1993, s. 161;81 İlde Şehir ve Kültür Edirne, Edirne Valiliği Yay., İstanbul 2014,s.199.

[16] Mustafa Nuri Türkmen, "XVII. Yüzyıl Sefer Menzillerinin Ekonomik Yönü ve Esnafın Katkısı", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.22, S.34, Ankara 1963, s.135–140;İsmet Parmaksızoğlu, "Edirne", *Türk Ansiklopedisi*, C. 14, Ankara 1966, s. 342.

[17] Sema Altunan, "XVIII. Yüzyılda Silistre Eyaletinde Haberleşme Ağı: Rumeli Sağ Kol Menzilleri", *OTAM*, S. 18, Ankara 1990, s. 4.

1.4. OSMANLI DÖNEMİNDE EDİRNE'DE KURULAN KÜTÜPHANELER

I. Murat devrinde (1361-1389) Edirne'nin de fethi ile Osmanlı hâkimiyetinin kendini Rumeli'de de hissettirmeye başlaması, Anadolu'da da bazı beyliklere ait yerlerin alınması ve diğer beyliklerle de dostane münasebetlere girişilmesi sonucu bu beyliklerden Osmanlı ülkesine Orhan bey devrinde başlayan ulema akını hızlandı. Ayrıca bazı Osmanlı âlimleri de o devrin ilim merkezlerine giderek bilgilerini artırmaya çalıştılar[18]. İlmî seyahatler neticesinde ve Osmanlı medreselerinden yetişilen ilim adamlarının da bu devirde eser vermeye başlamaları ve bu eserlerin kopyalarının meydana getirilmesi ile de artık Osmanlı ülkesinde bir kitap birikiminin başladığı görülmektedir. Buna rağmen I. Murat devrinde kurulan eğitim kurumlarında ve ibadet yerlerinde bu kitaplardan oluşan koleksiyonların varlığından söz edebileceğimizi sağlayacak tarihi bilgi ve vesikalara sahip değiliz. Kütüphane koleksiyonu oluşturacak bir kuruma Osmanlı devletinin yetkili atamamasından dolayı I. Murat devrinde bir kütüphanenin varlığından söz etmemiz mümkün değildir.

II. Murat devriyle (1421-1451) sağlanan siyasi birlik ile devamlılığa kavuşmuş müesseseler ve Edirne'nin Hükümet merkezi olması da Osmanlı kültür hayatının canlanmasına da vesile oldu. Osmanlı Devleti'nde ilim ve fikir hayatı bu Osmanlı sultanı devrinde büyük bir gelişme gösterdi. Adına birçok eser te'lif edilen II. Murat, Latifî'nin naklettiğine göre, haftanın iki günü ulema ve şuara ile sohbet ederek geçirirdi[19].

Abdurrahman Hibri, Sultan II. Murat'ın, gördüğü bir rüya üzerine, 833 (1430) yılında Tunca nehri kenarında Darülhadis Medresesini kurduğunu nakletmektedir[20]. Bu Medresenin 23 Şaban 838 (24 Mart 1435) tarihinde düzenlendiği bilinen Arapça vakfiyesinde, medresede bulunan müderris ve talebeler için fıkıh, hadis, tefsir ve diğer

[18] İsmail E.Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik,* Timaş Yay., İstanbul 2015, s.85.
[19] Erünsal, *a.g.e.*, s.88.
[20] Abdurrahman Hibrî, *Enîsü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi 1360-1650*, (çev.Ratip Kazancıgil), Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 1996, s.24.

ilimlere dair birçok kitabın vakfedildiği belirtilmişse de bir hafız-ı kütüb[21] tayin edilmediği bilinmektedir. Ancak bu vakfa ait Rebiülevvel 894 Şaban 896 (Ocak 1489-Haziran 1491) tarihli muhasebe defterinde, vakfın artan gelirlerinden ücret alanlar (zevaid-horan) arasında Sinan adlı bir hafız-ı kütübün adı geçmekte ve günlük iki akçe ücret aldığı bilinmektedir. Demek ki vakfiyede olmamasına rağmen sonradan bir hafız-ı kütüblük görevi ihdas edilmiştir. 1134 (1722) tarihli bir muhasebe raporundan öğrendiğimize göre de yine vakfın zevaidinden almak üzere günlük beş akçe ücretli bir mücellid tayin edilmiştir. Vakfiyesinde bildirildiğine göre bu kütüphane sadece talebelerin ve hocaların istifadesine açıktı. Koleksiyondaki 71 cilt kitabın hemen hepsinin de Arapça oluşundan, ilmiye sınıfı dışındaki kimselerin bu kütüphaneden yararlanmalarının zaten söz konusu olmayacağını anlamaktayız[22].

II.Murad devrinde Edirne'de kurulduğu tespit edilen iki kütüphane vardır. Bunlardan ilki Gazi Mihal Bey Camisinin kütüphanesidir ve Gazi Mihal Bey tarafından, 825 (1422) yılında inşa ettirilen bu camide kurulmuştur. Vakfiyesi tespit edilemeyen bu camide bir hafız-ı kütübün görevli bulunduğunu ruus kaydından öğreniyoruz. Bu kütüphanelerin ikincisi Fazlullah Paşa, 839 (1435-1436) yılında yaptırdığı mescidde kurdurmuştur. Bu kütüphanede ise günlük üç akçe ücret alan bir hafız-ı kütüb görevlendirildiği biliniyor. Koleksiyonu hakkında bilgimiz olmadığı için bu kütüphanenin yakınında bulunan bir medresenin öğrencilerinin kitap ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mı yoksa mahalle halkına kitap temin maksadıyla mı kurulduğunu söylemek mümkün değildir. Arşiv kayıtlarına göre bu kütüphanede,1191 (1777) yılında faaliyetini sürdürmekte idi[23].

Edirne'nin hükümet merkezi olmasıyla birlikte II. Murad tarafından, Üç Şerefeli Camii'nin kuzeyinde bitişik olarak yaptırılan Saatli Medrese kısa zamanda Osmanlı medreseleri arasında ilk sıralara yerleşti ve İstanbul'da Sahn-ı Seman Medreselerinin kurulmasından sonra da bir süre önemini korudu[24]. II. Murat devrinde

[21] Hâfız-Kütüb; Osmanlı vakıf kütüphanelerinde görevlendirilen kişilere verilen ad. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Erünsal "Hâfız-Kütüb" Maddesi *DİA*, C.15, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997, s.94-98.
[22] Erünsal, *a.g.e.*, s.88-89.
[23] Erünsal, *a.g.e.*, s.89.
[24] Şehabbettin Tekindağ, "Medrese Dönemi", *Cumhuriyetin 50.yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1973, s.11-12.

Edirne'de yaptırılan Dar-ül hadis medresesi İstanbul'da Semaniye medreseleri kuruluncaya kadar en yüksek Osmanlı medresesi sayılmış ve kendinden sonrakilere öncülük etmiştir[25]. Saatli Medresenin muhasebe kayıtlarından bir kütüphanesinin ve bir kütüphanecisinin bulunduğu bilinmektedir. Kuruluş devri kütüphanelerinin en büyük özelliği ya medreselerde ya da camilerde kurdurulmasıdır[26]

II. Mehmed şehzadeliği zamanında Manisa'da valilik yaptığı sırada bir kütüphane kurmuştur. Edirne'de tahta çıkınca da kitaplarını saraya getirmiştir. İstanbul'un fethinden sonra kitaplar önce Eski Saray denilen ilk sarayına ve ardından Sarayburnu'ndaki Saray-i Cedid'e naklolmuş, hatta bunların büyük bir kısmı fethin ardından kurulan İstanbul Külliyesi (Üniversitesi) Ayasofya ve Zeyrek Medreselerine ve Fatih'te Külliye binaları yapılınca sekiz büyük medrese ve camide, yani 11 yerde kurduğu kütüphanelerine kendi kitaplarının yüzlercesini vermiş ve hepsini iki çeşit mühür ile mühürletmiştir[27]. "*Edirne Sarayında kurulmuş olan kütüphane Kasrın alt katında bulunmaktaydı. Rıfat Osman, Edirne Sarayında 1245 seferinin 21'inden (1829) sonra Rusların Kabil-i-nakil eşyasını yağma ederek götürdüklerini ve bazı yerleri ve ağaçları bile yaktıklarını*" not ediyor[28].

II. Mehmed'in Edirne'de Saray-ı Cedid'de kurduğu kütüphane Kasr-ı Padişahı-i Kütüphane olarak yer almaktadır. II. Mehmed'in ilme ilgisi nedeniyle birçok yerde hem medreseler hem de kütüphaneler yaptırmıştır. Arapça ve Farsçayı iyi bildiği gibi Avrupa dillerini öğrenmiş ve bu lisanlardan bazı kitapları kütüphanelerine toplamıştı[29].

Edirne Sarayı Kitapçıbaşılarından Edirneli Mollacizade Raşit Ağanın bir hususi mecmuaya yazdığı ve Dr. Rıfat Osman'ın bundan aldığı notlara göre 1190 (1776) da Edirne'deki Kasr-ı Padişahi tahtında Mabeyn Camide çıkan yangın azim

[25]Cahit Yalçın Bilim, *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876),*Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2002,s.6.
[26] Buket Candan, *"Türk Kültüründe Kütüphaneler ve Eğitim Hayatımıza Etkileri: Cumhuriyet Öncesi Dönem" Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.4,C.2, Çankırı 2013, s.113.
[27] Erünsal, *a.g.e.*, s.96.
[28] Süheyl Ünver, *Edirne'de Fatih'in Cihannüma Kasrı*, İstanbul Fethi Derneği Yay., İstanbul 1953, s. 12-13.
[29] Oral Onur, *Edirne Vakıf Kütüphaneleri*, Edirne 1986, s.66.

hasarlara sebebiyet veriyor. Hatta Mabeyn Camii ve civarındaki Taht-ı Hümayun sofasında hıfzolunan 1500 cildi mütecaviz çoğu kitap ve levhalar da yanmıştır[30].

Kütüphanenin tavanı çok süslü ve yaldızlı olmakla birlikte uygun yerlerine tezhipli ve üzeri nakışlı müteaddid küçük küreler asılmış ve üzerinde de Edirne'yi ziyaret eden veyahut sarayda oturan padişahların isimleri veyahut doğum tarihleri yazılı imiş. Özellikle 1129 (1717) de Edirne de doğan III. Mustafa adına yapılan ve ta'lik olunan altın top son derece sanatlı imiş. Raşit Ağa'ya göre bunların üzerinde padişahların doğum, cülus ve hatta ölüm tarihleri mahkuk bulunuyormuş[31].

Fatih devrinde, İstanbul'un yanında, başta imparatorluk eski merkezi Edirne'de ve bazı şehirlerde de kütüphane kurulması çalışmaları devam ettiği görülmektedir. İstanbul'un fethini takip eden yıllarda da ilmi sahada bir müddet üstünlüğünü koruyan Edirne'de belli bir kitap birikimi de olduğundan, bu şehirde yeni kurulan medreselerde kütüphanelere yer verildiği gibi, küçük koleksiyonlardan oluşan mahalle kütüphanelerinin de ortaya çıktığı müşahede edilmektedir[32].

Çandarlı-zade İbrahim Paşa'nın Edirne'de bulunan imareti için 859-869 (1455-1465) tarihlerinde düzenlediği vakfiyelerden birinde, imarette kurulan kütüphanede bulunan eserlerin isimleri verilmekte ve hafız-ı kütübe de günlük bir akçe ücret tayin edildiği bildirilmektedir. Arapça eserlerden meydan gelen bu 99 eserlik koleksiyonda Tefsir, Hadis, Fıkıh dalında eserlerin yanında birkaç tasavvufi eser, bir tıp kitabı ve bir de listeyi düzenleyenin ismini tespit edemediği bir kitap bulunmaktadır[33].

II. Beyazıd'ın 893(1488) yılında Edirne'de yaptırmış olduğu külliyenin vakfiyesinde, hafız-ı kütübün "mütedeyyin, mü'min ve emin " olması istenmektedir[34]. Vakfiyede ayrıca hafız-ı kütübün kitapları korumanın dışında medresede oturan öğrencilere gerektiği zaman kitap verirken şahitler huzurunda cüzlerini ve sayfalarını sayıp, kitabın ölçüsüyle cildini ve cildinin özelliklerini defterine yazacak ve şahitlerin adlarını da defterine kaydedecektir. Vakfiyede hafız-ı kütübün, kitapların medrese

[30] Süheyl Ünver, *Edirne'de Fatih'in Cihannüma Kasrı*, İstanbul Fethi Derneği Yay., İstanbul 1953, s. 12-13.
[31] Ünver, *a.g.e.*, s.13.
[32] Erünsal, *a.g.e.*, s.103.
[33] Erünsal, *a.g.e.*, s.103.
[34] Erünsal, *a.g.e.*, s.338

dışına çıkarılmasına müsaade etmemesi de istenmektedir[35]. Hafız-ı kütübün kaybolan kitapların tanzim edecekleri de belirtilmiştir. II. Beyazıd Külliyesi hafız-ı kütübünün günlük iki akçe olan ücretinin bazı arşiv kayıtlarında XVI. asrın sonlarında ise dört akçeye yükseltildiği görülmektedir. II. Beyazıd Külliyesindeki imarete ait bir aş defterinde mutfaktan aş alanlar arasında Hafız-ı kütüb de bulunmaktadır[36].II. Bayezid'in Edirne'de yaptırdığı külliyede kurulan kütüphanede, külliye içinde yer alan darüşşifa sebebiyle, dinî eserlerin yanında tıp konulu kitaplar da bulunmaktaydı[37].

Edirne'de Cami-i Cedid müezzini Ali Fakih b.İbrahim'in, kitaplarını 875 (1470-1471) tarihinde düzenlediği vakfiyesiyle kendisine, ailesine ve azadlı kölelerine vakfettiğini, Edirne Tahrir Defterindeki bir kayıttan öğreniyoruz. Vakfiyeye konulan bir şartla bu kitapların kendinin ve azadlı kölelerinin, nesli kesildikten sonra *"suleha-i ehl-i ilimden kütüb-i mezkurenin mütalaasına muhtaç olanlara verilmesi"* istenmektedir. Kitapların nezareti ise, sağlığında kendisine, ölümünden sonra Cami-i Cedid'de *"gice ile imamet eyleyen kimesneye"* bırakılmıştır. Kitapların ihtiyaç sahiplerinden esirgenmemesi de vakfiyeye konulan şartlardandır. Vakfiyeden anlaşıldığına göre kitaplar, Ali Fakih tarafından evinde muhafaza edilecektir. Tahrir defterinin düzenlendiği tarihte (II. Selim devri), sayımı yapanın bildirdiğine göre kitapların çoğu kaybolmuştur. Geriye ancak on beş kitap kalmıştır[38].

Fatih devri müderris ve şeyhlerinden Mesud Halife'nin 885 (1480-1) tarihinde Edirne'de kurduğu kütüphane, bir tekke kütüphanesi olması ve vakfiyesindeki bazı şartları dolayısıyla dikkati çekmektedir. Mesud Halife, Kitaplarını önce çocuklarına, sonra da kendi tarikatından olup da zaviyesinde oturanlara vakfetmektedir. Fakat zaviye dışındaki kimselerden de istifade etmek isteyenlere kitap verilecektir. Sayım kaydına göre Mesud Halife'nin kitapları iyi korunmamış ve geriye ancak on dokuz kitap kalmıştır[39]. Bu on dokuz kitabın üçünün tasavvufi diğerlerinin ise İslam ilimleri

[35] Erünsal, *a.g.e.*, s.346-347.
[36] Ömer L. Barkan, *Edirne ve Civarındaki Bazı İmaret Tesislerinin Yıllık Muhasebe Bilançoları*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1965, s.349.
[37] Tuba Çavdar, "*Vakıf Kütüphaneleri*" Vakıflar Dergisi, Özel Sayı, Ankara 2006,s.56.
[38] Erünsal, *a.g.e.*, s.104.
[39] Erünsal, *a.g.e.*, s.104.

ilgili eserler olması, Mesud Halife'nin hem müderris hem de şeyh olmasıyla izah edilebilir[40].

Fatih ve II. Beyazıd devri veziriazamlarından İshak Paşa, doğum yeri olan İnegöl'de kurduğu imaret için hazırlattığı 894 (1489) tarihli vakfiyede, medresenin hafız-ı kütübü için de günlük bir buçuk akçe ücret tayin etmiştir[41]. Edirne'de, 897 (1492) yılında Noktacı-zade olarak anıldığı bilinen Şeyh Mehmed b. Yusuf'un kurduğu kütüphane, bir tekke kütüphanesi olması ve 37 eserden oluşan koleksiyonunun büyük kısmını tasavvufi eserlerin teşkil etmesiyle dikkat çekmektedir[42].

Kanûnî Sultan Süleyman devrinin 1534-1566 yılları arasına rastlayan sürecinde pek çok medrese kütüphanesinin yanı sıra cami, tekke, zâviye ve türbelerde de bir kitap dolabı veya odasından meydana gelen kütüphaneler oluşturulmuştur[43].Edirne'de Kanuni'nin tahta çıkışının ilk yıllarında açılan birkaç kütüphane görülmektedir. Devrin devlet adamları ile ulemanın yaptırmış olduğu kütüphanelerin pek çoğunun Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatının ikinci yarısına rastlaması ise, siyasi ve iktisadi alandaki gelişmelerin kültür hayatına bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Hacı Hasan b. Ali, Cemaziyelahir 927 (Mayıs 1521) tarihli vakfiyesiyle tesis ettiği mualimhanesine, çoğunluğu dini ilimlere ait 11 kitaplık bir koleksiyon vakfetmekte ve *"zikrolunan kitaplar muallimhanede muallimden ve mütalaasına ehil olan kimesnelerden diriğ olunmaya ve mahalle-i mezbureden harice verilmeye"* şartını koşmaktadır. Kasım b. Abdullah'ın, Edirne'de, Cemaziyelevvel 934 (Ocak 1528) tarihinde kurduğu kütüphane de aynı özellikleri taşımaktadır. Daha az sayıda oluşan bu koleksiyonun korunması için "muallim, kitap verdiği kimseden kefil ala" şartının konulduğu görülmektedir. Her iki vakfiyede de, Edirne'deki diğer küçük

[40] Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yay., İstanbul 1940, s.124.
[41] Vehbi Tamer, "*Fatih Devri Ricalinden İshak Paşa'nın Vakfiyeleri ve Vakıfları"* Vakıflar Dergisi, S.4, Ankara 1958, s.107-125.
[42] Erünsal, *a.g.e.*, s.120.
[43] Ayşe Denknalbant, "Kütüphane" Maddesi , *DİA*, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003, s.32.

kütüphanelerde olduğu gibi, bir Hafız-ı kütüblük görevi ihdas edilmekte, bu görev muallimhanedeki muallime verilmektedir[44].

Kanuni devrinde görülen cami, medrese, mektep, tekke ve türbe kütüphaneleri dışında genel olarak örnekleri ancak XV ve XVI. Asırda görülen bir kütüphane türü daha bulunmaktadır ki şimdiye kadar yapılan kütüphane sınıflandırmalarında yer almamıştır. Genel olarak ulema sınıfından olan kimselerin evlerinde veya vakfiyelerinde, vakfedilen kitaplardan önce vakfı yapanın, sonra vakfı yapanın neslinden gelenlerin, en sonunda da mahalle alimlerinin, salihlerinin ve bu kitapları anlayabilecek herkesin istifade etmesi şartının konulmasıdır. Fatih ve I. Selim devirlerinde ancak birer örneğine rastlanan bu türün, bu devirde birkaç örneği İstanbul ve Edirne'de görülmektedir.[45]

Edirne Darülhadis müderrislerinden Mevlana Emir Hüseyin B. Seyyid Mehmed, Şaban 941 (Şubat 1535) tarihinde düzenlediği vakfiyesine göre 77 cilt kitabını ulemaya, talebelere ve bu kitaplardan istifade edebilecek kimselere vakfetmektedir. Vakfiyede kitapların nereye koyulacağı belirtilmemişse de vakfiyenin kopya edildiği tarihte kitapların *"Sevündük Fakih Mahallesi'nde Muslihiddin Dede'nin elinde"* bulunduğunu yapılan bir kayıt dolayısıyla bilmekteyiz.

Bu kütüphanede vakfiyesinde ödünç verme ile ilgili olarak konulan bir şart, kütüphane kurucusunun kitaplarının kullanılmadan atıl bir şekilde kalmasını hoş görmediğini göstermektedir:

"Kitaplar rehn-i kavisüz ve kefil-i melisüz virilmeye ve dahi şart eyledi ki bir kitap bir kişiyde müddet-i medid durmaya. Belki ol kişi mütalaasından fariğ olıcak hafız alup ahara vire ta ki intifa'dan muattal olmaya ve ziya'dan emin ola"[46].

II. Selim döneminde 982 (1574-1575) tarihinde yapımı tamamlanan Selimiye Külliyesi'nde bulunan medresesi için tesis ettiği kütüphane ise gerek koleksiyonunun zenginliği gerekse kataloğunun mükemmeliyeti bakımından dikkat çeker. Personelle ilgili olarak da diğer kütüphane vakfiyelerindekilerden farklı şartlar konmuştur.

[44] Erünsal, *a.g.e.*, s.128.
[45] Özer Soysal, *Cumhuriyet Öncesi Dönemi Türk Kütüphaneciliği*, Ankara 1973, s.17-21.
[46] Erünsal, *a.g.e.*, s.134.

Külliyenin 987 (1579) tarihli vakfiyesinde ise kütüphaneye tayin olan üç hafız-ı kütübden ikisinin hattatlık, nakkaşlık gibi vasıflara sahip olmaları ve gerektiği takdirde Mushafların ve kitapların eksik sayfalarını tamamlamaları istenmektedir. Vakfiyeye ekli olarak hazırlanan katalog girişinden, Süleymaniye Külliyesinde olduğunun aksine, külliyenin tamamlanmasından birkaç yıl önce, kurulacak olan kütüphane için Hazine-i Amire'den kitap temin edildiği anlaşılmaktadır;

"Sultan Selim Han Hazretleri'nin mahruse-i Edirne'de bina buyurulan medrese-i şerifelerine vakf için hızane-i amireden ihraç olunan kitaplar evsafıyla defter olunmak ferman olmadığın işbu defter-i hakikat-güster semanine ve tis'as mie senesinde… tahrir olunup…"[47]

Aynı yıl içinde Edirne Hassa Harcı Eminine yazılan bir hükümde kitapların ne şekilde gönderildiği şöyle belirtilmektedir:

"Edirne Hassa Harcı Eminine Hüküm yazıla ki haliya mahmiye-i Edirne'de bina olunan cami-i şerifde kıraat olunmak içün bazı kitaplar muşammalar ile sanduklara koyulup diğerleri şehremini canibinden virilüp irsal olundı. İmdi buyurdum ki hükm-i şerifüm vardukta gönderilen sanduklarda olan kitablar yerlü yerine konulduktan sonra tahliye olunan sandıkları muşammaları ile anda Bostanıcbaşı –zide kadruhuya-virüp teslim eyleyesini şöyle bilesin diyü tahriren fi Şa'ban-ı Mu'azzam sene 980"[48].

II. Selim döneminde ayrıca Selimiye külliyesindeki kütüphanede katib-i kütüblük görevi ek görev olarak üçüncü hafız-ı kütübe verilmiştir[49]. II. Selim'den sonraki dönemde Ahmed Badi Efendi, Çelebi Mustafa Paşa, Hacı İzzet Paşa tarafından nakledilen kitaplarla kütüphane koleksiyonu zenginleştirilmiştir.

II. Selim devrinde düzenlenen Edirne Tahrir Defterindeki bir kayda göre, yazımın yapıldığı tarihte bu kitaplar hafız-ı kütüb Selman'ın elinde bulunmaktaydı.

[47] Erünsal, *a.g.e.*, s.140-141.
[48] Erünsal, *a.g.e.*, s.141.
[49] Müjgan Cunbur, *"Osmanlı Çağı Türk Vakıf Kütüphanelerinde Personel Düzenini Geliştirme Çabaları"*, VII.Türk Kongresi, Ankara 1973, s.679.

1087 (1676) tarihli bir kayıttan anlaşıldığına göre bu tarihte mevcut olan 90 kitap Edirne'deki Ulu Camii hafız-ı kütübünün sorumluluğuna bırakılmıştı[50].

III. Selim devrinde 1222 (1807) tarihine ait bir Hatt-ı Hümayundan da, Edirne Selimiye Camisinde II. Selim'in kurduğu kütüphanenin tamir ettirilip daha sonra yeniden teşkilatlandırıldığını öğrenmekteyiz. Camide mevcut bulunan koleksiyon, diğer bazı koleksiyonların ve II. Selim'in gönderdiği kitapların da eklenmesiyle zenginleştirilerek, kütüphaneye dört hafız-ı kütüb ile bir mücellid tayin edilmiştir[51].

II. Mahmud devrinde ise, askeri ıslahat hareketlerinin yanı sıra idari alanda da düzenlemeler yapılmış, vakıflarla ilgili konularda köklü değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu devirle ilgili olarak vakıf müessesi olan kütüphanelerin devlet tarafından kontrolünün ve düzenlenme çalışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan ıslahatlar çerçevesinde kütüphane sayılarında büyük bir artış sağlanmış, kütüphaneler şehirlerin dışında kasabalarda ve hatta köylerde yaygınlaşmıştır[52].

II. Mahmud devrinde Edirne'de Şeyh Mustafa Kabuli Efendi tekkesinde (1242/1826-1827) kütüphane kurduğu görülmektedir[53].

Balkan Harbinde Edirne Bulgarlar tarafından işgal edildiğinde Selimiye Kütüphanesi'nin kapıları kırılmış ve değerli eserlerden otuz kadarı çalınmıştır[54].

Kütüphanelerin kuruluşunda, vakfedilen kitap sayısı devirlere göre değiştiği gibi, kurulan kütüphanelerin türüne göre de farklılıklar göstermektedir. Osmanlı Kuruluş devri kütüphanelerinde bulunan kitap sayısı genel itibariyle yüzü geçmez. Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim devirlerinde yapılan çalışmalar ve XVI. asrın sonlarına kadar kurulan kütüphanelerde bulunan kitap sayısında, önemli bir ölçüde olmasa bile artma vardır. Selimiye Külliyesi Kütüphanesinde bu rakam dört yüze ulaşmıştır.

---

[50] Erünsal, *a.g.e.*, s.104.
[51] Erünsal, *a.g.e.*, s.242.
[52] Tuba Çavdar, "Vakıf Kütüphaneleri" *Vakıflar Dergisi*, Özel Sayı, Ankara 2006,s.57.
[53] Erünsal, *a.g.e.*, s.456.
[54] Erünsal, *a.g.e.*, s.140.

Tanzimat döneminde eğitim ve öğretim alanında başlayan yenileşme süreci vakıf kütüphanelerini önemli ölçüde etkilemiş, yenileşmeye ayak uyduramayan bu kurumlar giderek toplum içindeki fonksiyonlarını yitirmiştir. Tanzimat'tan sonra vakıf kütüphanelerinin durumu özellikle XX. yüzyılın başlarında kötüye gitmiştir. Bununla ilgili olarak yapılan şikâyetler kütüphanelerin düzenli biçimde açılmadığı, hâfız-ı kütüblerin aylıklarının yetersiz oluşu yüzünden vazifelerini lâyıkıyla yapmadıkları, kütüphaneler şehir içinde dağınık bir halde olduğundan istifadenin zorlaştığı, toplu katalogları bulunmadığı için kitaplardan kolaylıkla yararlanılamadığı, kitaplar uygun şartlarda muhafaza edilmediği için durumlarının gün geçtikçe kötüye gittiği gibi konular etrafında yoğunlaşmaktaydı. Kütüphanelerin bağlı bulunduğu vakıfların idaresi XIX. yüzyılın başlarına kadar Evkāf-ı Hümâyun müfettişliğince yürütülmüş, 1242 (1826-27) yılında Evkāf-ı Hümâyun Nezâreti kurulunca bu nezâret bünyesindeki Evkaf müfettişliğine verilmiştir. Tanzimat'tan sonra vakıf kütüphanelerinin sorumluluğu 1326 r. (1910) yılına kadar Evkaf Nezâreti ile Maarif Nezâreti tarafından paylaşılmış, ardından ya Maarif Nezâreti'ne ya da Evkaf Nezâreti'ne bırakılmıştır. Ancak bir süre devam eden ikili sorumluluk kütüphanelerin düzenli işlemesi bakımından önemli bir sakınca oluşturmuştur[55].

Tanzimat döneminde vakıf kütüphanelerinin fizikî şartlarının iyileştirilmesi, düzenli kataloglarının hazırlanması, toplu katalog tanzimi ve hâfız-ı kütüblerin ücretlerinin iyileştirilmesi için bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak bütün teşebbüslere rağmen vakıf kütüphanelerinin yeniden organizasyonunda ve düzenli bir şekilde faaliyet göstermeleri konusunda pek başarılı olunamamıştır. Asırlar boyunca sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütülmesinde önemli payı olan vakıf müessesesinin çeşitli sebeplerden ötürü zayıflaması bu sisteme bağlı kurumları da etkilemiş ve kütüphaneler de bundan nasibini almıştır. Sultanların ve devlet adamlarının kurduğu zengin vakıflara sahip kütüphaneler bir dereceye kadar faaliyetlerini sürdürebilmişse de cami, mescid ve tekkelerde tesis edilen, yeterli gelire sahip olmayan kütüphaneler, görevlilerine maaş ödeyemediğinden hizmet verecek personelden yoksun kalmıştır. Vakıf müessesesinin dokunulmazlığı ve buna ilâveten imparatorluğun süratle

[55] İsmail E.Erünsal, "Kütüphane" Maddesi , *DİA*, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003, s. 30.

gerileyen iktisadî vaziyeti devletin bu koleksiyonların muhafazası yönünde alacağı tedbirleri de zorlaştırmıştır[56].

Vakıf kütüphanelerinin gerilemesinin sebeplerinden biri de koleksiyonlarının yapısıdır. Daha çok medrese öğrencilerinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak klasik İslâm ilimlerine ait kitaplardan oluşan bu koleksiyonların kullanımı medreselerin yerini yeni okulların almasıyla azalmıştır. Bunların vakıf kuruluşu olması, bünyelerinde yenilik yapıp dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek hale gelmelerini engellemiştir. Sadece mevcut koleksiyonu korumaya yönelik bir yapılanma sonucunda yeni eserlerin kütüphaneye kazandırılması mümkün olmayınca Cumhuriyet dönemine kadar vakıf kütüphaneleri sadece medrese öğrencilerinin ve klasik İslâm ilimleri üzerine araştırma yapacak kimselerin başvurduğu bir kurum haline gelmiş, imparatorlukta medreselerin eski önemini koruyamaması vakıf kütüphanelerinin de önemini azaltmıştır.

[56] Erünsal, *a.g.e.*, s.30.

II. BÖLÜM

CUMHURİYETİN KURULMASI İLE BERABER EĞİTİM FAALİYETLERİ VE KÜTÜPHANELER 1923-1946

2.1.CUMHURİYET'E GEÇİŞ SÜRECİNDE EĞİTİM FAALİYETLERİ

Osmanlı Döneminde medreselerde dersler müderrisler tarafından verilirdi. Ulema sınıfının üyesi olan müderrisler aynı zamanda imparatorluğun öğretmenleri, şer'i kuralların uygulayıcıları ve dinsel kurumların yöneticileri idiler. İslam dini Tanrı ile kul arasında bir ruhban sınıfı kabul etmemesine rağmen, ulema Yakın Doğunun siyasal, sosyal ve kültürel yaşamında önemli rol oynamıştır. Medreselerde okutulan dersler genel hatlarıyla naklî ve aklî ilimler olarak sınıflandırılır. Naklî ilimler: Kuran, hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, İslam felsefesi, ahlak, Müslüman yaşamı ve ibadeti ile ilgili konulardır. Akli ilimler ise Arapça gramer, lügat, belâgat (Retorik: güzel konuşma), genel din bilgileri, yazı ve İslam felsefesidir[57].

Bir zamanlar içinde bulunduğu yüzyılın bilim merkezleri durumuna gelen, büyük bilginlerden hocaları olan ve büyük bilginler yetiştiren medreseler, diğer Osmanlı kurumlarına paralel olarak XVII. yüzyıldan itibaren bozulmaya başladı. Medreselerin bozulma nedenleri arasında en büyük etken, gelişen çağa ayak uyduramayarak geleneksel dogmatik ve skolastik bir yapıda kalmalarıdır. Ulema etkisi ve koruyuculuğundaki medreselere dokunulamayınca buralarda herhangi bir reform yapılamadı ve medreseler çağın gerisinde kaldı. Medreselerin bu durumu Cumhuriyet Dönemine kadar sürmüştür[58].

XVIII. yüzyıldan itibaren açılan çağdaş eğitim kurumlarının ise çoğunu askeri okullar oluşturdu. Fakat yeni programları, metotları, ders araçları, öğretmen ve öğrenciyle sivil eğitim reformuna bir başlangıç ve ortam yarattılar. Sivil eğitim

[57]Cahit Yalçın Bilim, *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*,Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2002, s.8-10.
[58] Bilim, *a.g.e.*, s.10-11.

alanında yapılan reformlar ise ilk denemeler olarak kendinden sonrakilere temel hazırladılar[59].

XIX. yüzyılda devlet, çöküşün etkilerini azaltmak/durdurmak ve devlet kurumlarını iyileştirmek adına yaptığı çalışmalarda, eğitim alanında da çağı yakalamanın gerekliliğinin farkındaydı. Devlet, geç dönem Tanzimat eğitim politikalarından kabul edebileceğimiz Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde de eğitimin temel amacını pozitif bilginin aktarılması olarak gösterilmekteydi. Nizamnamede yalnızca dinî eğitim verdiği için sıbyan mektepleri eleştirilirken, model olarak ise '*uygarlık dünyası*' yani Avrupa ülkeleri gösteriliyordu[60].

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti için oldukça uzun bir yüzyıl olmuştu. Giderek artan isyan hareketleri ve sonu gelmeyen savaşlarla devlet baş etmekte zorlanıyordu. Bir yandan da Avrupalı devletlerin sıkıştırması sebebiyle de gerek Müslüman topluma yönelik gerekse de Gayrimüslim topluma yönelik çeşitli yenileşme hareketlerini gerçekleştirmekteydi. Ancak yine de sonun önüne geçemedi. En nihayetinde yaşanan Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Harbi ile bir devir kapanmış, Osmanlı Devleti tarihte yerini almıştır. Bu süreç eğitime de yansımış, savaşlar neticesinde pek çok yerde eğitim aksamış, ya da eğitim çağında bulunan neslin çoğu savaşlara katılmıştır. Ancak yine de bu buhranlı dönemde kurulmuş olan yeni devlet, eğitime verdiği önemi Ege Yunan işgali altındayken Maarif Kongresini düzenleyebilmesiyle göstermekteydi.

Cumhuriyet rejiminin ilk kuruluşunda maarif işlerinde, bilhassa idare ve tedrisat sahalarında birçok yeniliklere yol açan çalışmalardan birisi de heyeti ilmiye toplantılarıdır. Bu toplantılar 1923,1924 ve 1926 yılları olmak üzere üç defa gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar daha sonraki ilmi kongreler ve şûralara ön ayak olmuştur. Maarif Şuraları 1933 tarihinde çıkarılan kanunla kurulmuş, ilk toplantısını 1936'da ikinci toplantısını 1942 yılında yapabilmiştir. Maarif Şuralarda üç temel mesele görüşülmüştür; okullarda ahlak eğitiminin geliştirilmesi, bütün öğretim

[59] Bilim, *a.g.e.*,,s.17.
[60] Selçuk Akşin Somel, *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin,* İletişim Yay., İstanbul 2010, s.215.

kurumlarında ana dil çalışmaları verimliliğinin artırılması, Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar bakımından incelenmesidir[61].

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunda ulusal, demokratik ve laik devlet anlayışını benimsemiştir. Eğitim ve öğretimin de bu nitelik ve özelliklere göre oluşturulması gereklidir. Eğitim ve öğretim düzeninin esaslarını sıralayacak olursak;

1. Tüm eğitim kurumları bir kurum tarafından yönetilmelidir.

2.Eğitim programımız toplumumuzun bugünkü durumuna, ihtiyaçlarına, çevre koşullar ve yüzyılın gereklerine tam olarak uygun olmalıdır.

3.Eğitim ve öğretimdeki amaç Türk çocuklarına her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal egemenliğine sahip çıkacak nitelikte yetiştirilmesi olmalıdır.

4. Eğitim yaşı dışında kalan eğitim görmeyen vatandaşların en kolay kullanılabilir araçlar ile eğitim faaliyetlerinden yararlanmalıdır.

5. Eğitimin bütün aşamalarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamalıdır.

6. Türkiye Cumhuriyetinin amacı milli, demokratik ve laik düşünceli vatandaşlar yetiştirmektir[62].

Dönemin başında toplumun %10'u bile okur yazar değildi. Cumhuriyetin siyasal, ekonomik, hukuki, kültürel devrimlerinin başarılı olabilmesi, kitlelere benimsetilmesi ve kökleşmesi için eğitimin geliştirilmesine ihtiyaç vardı. Bu nedenle, özellikle Cumhuriyetin ilk yirmi yılında eğitime çok önem verilmiştir. Atatürk, bizzat kendisi "Başöğretmen" unvanı ile eline tebeşiri alarak, kara tahta başında halka ders vermiş, kitlelerin eğitim düzeyinin yükselmesi için büyük çaba harcamıştır. O, böylece, öğretmen ve eğitimcilere çok değerli bir manevi destek sağlamıştır. Bu bağlamda, 24 Kasım 1928'de Millet Mekteplerinin açılışına önderlik yapmıştır. 1928'de Latin harflerinin kabul edilmesiyle mektepler genellikle okul binalarında kadın ve erkek yetişkinlere okuma-yazma, yurttaşlık bilgileri… öğretmişlerdir. 3 Mart

[61] Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi,* C. 5,Osmanbey Matbaası, İstanbul 1943, s.1682-1688.
[62] Osman Güngör Feyzoğlu, *Atatürk İlkeleri ve İnkılabımız*, MEB Basımevi, Ankara 1982, s.37.

1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm okullar Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, medreseler kaldırılmıştır. Eğitim giderek demokratikleşmiş ve laikleşmiştir. 1932'de Halkevlerinin kurulması ile yaygın bir halk eğitimi yapılmıştır. 1933'te Üniversite Reformu yapılmış, özellikle Nazi rejiminden kaçan öğretim üyelerine görevler verilmiştir. 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri kurularak, köylerdeki eğitimi, tarım ve iş hayatını geliştirecek öğretmenlerin yetiştirilmesine çalışılmıştır. 1945'lere kadar, eğitimin geliştirilmesi için esas olarak kara Avrupa'sından uzmanlar getirilmiştir. 1945'lerden itibaren Türk eğitimi ABD'deki eğitim görüşleri ve uygulamalarının etkisine girmeye başlamıştır[63].

Bu dönemin başlıca üç eğitimcisi çok önemlidir: Atatürk, Mustafa Necati ve Hasan Ali Yücel.

Atatürk: Cumhuriyet'in kurucusu olan Atatürk, öğretmen ve eğitimcilere seslenerek yeni rejimin eğitim felsefesi ve politikasının nasıl olması gerektiğini açıklamıştır. Ona göre:

- Gelecek nesiller Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak, Cumhuriyeti koruyup yükseltecek biçimde yetiştirilmelidir.
- Eğitim, milli, laik, bilimsel, işe yarar, üretici ve hayatta başarı sağlayacak insanlar yetiştirecek nitelikte olmalıdır.
- Eğitim, toplumu cehaletten kurtarmalı, onun bilgi ve ahlak düzeyini yükseltmeli, kabiliyetlerini ortaya çıkarıp geliştirmelidir. Atatürk'e göre Halkçılık, halkın düzeyine inmek değil, halkı aydın olarak yetiştirmektir.

Mustafa Necati: 1925-1929 yılları arasında Eğitim Bakanlığı yapmıştır. Latin harfleri onun döneminde kabul edilmiş, çok önemli bir öğretmen okulu olan Gazi Orta Muallim Mektebi açılmıştır (1926)[64].

[63] Yahya Akyüz, "Türklerde Eğitim" *Türk Tarihi ve Kültürü* (ed. Cemil Öztürk), Pegem Akademi Yay., Ankara 2013, s.364-365.
[64] Ayrıntılı bilgi için bkz. http://webb.deu.edu.tr/ketam/index.php/hakkimizda/mustafa-necati (23.04.2019)

Hasan Ali Yücel: 1938-1946 yıllarında Eğitim Bakanlığı yapmıştır. 1939 yılında Eğitim Şuraları toplanması geleneği başlatılmıştır. Köy Enstitüleri onun döneminde açılmıştır (1940). Batıdan ve az da olsa Doğu ve İslam dünyasından klasik eserler Türkçeye çevrilmiştir[65].

Cumhuriyet Devriminin yaratacağı; bağımsızlık, barış ülküsü, öğretim birliği, laiklik, eğitim, medeni hukuk reformu, halkçı yönetim, tarım, endüstri, dil birliği, tarih, takvim, üniversite, ulaşım, iletişim, Köy Enstitüleri, çok partili hayat vb. gibi unsurlar çağdaş kültürümüzün ve genç ulusumuzun temeli ve geleceğin güvencesi olacaktı[66].

Türkiye'de Atatürk önderliğinde oluşturulan ve halkçılık ilkesine dayanan yeni toplumsal düzende halk eğitiminin gerekliliğine yukarıda değinilmiştir. Halk eğitiminin etkinliği içinde kütüphane kurumuna gerek vardı. Cumhuriyetle birlikte diğer kamu hizmetlerinde olduğu gibi Türk kütüphaneciliğinde de atılım için yeni koşulların hazırlandığı görülmektedir[67].

4 Mayıs 1920'de kurulan Maarif Vekaleti içinde bir de "*Türk Asar-ı Atikası Müdürlüğü*" oluşturulur. Bu kuruluş, bugünkü Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün çekirdeğini meydana getirir. Daha sonra "*Hars Dairesi*" adını alan bu kurumun işlevi, ulusal kültür alanında bilimsel incelemeler yapmak, müze ve kütüphane gibi toplumsal kültür kuruluşları kurmak ve yönetmektir. Hars Dairesi (01.03.1926) üç şube müdürlüğüne ayrılır. Bunlardan birisi de *'Kütüphaneler Şube Müdürlüğü'*dür. 22 Haziran 1933 tarihinde yürürlüğe giren *'Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri'* adlı yasa ile Kütüphaneler Müdürlüğü kurulmakta ve ülkede bulunan kütüphanelerin yönetiminden sorumlu bir birim oluşmaktadır[68].

[65] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Güner Sayar, "Hasan Ali Yücel" Maddesi, *DİA,* C.44,Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997,s.45-46.
[66] Bozkurt Güvenç, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Kültürümüzdeki Batı Etkileri*, TÜBA Yay., Ankara 2004, s.13.
[67] Ayşe Üstün, *Halk Eğitimi ve Halk Kütüphaneleri*, Gençlik Copy Center Yay., İstanbul 2000, s.18.
[68] Üstün, *a.g.e.*, s.18.

2.2.TÜRKİYE MAARİFİ HAKKINDA RAPOR 1924 (JOHN DEWEY)

Cumhuriyetten sonra toplumda var olan yaygın bilgisizliğin ortadan kaldırılması ancak geniş kapsamlı halk eğitimi uygulaması ile olacaktır. Halk eğitimine kasabalardan, köylerden ve küçük yerleşim yerlerinden başlanmıştır.1924 yılında Amerikalı eğitimci John Dewey çağırılarak eğitimimizin eksik yönleri ve yapılması gerekenler konusunda rapor vermesi istenmiştir.

1859-1952 yılları arasında yaşayan John Dewey; felsefeci, eleştirmen ve psikolog olarak, Amerika eğitiminin şekillenmesinde çok büyük katkıları olan biri olmuştur[69].

Dewey, eğitimi yaşama bir hazırlık olarak değil, yaşamın kendisi olarak ele almış, yaşama etki eden tüm değişkenlerin eğitim sürecinde yer alması gerektiğini savunmuştur. Dewey, çocukların yaşamdaki ihtiyaçlarına uyum sağlayacak programlar ve öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu alandaki görüş ve önerileri günümüzde de önemini koruyarak eğitim planlamasında dikkate alınmaktadır. Ayrıca eğitimi, yaşantılara ve problem çözmeye dayalı olarak sürekli değişen, güncellenen, ilerleyen ve hiç bitmeyen bir süreç olarak nitelemektedir. Böylelikle eğitim hedefini bireyleri yetiştirmek ve değişime karşı uyumu öğretmek olarak açıklamaktadır[70].

Cumhuriyetin ilk yıllarında (19 Temmuz - 10 Eylül 1924 Tarihleri arası) Dönemin Milli Eğitim Bakanı Vasıf Çınar'ın davetiyle, John Dewey ülkemize gelmiştir. İstanbul, Ankara ve Bursa'da çeşitli gözlem ve incelemelerde bulunarak, bu gözlem ve incelemelerin sonuçlarını içeren ilk raporu Türkiye'de iken hazırlamıştır. Bu raporda eğitimle ilgili olarak devlet bütçesine koyulması gereken ödenekleri ele almıştır. Amerika'ya dönünce kaleme aldığı asıl rapor 30 sayfadan oluşan *"Türkiye Maarifi Hakkında Rapor"* dur. Bu raporda ise John Dewey'in Türkiye'de kurulacak olan yeni eğitim sistemi hakkındaki önerileri yer almaktadır[71].

---

[69] Nevin Saylan, Rukiye Çiftçioğlu *"John Dewey ve Program Geliştirme"* Sempozyum: I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulan bildiri, Eskişehir, 05-08 Ekim 2011.

[70] Akın Efendioğlu, Hasan Güner Berkant, Ömer Arslantaş *"John Dewey'in Türk Maarifi Hakkında Raporu ve Türk Eğitim Sistemi"* 1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'ne sunulan bildiri, Balıkesir, 13-15 Mayıs 2010, s.2.

[71] Efendioğlu-Berkant *a.g.e.*, s.2.

John Dewey'in eğitim ve kütüphane üzerine verdiği raporda;

1) "Terbiyevî neşriyat

Ecnebi memleketlerde münteşir terbiyevî eserlerin, bilhassa mütekâmil mekteplerin umumî usullerinden, tesisatından, tedris vasıtalarından... ilâh. bahis olanlarının tercümelerine ehemmiyet vermeli ve terbiyevî eserlerin muallimler arasında revaç bulması ve onlar tarafından itina ile mütalea ve tetkik edilmesi temin ve takip edilmelidir. Vekâletin bu eserleri vücude getirecek dairesi muallimler için tesis olunacak mütaleahaneler ve tetkik klüpleri ile de meşgul olmalıdır. Bu müesseselerde muallimlerin terbiyevî kitaplarla mevkut neşriyatı muntazaman takip ve onlar üzerine münakaşa edebilmelerini temin edecek bir program tertip olunmalıdır. mütalea kitapları nazarî meselelerden ziyade ders mevzularma. ders vasıtalarına ve mütekâmil tedris usullerine ait eserlerden intihap edilmelidir. Bu daire, seyyar kütüphaneler ile (fennî aletlerden, elifleri için lâzım olacak alât, edevat, malzeme ve numunelerden, iyi mektep binalarının ve dahilî tertibat ve teşkilâtına ait plânların fotoğrafilerinden ve vesaiti tedrisiye resimlerinden müteşekkil) seyyar sergiler tesisini de deruhde etmelidir. Bu teklif, bugün muallimlik mesleğinde bulunanların seviyesini yükseltmek gayesile alâkadardır.Seyyar sergilerle gönderilecek vesait ve mevaddın sade, ucuz ve talebe tarafından olmazsa bile yerli işçiler tarafından imal olunabilecek cinsten seçilmesi lâzımdır.

2) Kütüphane faaliyetleri

Gençler için daha çok ve daha iyi müteala kitapları vücude getirmek ve yetişkin olanlar da mütalea itiyadını tenmiye etmek için Maarif Vekilliği kütüphane dairesinin faaliyetini tevsi etmesi lüzumu hakkında evvelki raporda münderiç teklifi hususi bir ehemmiyetle tekrar ederim. Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plân yapılırken kütüphane salonu düşünülmelidir. Kütüphaneye alınacak kitaplar yalnız talebenin değil, mektebin bulunduğu muhitteki halkın da ihtiyacına tetabuk edecek surette intihap edilmelidir. Şurası nazarı dikkate alınmalıdır ki kitap satın alarak kütüphaneyi doldurmak kâfi delildir. Daha mühim mesele, kitapların intişarını ve mütaleasını temin etmektir. Bu da halkın kütüphaneye gelip kitap okumak itiyadını kazanıncaya kadar başlangıçta kitapları onların evine kadar göndererek mütaleaya tergip etmekle olur. Umumiyetle kabul edilmiştir ki kitaplardan umumun istifadesini temin eden kütüphane usulleri her yerden ziyade

memaliki müttehidede yüksek derecede inkişaf etmiştir. Başlangıçta kütüphaneciliğe ihzar edilmek için hususî tetkiklerde bulunmak üzere buraya iyice müntahap birkaç zat gönderilmeli; bu yapıldıktan sonra sureti mahsusa da yetişmiş kütüphane memurlarını yaşatamayacak derecede küçük mıntıkaların kütüphanelerinde çalıştırılacak muallimler yetiştirilmek üzere hiç olmazsa bir muallim mektebinde kütüphanecilik tatbikatını gösterecek bir ders tesis etmelidir.

3) Mektep inşaatı

Maarif Vekilliğinde mektep binaları, mektep vesaiti ve hıfzıssıhhası ile meşgul ayrı bir şube bulunmalıdır. Herhangi tecrübeli bir mimarın muallimlerden az çok fikir alarak bir mektep binası yapabileceğini ve bina meselesinin alelade mimarla mektep idarelerine emniyetle tevdi edileceğini zannetmek büyük bir hatadır. Bıı usul takip olunursa müteamil tarzda mektep binaları inşasına devam olunacak ve para, hakikî terbiye ihtiyaçlarını tatmin etmekten ziyade mektebin haricî manzarasına sarf edilmiş olacaktır. Bu şube. ilk ve tâli mektepler işlerine, terbiye gayeleri ve vasıtaları ile mektebin binası ve bahçesi arasındaki münasebetlere ve hava, ziva, sıra ve tuvalet teşkilâtı... gibi sıhhî meselelere vâkıf mütehassıslardan mürekkep olmalıdır"[72].

John Dewey'in, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sorunlarının çözümüne yönelik olan gözlem ve incelemelerde bulunarak bir rapor hazırlaması eğitim-öğretim, kütüphanecilik açısından kıymetli bir çalışma olarak değerlendirilmelidir. Raporda bilhassa Tarım-Ziraat, İlköğretim Programları, Kütüphanecilik, Okuma-Yazma ve Okuma Alışkanlığı konuları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Köy Enstitülerinin kuruluş mantığı ve dayanaklarında da bu raporun doğrudan etkilerini görmek mümkündür.

Okur-yazar oranının yükseltilmesine yönelik aktif uygulamalarda bölgesel farklılıklar olsa bile bu oranın %5-10 düzeyinden , %90'lara çıkması başarılı bir durumdur. Raporda belirtilmiş olduğu gibi destekleyici öneri olarak Kütüphane ve Kütüphanecilik programları yurt geneline yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Halkevleri çalışmalarını da bu kategoride değerlendirmemiz mümkündür. 1940'lı yıllarda bilhassa yayın alanında dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi çalışmaları, Köy Enstitülerinde okuyan öğrencilerin her eğitim-öğretim yılından bu klasiklerden 21

[72] John Dewey, *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, İstanbul 1939, s.11-12.

tanesini okuması, tanıtması ve eleştirisini yazması zorunluluğu, yeni bir okur-yazar kitlesinin oluşmasını sağlamıştır. Bu okullardan mezun olan öğrenciler okuma yazma alışkanlıklarını gittikleri yerlerde de sürdürmüşlerdir. Okumak ve üretmenin Köy Enstitülerinin ve Köy Enstitülerinde okuyanların yaşam biçimi olması bunu sağlamıştır. Fakat günümüzde okur – yazar oranı yüksek olsa da okuma alışkanlığı olmayanların oranı halen çok yüksek olduğu araştırma sonuçlarından da net bir şekilde anlaşılmaktadır[73].

Eğitim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Yasası ile (3 Mart 1924) eğitim bütünleştirilerek eğitim, ulusal ve laik bir kurum haline gelmiştir. Vakıf kütüphaneleri de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu kurumlar çağdaş kamu hizmeti vermeleri için vakıf tüzel kimliğinden çıkartılmış "*devlet malı*"na dönüştürülmüştür. Sonuçta, Türk kütüphaneciliği ve özellikle halk kütüphaneciliği açısından yeni bir yapı ve anlam kazandırılmıştır. Daha sonra, 1927'de çıkarılan, 677 nolu *"Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine, türbedarlıklarla bir takım unvanların men ve ilgasına dair Kanun"*[74] la buralardaki kitaplar da Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir[75].

[73] Akın Efendioğlu, Hasan Güner Berkant, Ömer Arslantaş *"John Dewey'in Türk Maarifi Hakkında Raporu ve Türk Eğitim Sistemi"* 1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'ne Sunulan Bildiri, Balıkesir,13-15 Mayıs 2010, s.2.

[74] Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine, türbedarlıklarla bir takım unvanların men ve ilgasına dair kanun" T.C. Mer'i Kanunlar, Ankara 1958, s.667.

[75] Ayşe Üstün, *Halk Eğitimi ve Halk Kütüphaneleri*, Gençlik Copy Center Yay., İstanbul 2000, s.18-19.

2.3.MAARİF VEKÂLETİNE SUNULAN RAPOR 1925 (HAMİT ZÜBEYR KOŞAY)

1925 yılında Dr. Hamit Zübeyr Koşay tarafından hazırlanarak Maarif Vekâletine sunulan raporda;

"Türkiye Cumhuriyetini teşkil eden 74 Vilâyet, 395 kazadan 45 Vilâyet merkezi 366 kaza Umumi Kütüphaneden mahrumdur. Mevcut kütüphanelerden 11 tanesinin Bursa mülhakatında 15 tanesinin Kastamonu'da 40 dan fazlasının İstanbul'da olduğunu azarı itibara alacak olursak kütüphanelerin sureti tevziinin de fena olduğu tahakkuk eder. İstanbul kütüphanelerinde yüz binlerce kitap olmasına mukabil tekmil Anadolu'da hususi kütüphanelerde dahil olduğu halde nihayet 60-70 bin cilt kitap vardır. Kitapların cins ve nevinden sarfınazar bu adet Anadolu'nun nüfusu ve mesahasına göre fevkalade küçüktür. Kütüphaneler, muhteviyatının kıymeti izafiyesine gelince: Bunlar fevkalâde yüksek, müzelik kıymeti haiz almakla beraber ihtiyacatı haızireye tekabül ölmekten çok uzaktırlar. Kütüphanelerdeki asar umumiyetle iki üç asır evvel islâm iskolastik ilminin damgasını taşırlar. Muhteviyatının yüzde seksenini tefsir, hadis, usulu hadis, fıkıh ilah, müteallik asar (teşkil ettiği cihetle arapça, farsça yahut enderunî Türkçe ile yazılı olan bu gibi asara bir sınıf kütüphanesi yani sarıklı ülema sınıfının kütüphanesi ve binalarına da cami ve, tekkefesrin bir kısmı mütemmimi olarak bakabiliriz. Avam kütüphanesini teşkil eden (Battal Gazi, Kan Kalesi, Köroğlu, Hoca Nasreddin, Aşık Kerem, Şah İsmail. Tahir ile Zühre) ilah eserlerden ancak terbiyeye menafi görülmeyenleri bu kütüphanelerde yer bulabilmişlerdir"[76].

Kütüphane materyallerine bakıldığında yüzbinlerce eserin İstanbul'da toplandığı, İstanbul dışındaki kütüphanelerde de eser bulunduğu anlaşılmaktadır. Kütüphanelerde bulunan eserlerin % 80'inin dini yani tefsir, hadis, fıkıh vb. kitaplar olduğu ve içeriğinin halkın anlayamayacağı şekilde ağır dille yazılmış olduğu görülmektedir. Halkın bu kütüphanelerden yararlanamayacağı ortaya çıkmaktadır. Ahmet Zübeyr Koşay'ın hazırladığı rapordan geleneğimizdeki kütüphaneyi kullanma amacı olarak eski kültürleri ve tarihsel süreçleri inceleyecek olanlarla din âlimlerinin yararlandığı toplumun her kesimine hitap etmediği anlaşılmaktadır. Halkın bilgi

[76] Ahmet Zübeyr Koşay, *"Maarif Vekâletine Sunulan Rapor"*, Maarif Vekaleti Mecmuası, S.4, İstanbul 1925, s.24-26.

gereksinimlerinden doğan bir kütüphane anlayışı yoktur. Kitap ve kütüphane ilişkisi sağlam bir temele oturtulmamış olduğu görülmektedir.

2.4.LİSANS DÜZEYİNDE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİM FAALİYETLERİ

Hamit Zübeyir Koşay'ın raporunda *"Kütüphanecilik fennine vakıf hafız-ı kütüpler yetiştirilmelidir; yazmaların toplu kataloğu hazırlanmalı, basmalar için de onlardan ayrı bir Türk Bibliyografyası kurulmalıdır*"[77] der.

Fetmi Ethem Karatay, Dârülfünun'un teklifiyle birlikte kütüphanecilik kursu görmek için Ekim 1925'te Paris'e gönderilmiştir. Gittiği yerde daha önce Amerikalılar tarafından açılan ve modern kütüphanecilik metotlarının öğretildiği kütüphanecilik okuluna bir yıl kadar devam eder. Döndüğünde ise, Yıldız Sarayı Kütüphanesi'nin devredilmesiyle zenginleşerek yeniden teşekkül eden İstanbul Dârülfünunu Kütüphanesi'ne müdür olarak göreve başlamıştır[78].

1926'lı yıllarda yürürlüğe girmiş olan iki "*Talimatname*" kütüphanelerimizin yapılanmaları ile yakından ilgilidir: "*Kütüphaneler Talimatnamesi*" ve "*Maarif Vekâleti Müfettişlerinin Hukuk, Salahiyet, Vazifelerine Dair Talimatname*". Bunlardan birincisi kütüphanelerin kuruluş ve çalışma biçimini belirler. İkincisi de kütüphanelerin denetlenmesine ilişkindir[79].

Fehmi Ethem Karatay "*Hafızı Kütüp*" kavramını değiştirerek yerine "*kütüphaneci*" kavramını getirmiştir. Yazmalar toplu kataloğunun oluşturulması 1927'de kurulan Kütüphaneler Tasnif Komisyonuna verilir. Ancak bu komisyon Harf Devrimi nedeniyle etkili olamayıp 1935'de yeniden kurularak İstanbul Kütüphanelerinde bulunan yazmaların kataloğunu kurmaya başlar.

---

[77] Koşay, *a.g.e*., s.24-26.
[78] Ayrıntılı bilgi için bkz. Semavi Eyice "Fehmi Ethem Karatay" Maddesi *DİA,* C.24, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2001,s.473-474.
[79] Ayşe Üstün, *Halk Eğitimi ve Halk Kütüphaneleri*, Gençlik Copy Center Yay., İstanbul 2000, s.20.

2.5.HARF İNKILABI İLE BİRLİKTE EĞİTİM VE KÜTÜPHANECİLİK FAALİYETLERİ

Halk eğitiminin hızla yaygınlaşması için her şeyden önce kolay okunulabilir ve yazılabilir bir alfabe ile mümkündü.

Atatürk'ün inkılaplarının neticesinde Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunu 01.11.1928 tarihinde çıkartarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun ilk ve ikinci maddesine göre; "*şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir. Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir*"[80].

Yazı devrimi, Türk kütüphaneciliğine yeni bir canlılık, yeni bir işlev ve yeni bir anlam kazandırmıştır. Yazı Devrimi, Cumhuriyet dönemi kütüphaneciliğimizi ve özellikle halk kütüphaneciliğimizi etkileyen en büyük olgu ve Atatürk Devrimlerinin de en anlamlısıdır. Çağdaş kütüphanecilik anlayışının yerleşmesi, halk tarafından kolaylıkla okunup yazılabilir yeni harflerin kabul edilmesinden sonra mümkün olduğu söylenebilir. Çoğunlukla yeni harfli derme içeren halkevi kütüphanesi okuyucu sayısında görülen artış da bunula ilgilidir[81].

Atatürk'ün yeni harflerin kabulü ile körelmiş gelenekler boş inançlar yerine aklın ve bilimin yol göstericiliğine, toplumun karşılıklı etkileşim sağlaması yönüyle eğitim ve öğretimin çağdaş esaslara dayandırılmasını sağlamıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında (1925-1928) öğretmenler, kentlerde, köylerde, İrşad Heyetleri (aydınlatma toplulukları) adı altında halkı aydınlatma çalışmaları gerçekleştirmişler ve halka okuma yazma öğretmede önemli rol oynamışlardır[82].

1928 yılı sonlarında, Mustafa Necati'nin Eğitim Bakanlığı sırasında Latin alfabesinin kabul edilmesiyle halka okuma yazma öğretmek amacıyla Millet Mektepleri kurulmuştur. Millet Mektepleri 16-45 yaş arasında binlerce kadın ve erkeği çatısı altında toplayarak okuma-yazma öğrenmeleri sağlanmıştır. Genel olarak

[80] *Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun (1928),* T.C. Resmi Gazete, 1030, 1 Kasım 1928.
[81] Üstün, *a.g.e.*, s.20.
[82] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi,* Pegem Akademi Yay., Ankara 2015, s.404-405.

akşamları yapılan dersler, yaklaşık dört ay sürüyordu. Sabit ve gezici olan bu okullarda iki sınıf bulunmaktaydı; A sınıfında daha çok okuma yazma öğretimi üzerinde çalışmalar yapılıyor, B sınıfında ise Kıraat, Tahrir, Hesap, Ölçüler, Sağlık Bilgisi, Yurt Bilgisi'ne ağırlık veriliyordu. Bu okulları bitirenler vatandaşlara, Atatürk'ün Anayasa metnini hediye etmesi, "*vatandaşlık eğitimi*" noktasında oldukça anlamlıdır. Millet Mekteplerinden 1928-1950 arasında 1.5 milyondan fazla yetişkinin belge aldığı bilinmektedir. Millet Mekteplerinin en yoğun çalışma dönemi ilk 5-10 yılı kapsamaktadır. 1927 yılında halkın %10,7'si okur-yazar iken bu oran, 1935 yılında %19,5'e çıkmış, 1940'a gelindiğinde ise % 22,4'e yükselmiştir. 1928 yılında Atatürk, Başöğretmen sıfatıyla bizzat kendisi kara tahta başında halka okuma yazma öğretmiştir[83].

Halk kütüphanesi kavramı (1928-1930) döneminde vardır, ancak hiçbir kütüphane bu adı kullanmaz. Umumi kütüphaneler ve halkevleri, halk kütüphanesi görevini yapmalarına rağmen bu devirde bu adı taşımaz. Bir taraftan halk kütüphaneleri (kütüphane-i umumi) ve diğer taraftan da halkevleri kütüphaneleri uzun bir süre halk eğitimi hizmetini birlikte yürütmüşlerdir[84].

1930'lardan itibaren ise köylerde vatandaşlara okuma yazma öğretmek amacıyla Halk Okuma Odaları açılmıştır. 1930'lardan sonra, Cumhuriyet devrimlerini halka daha iyi anlatabilmek, onları daha iyi korumak ihtiyacı ortaya çıktı. Atatürk bütün Cumhuriyetçi kuvvetlerin bir araya toplanmasını istediğinden dolayı o zamana kadar önemli siyasal ve kültürel hizmetler yapmış ve artık tarihi görevini tamamlamış olan Türk Ocakları'nı Nisan 1931'de kaldırarak, Şubat 1932'de Halkevleri'nin kurulmasını sağlamıştır. Çoğunlukla öğretmenlerin görev aldığı Halkevlerinde bulunan çalışma şubeleri şu şekildedir;

1. *"Dil, Edebiyat, Tarih*
2. *Güzel Sanatlar*
3. *Temsil*
4. *Spor*
5. *İçtimai yardım*
6. *Halk dershane ve kursları*

[83] Akyüz, *a.g.e.*, s.405.
[84] Üstün, *a.g.e.*, s.21.

7. *Kütüphane ve yayın*
8. *Köycülük*
9. *Müze ve Sergi"*[85].

1932 yılında kurulan Halkevleri'nin amacı, kentli-köylü ve aydın-cahil arasındaki kopukluğu gidermek, halkı bilinçlendirmek, bilgilendirmek, milliyetçilik duygusunu aşılamak, kısaca Yeni Türk Halkını ve Türk Milletini yaratmaktı. Bu önemli eğitimsel ve kültürel işlevin yerine getirilmesi, kitapsız ve kütüphanesiz olamazdı. Halkevinin bulunduğu her yerde (yörede halka açık kütüphane bulunsa bile) kütüphane kurma zorunluluğu vardı. Bu da kitabın ve kütüphanenin halk üzerinde yapacağı olumlu katkının kavranılmış olması ile ilgilidir. Her alanda köklü devrimlerle yeni kurumlar oluşturan Türk Devletinin yeni bilgi hizmeti ve bilgilendirme anlayışıyla, "*Kütüphane-i Umumi*" ya da "*Devlet Kütüphanesi*" adı altında görev yapan ve amacı kültür ürünlerinin saklanması ve gelecek nesillere aktarılması olan geleneksel kütüphane arasında önemli farklar vardır. 1930 yılında, belediyeler "*halk için kütüphane ve okuma odalarını açmak*" görevi de verilen Belediyeler Kanunu'nun çıkması kütüphanelerimize yerel yönetim desteğini getirmiştir[86].

1932 yılında 24 Halkevinde toplam 34.000 üyesi varken 1938 yılına gelindiğinde ise toplam 209 Halkevi kurulmuş ve 100.000'den fazla üyeye ulaşmıştır. 1938'de Halkevlerine konferans, sergi, tiyatro, kütüphane vs. için yaklaşık 7 milyona yakın yurttaşın yararlandığı bilinmektedir[87].

Atatürk'ün Halkevleri ile halkı eğitmeyi ve bütünleştirmeyi amaçladığı şu sözlerden anlaşılmaktadır; "*Millet şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde teşkilatlandırılmalıdır"* [88].

Halk eğitimi çalışmalarından kütüphane ve yayıncılık kolu halk eğitiminin gelişmesi, yaygınlaştırılması ve halka mal edilmesinde önemli rol almıştır. Halk evleri Tüzüğü ve Yönetmeliği'nde her halkevinin "*Genel Kitaplık*" kurulması gerektiği belirtilmiştir. Öncelik olarak kütüphanelere yer verilmesi halk eğitimini etkileyecek unsur olarak görülmesi dikkat çekicidir.

---

[85] Akyüz *a.g.e*., s.404-405.
[86] Üstün *a.g.e*., s.20.
[87] Akyüz *a.g.e*., s.404.
[88] Meral Alpay, *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansıması*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1976, s.27.

Maarif Vekaleti tarafından 1935 yılında İstanbul'da kurulan Kütüphaneler Tasnif Komisyonunun başkanlığına ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümünden Dr. Hellmut Ritter getirilmiştir. Ritter 6 ay kadar süren başkanlığı sırasında hazırladığı bir raporu Adnan Ötüken, raporun ağırlık merkezinin yazmalar ve kurulması düşünülen yazmalar kütüphanesidir[89].

Bu raporda "*Kütüphanelerdeki yazmaların büyük bir kısmı fersude, ciltleri harap olmuş, çok tehlikeli bir halde bulunuyor. Öyle ki bu kitapları bir yerden bir yere nakletmek bile tehlikelidir. Bunun için, bina bulmadan evvel bile, bir gün dahi beklemeyerek bu kitapların teclidi ve tamiri temin edilmelidir. Kütüphaneler Tasnif Komisyonu ancak bir mücellit (ciltçi) çalıştırabiliyor. Hâlbuki bu işi kısa zamanda ancak 4-5 mücellit yapabilir. Bu mesele hepsinden müstacel ve mühimdir ve şimdiden halledilmeye muhtaçtır*" [90].

Harf inkılabıyla birlikte İstanbul ve Anadolu Kütüphanelerindeki yazmaların günü koşullarına uygun şekilde kataloglaması ve bu katalogların yayınlanması işi bir yandan yazmaları bibliyografik denetim altına alırken diğer yandan da yazmaların daha çok okuyucu tarafından aranması yollarını açıp bunları bilinmezlikten kurtarmıştır[91].

1939 yılı başına gelindiğinde ise Maarif Vekâleti, Harf İnkılabının onuncu yılı sebebiyle Ankara'da bir neşriyat sergisinin açılmasına ve bu sergiyle beraber bir de Neşriyat Kongresi düzenlenmesine karar vermiştir.

Hasan Ali Yücel, 1 ve 2 Mayıs 1939 tarihlerinde On Yıllık Neşriyat Sergisi ve Birinci Türk Neşriyat Kongresi'ni açar, *"Birinci Türk Neşriyat Kongresi, memleketin her yerinde basım ve yayın işlerinin -resmî, hususî- bütün alakalılarca fikir ve emek katılarak ciddi surette gözden geçirilmesi ve ana prensiplerle devletçe ve fertçe takip edilecek usullerin tesbit olunması düşünülerek toplanmıştır"*. Ülkede bulunan yazarlar, eğitimciler, yayıncılar, sanatkarlar, araştırmacılar, hekimler, milletvekilleri, ve bakanlık görevlilerinden oluşan Kongre, encümenlere ayrılarak şu konular üzerinde çalışmıştır:

---

[89] Alpay, *a.g.e*., s.61.
[90] Adnan Ötüken, *Prof.Hellmut Ritter'in İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Mühim Raporu*, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, C. 6, S. 1-2, Ankara 1957, s.36-45.
[91] Alpay, *a.g.e*., s.62.

1. *"Resmî ve hususî nesir teşekküllerinin sermaye ve kuvvetlerini azamî verim temin etmek üzere teksif ederek iş birliği etmeleri yollarının araştırılması ve bu esasa göre umumî bir neşriyat programı hazırlanması.*
2. *Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klasikler dahil olarak, en lüzumlularının senelere ayrılmış bir planda tesbit edilmesi ve bunların neşri için alakadarlar arasında iş bölümü yapılması.*
3. *Orta tahsil çağındaki gençlik için yazdırılması veya tercümesi lazım gelen eserlerin, tesbiti ile bunların neşri için bir program hazırlanması,*
4. *Bir çocuk edebiyatı kütüphanesini kısa zamanda vücude getirmek için yapılması lazım gelen işler.*
5. *Halk için yapılması lüzumlu olan neşriyat için yıllara ayrılmış bir program vücude getirilmesi.*
6. *Yazma ve basma eski kitaplarımızdan, yeniden neşri icap edenlerinin tesbiti.*
7. *Ansiklopedi ve müracaat lügatleri vücude getirmek için yapılması lazım gelen hazırlıklar ve işler.*
8. *Memlekette telif ve tercümeyi teşvik edecek mükafatlar ihdası ve bunların hangi esaslar dahilinde verileceğinin tesbiti.*
9. *Hususî neşriyata devletçe yapılan yardımın daha verimli ve esaslı bir yola konulması.*
10. *Okumayı teşvik etmek ve neşriyatı tanıtmak için yapılabilecek propaganda.*
11. *Neşriyatın satış ve dağıtma islerini tanzim için alınması faydalı olacak tedbirler.*
12. *Matbaalarımızda işin verimini artıracak ve kalitesini yükseltecek tedbirler.*
13. *Edebî mülkiyet hakkına dair olan mevzuatımızın günün ihtiyaçlarına göre tadili lazım gelen cihetlerinin tespiti.*

14. *Kongreye iştirak edeceklerin kongrenin açılmasından en çok on gün önceye kadar bu mevzularla alakadar olmak üzere yapacakları yazılı teklifler"*[92].

Kongre programı, bu tür sorunların ilk kez ayrıntılı bir şekilde planlanarak üzerinde durulduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yayın alanındaki etkinliklerin bu toplantıda belirlenmesi açısından Birinci Türk Neşriyat Kongresi büyük önem taşımaktadır. Kongreden iki ay sonra 17 Temmuz 1939'da ise, Türk eğitim sisteminin ilkelerini ortak bir çalışmayla belirlemek üzere, ülke çapında bilim adamları, eğitimciler, sanatçı ve yazarlar, bir araya gelerek Birinci Maarif Şûrası toplanır. Hasan Ali Yücel, açış konuşmasında, eğitimde en önemli noktanın görevlilerle birimler arasındaki uyumlu çalışma olduğunu ifade ederek, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve meslek öğretiminde yeni düzenlemeleri içeren taslak, danışma kurulunun tartışmasına sunulur. Programın en önemli meselelerinden biri de, kırsal kesimde halkın eğitimidir[93].

Birinci Neşriyat Kongresi'nde alınan karara göre, 1940 yılında Maarif Vekâleti'ne bağlı olarak bir "*Tercüme Bürosu*" kurulmuştur. Nurullah Ataç tarafından yönetilen Daimî Büro'nun üyeleri arasında Enver Ziya Karal, Saffet Pala, Sabahattin Ali, Sabahattin Eyüboğlu, Bedrettin Tuncel ve Nusret Hızır bulunmaktadır.

Tercüme Bürosunun kuruluşundan kısa bir süre sonra da dünya edebiyatı klasiklerinin çevirisine başlanarak ve 1946 yılı sonuna kadar toplam 496 eser Türkçe'ye çevrilerek yayın hayatına kazandırılır. İlk üç yılda yayımlanan 109 eserin 39'u Klasik Yunanca'dan, 38'i Fransızca'dan, 10'u Almanca'dan. 8'i İngilizce'den, 6'sı Latince'den, 5'i Şark ve İslam Klasiklerinden, 2'si Rusça'dan ve 1'i de İskandinav edebiyatındandır. Bundan sonraki yıllarda ise eserler daha büyük çeşitlilik göstermektedir. Dil ve biçem normları, çevirmenden çevirmene değişse de, genelde yalın ve anlaşılabilir bir Türkçe norm olarak benimsenmiştir. Edebî eserlerle birlikte, felsefe derslerindeki ders kitabı açığını gidermek amacıyla felsefe alanında yazılmış olan bazı eserler de Türkçe'ye çevrilerek bu açık giderilir. Tercümelerin ilk baskılarında yer alan önsözde Yücel şunları yazmaktadır: *"Hümanizma ruhunun ilk*

[92] http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/suralar.htm (09.05.2019).
[93] http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/suralar.htm (09.05.2019).

anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanal eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zeka ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır"[94].

[94] http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/yayinlar.htm (09.05.2019)

2.6.TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ (1949)

Ülkemizin yayıncılık alanında yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak, kütüphanecilik alanındaki gelişmelere de 1949 yılında bir yenisi eklenmiştir. Bu yenilik, 19 Kasım 1949 tarihinde Adnan Ötüken'in çabalarıyla Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD)'nin kurulmasıdır. TKD'nin kurulmasıyla birlikte kütüphaneciler bir meslek örgütüne kavuşmuş ve kütüphaneciliğin meslek olarak algılanması yolunda önemli bir adım atılması gerçekleştirilmiştir. İlk yıllarda etkinlikleri sadece Ankara'da yapılan Dernek, Bibliyografya Enstitüsünün ismi 13.12.1983 tarih ve 187 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 45'inci maddesi ile "*Bibliyografya Merkezi*" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. 14.12.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 03 Haziran 1961'de yapılan olağanüstü genel kuruldaki tüzük değişikliğiyle, diğer il ve ilçelerde de şube açma olanağı bulmuştur. Derneğin ana tüzüğüne göre, amacı ve çalışma koşulları aşağıdaki gibi belirlenmiştir[95].

"2. Madde- Derneğin amacı; kütüphane ve kütüphanecilik hizmetlerinin geliştirilmesini sağlamaktır.

3. Madde- Dernek, 2'nci maddede belirtilen amacını gerçekleştirmek üzere:

a. *Meslekî yayınlar yapar;*
b. *Kütüphanecilerin meslekî çalışmaları sırasında karşılaşacakları güçlüklerin yenilmesine yardım eder ve kütüphaneciler arasında meslekî dayanışma ve ahengi sağlayıcı çalışmalarda bulunur;*
c. *Kütüphanecilerin meslekî bilgi ve görgülerini artırmaya yardımcı olmak üzere meslek kursları, seminerler, konferanslar, toplantılar ve geziler, burslar sağlamaya çalışır;*
d. *Modern kütüphanecilik anlayışının yayılmasını sağlayacak çalışmalar yapar.*
e. *Bu yolda yapılacak çalışmaları desteklemek ve teşvik etmek üzere müsabakalar açar, armağanlar, mükâfatlar dağıtır;*
f. *Kütüphanecilik alanındaki bütün çalışmaları manen ve maddeten destekler, kütüphanecilik ve eğitim kurumları ile işbirliği eder;*

[95] Osman Ersoy, *Kütüphaneciliğimizin Sorunları*, Anadolu Matbaası, Ankara 1966, s.37-38.

g. *Kütüphanelerle ilgili meselelerin çözümlenmesini sağlayıcı ve kütüphanecilerin haklarını koruyucu tedbirler alır, bunu sağlamak üzere gerekli temas ve incelemelerde bulunur."*

Türk Kütüphaneciler Derneği kurulduktan 26 yıl sonra, 26 Şubat 1975 tarihinde kamu yararına çalışan dernek statüsünü kazanmıştır. Derneğin amaç ve işlevlerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir adım olacağı düşüncesiyle, ilk köklü değişiklik 1983 yılında yapılmıştır. Bu dönemde yeniden yapılan tüzük değişikliğine göre derneğin çalışmaları kütüphaneler ve kütüphanecilikle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bilgi, bilim ve arşivcilik alanlarını da kapsar biçimde genişletilmiştir. Böylece TKD, kütüphanecilerin yanı sıra arşivci ve bilgi bilimcileri de çatısı altında toplama yönünde önemli bir adım atmıştır.

1996 yılında Derneğin ana tüzüğü bir kez daha değişikliğe uğrayarak 2'nci madde aşağıdaki hâlini almıştır:

"2. Madde - Türk Kütüphaneciler Derneği'nin amacı, kütüphane, arşiv, belge ve bilgi hizmetlerinin gelişmesini sağlayarak toplum kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Dernek bu amaca ulaşmak için,

a. *Kütüphanecilik, bilgi bilim ve arşivcilik alanlarında ilmî ve meslekî yayımlar yapar;*
b. *Kütüphaneciler ile bilgi bilimci ve alşimistlerin ilmî ve meslekî çalışmaları sırasında karşılaşacakları güçlüklerin giderilmesine yardımcı olur;*
c. *Kütüphaneci, bilgi bilimci ve alşimistlerin meslekî bilgi, görgü ve deneyimlerini artırmalarına katkıda bulunmak üzere kurslar, seminerler, konferanslar ve geziler düzenler, burslar verir veya sağlar;*
d. *Kütüphaneciler ile bilgi bilimci ve alşimistlerin kişisel, meslekî ve özlük haklarını koruyucu çalışmalar yapar, bu hususlarda araştırmalar yapar ve yaptırır, ilgili makam ve kuruluşlarda gerekli girişimlerde bulunur;*
e. *Meslektaşlar arasında dayanışma ve uyum sağlayıcı çaba gösterir;*
f. *Meslekî ahlâk kuralların saptar ve bu kurallara uyulmasını sağlar;*

g. *Kütüphanecilik ve ilgili alanlardaki bütün çalışmaları manen ve maddeten destekler, bunun için her türden kütüphanecilik, eğitim, öğretim ve bilim kurumları ve kuruluşları ile işbirliği eder;*

h. *Kütüphanecilik, arşivcilik, belge ve bilgi hizmetleri alanlarında inceleme ve araştırmaları destekler, bunun için ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar;*

i. *Kütüphaneler ile bilgi merkezlerini ve arşivleri ilgilendiren meselelerin çözümlenmesini sağlayıcı çalışmalar yapar, bu kuruluşlara maddî ve manevî yönden destek olur;*

j. *Bilgi merkezleri ile ilgili projeleri alır ve yürütür;*

k. *Kütüphaneler ile bilgi merkezlerini ve arşivleri ilgilendiren sorunların çözülmesine yönelik çalışmalar yapar, bu kuruluşlara maddî ve manevî destek olur"* [96].

1996 yılında yapılan Genel Kurulda da meslek ahlâk ilkeleri kabul edilerek, üyelere duyurulması sağlanmıştır. Genel Kurulda, mesleğin farklı alanlarında çalışmalar yapmak için, çeşitli gruplar oluşturulmasına karar verilmiştir.

[96] http://kutuphaneci.org.tr/hakkimizda/dernek-tuzugu/ (09.05.2019).

2.7.TÜRK OCAĞI KÜTÜPHANELERİ (1912-1931)

Türk Ocağı[97], Osmanlı Devletinin son yıllarında bilhassa Milli Mücadele dönemiyle ve Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Türk fikir ve toplum hayatında kültürel açıdan önemli bir yere sahip gönüllü bir kuruluştur. Kurulduğu 1912 yılında kendisini feshettiği 1931 yılına kadar olan sürede yurt alanında açılmış şubelerinde gösterdiği sosyal ve kültürel faaliyetler açtığı kütüphaneler ve yaptığı yayınlar ile Türk toplumunda uyanışın, kendine gelişin ve benliğini tanıyışın öncüsü olmuştur. Türk Ocağı kurulduğu günden beri kütüphane olgusuna gerekli olan önemi vermiş, kütüphaneler aracılığıyla halkın aydınlanarak gelişmesine ve ilerlemesine yardımcı olmuştur. Millî bilincin uyanması, millî kültürün ortaya çıkması ve benimsetilmesini ana amaç edinen Ocağın ve Ocaklıların, kütüphanelerden soyutlanarak faaliyette bulunması elbette düşünülemezdi. Türk Ocakları'nın açtığı kütüphanelerin fiziksel önemiyle birlikte, yöneldiği amaçlarının da ayrı bir değeri vardır. Türk Ocaklarında oluşturulan kütüphaneler, Anadolu'da Milli Kütüphane kurma biçiminde görülen ve doğrudan topluma yönelik girişimle eş doğrultuda yer alır[98].

İstanbul Türk Ocağı kuruluşundan itibaren kütüphane faaliyeti Cumhuriyet Döneminde gelişerek daha büyük boyutlar kazanmıştır.1924 yılında kabul edilen Türk Ocağı yasasının 44.maddesinde: Ocak Müzeleri, Kıraat Salonları ve Kütüphanelerinin kurulması görevinin merkez heyetine verildiği 1925 yılında değiştirilerek kabul edilen Türk Ocakları yasasının 10.maddesinde: "*Ocaklı olmayan her Türk'ün, idare heyetinin tasvibi ile Ocağın kütüphane ve salonuna devam edebilecekleri*", 58.maddesinde ise "*Hars Heyeti Umumi kâtibinin hariçte ve dâhilde Türklüğü ilgilendiren bütün ilmi neşriyatı takip ile gereken eserleri Merkez Kütüphanesine sağlamakla görevli olduğu*" belirtilmektedir[99].

Türk Ocağı Kütüphaneleri, Ocak binaları içinde teşekkül etmiştir. Bazı Türk Ocakları, kütüphane hizmetlerini daha verimli yürütebilmesi için ücretli kütüphane

[97] Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Sarınay "Türk Ocağı" Maddesi *DİA,* C.41, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2012,s.545-546.
[98] İbrahim Karaer, *Türk Ocağı Kütüphaneleri*, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, C.4, S.2, Ankara 1990, s.55.
[99] Karaer, *a.g.m.*, s.55-56.

memuru görevlendirmişlerdir. Ocak kütüphanelerine sağlanan kitapların tasnifi ve düzenlenmesi için uzman kişilerden yararlanılmıştır. 1927 yılında toplanan Türk Ocakları 4. Kurultayında sunulan Merkez Heyeti Raporu'nda, Ocak Kütüphanelerine merkezden birçok kitaplar gönderildiği belirtilmiş ise de sayı verilmemiştir. Raporun müzakeresi sırasında konuşan Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in sözlerinden Maarif, Adliye, Sıhhiye Vekâletleri ile Genelkurmay yayınlarının ücretsiz olarak Ocak Kütüphanelerine gönderildiği anlaşılmaktadır. Merkez Heyeti Raporunda Şark Tetkik Encümeni'nin faaliyetlerinden söz edilirken, bu encümenin ilk iş olarak Türkiye ve Türklüğü ilgilendiren yerli ve yabancı yayınlardan oluşan bir ihtisas kütüphanesi kurmak için yaptığı çalışmalar anlatılıyor. Bu bilgilerden Türk Ocağı Merkez Heyeti'nin bir taraftan taşradaki Ocak kütüphanelerini kitap göndermek suretiyle desteklediği, diğer taraftan merkezde yani başkentte Türkiye ve Türklüğü ilgilendiren ulusal ve uluslararası alanda yapılan bilimsel çalışmaları bir araya getirerek ihtisas kütüphanesi kurulmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Merkez Heyeti, bu çalışmaları yürütürken bilimsel yöntemler uygulamış bilgi ve belgeleri fişleyerek tespit etmiş, önemli gördüğü eserleri satın almıştır. Bilgi temelinde kitaplarla yetinilmemiş, süreli yayınlardan çıkan makaleler de temin edilerek önemli görülenler tercüme edilmiştir. Hars Heyeti Raporunda kütüphaneye kitap seçiminde bibliyografya ve yayın kataloglarından yararlanıldığının belirtilmiş olması, Türkiye'de mevcut olduğu bilinen yabancı dildeki bir kitabın, bulunduğu kütüphaneden aranması, Ocakların modern kütüphanecilik anlayışına sahip olduğunu göstermektedir[100].

1928 yılında toplanan Türk Ocakları 5. Kurultayına sunulan Merkez Heyet Raporunda: "*Her Ocağın bir kütüphaneye sahip olduğu ve her sınıf halkın kitap ve gazetelerden yararlandığı, Ocak kütüphanelerinin gün geçtikçe geliştiği, Merkezden Ocaklara kitap gönderme işleminin devam ettiği, şahıslar tarafından kitap bağışı yapıldığı belirtilmekte, Ocak kütüphanelerinin kitap sayısı 18.187 olarak gösterilmektedir"*[101].

[100] Karaer, *a.g.m.*, s.57-58.
[101] Karaer, *a.g.m.*, s.58.

Türk Ocakları yakın tarihimizde yeni fikirlerin yeşerdiği ve filizlendiği verimli bir vadidir. Başta Ankara gibi büyük merkezlerdeki Ocaklarda açılan kütüphane ve okuma salonlarında, Türkiye'de ve Avrupa'da çıkan gazete ve dergilerle birlikte telkin hizmeti görebilecek kitaplar, halkın ve gençlerin hizmetine sunulmuştur. Gördes, Savur, Senirkent gibi küçük yerleşim birimlerinde faaliyet gösteren Ocaklarda bile kütüphaneler açılarak kitaplarla birlikte günlük gazete ve dergiler halkın hizmetine sunulmuş, köylülerin okuma ihtiyacını karşılamak için kitaplar dağıtılmıştır. Türk Ocakları mesai programında, görsel işitsel materyalleri kütüphane malzemesi olarak değerlendirmiş, Ocakların görsel işitsel koleksiyonlarını geliştirmeleri istenmiştir[102].

[102] Karaer, *a.g.m.*, s.59.

III. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE SONRASINDA (1946-1980) KÜTÜPHANELER VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, dünyada oluşan yeni eğilimler doğrultusunda, hükümet içinde ve çeşitli basın yayın organlarında, çok partili demokrasiye geçme konusundaki görüşler ağırlık kazanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, işadamı Nuri Demirağ tarafından, Millî Kalkınma Partisinin kuruluş başvurusu 07 Temmuz 1945'te yapılmış; 05 Eylül 1945'te ise parti kurularak resmen faaliyete geçmiştir.

3.1.MİLLİ KÜTÜPHANE (1948)

Türkiye'de milli kütüphane düşüncesi 1860'dan sonra ortaya çıkmış II. Abdülhamit devrinde bugünkü Beyazıt Devlet Kütüphanesi o amaçla kurulmuş, 1908'den sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti İzmir'de, adı bugün de Milli Kütüphane olan, fakat görevleri ile bu addan ayrılan bir kütüphane kurulmuştur. Bugünkü Milli Kütüphane 1948 yılında Ankara'da kurulmuştur[103].

Milli Kütüphane'nin kurulmasına öncülük eden Adnan Ötüken, Cumhuriyet sonrası dönemde çeşitli bilim dallarında eğitim almak üzere yurtdışına gönderilen öğrencilerden biridir. Toplumda belli değişiklikler ve dönüşümler gerçekleştiren bireyler, içinde yaşadığı toplumdan ve kendi döneminin koşullarından bağımsız/soyutlanmış bir bilinç ve yapıda değildir. Toplumsal olaylar bireyin düşünce ve davranışlarını biçimlendirmektedir. Ökmen'in yaşadığı dönemin siyasi koşulları ve toplumsal olayları da kendisinin milliyetçilik ve Türkçülük duygularını perçinlemiş gibidir. 1936'da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan sınavı kazanarak kütüphanecilik eğitimi almak üzere Almanya'ya gitmiştir. Eğitimi sırasında çeşitli Avrupa ülkelerinin Milli Kütüphanelerini görmüş ve kendi memleketinde Milli Kütüphane olmamasını bir "*milli eziklik/eksiklik*" olarak hissetmiştir.[104]

Almanya'dan döndükten sonra Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü'ne

[103] Meral Alpay, *Kütüphanecilik Terimleri*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1973, s.58.
[104] Necmeddin Sefercioğlu, *Tanıdığım Ünlü Türkçüler*, Ötüken Nesriyat, İstanbul 2005, s. 116.

getirilmiş aynı zamanda da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kütüphanecilik kursu açmıştır. 1954 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Kütüphanecilik Kürsüsü açılmasına önayak olmuştur[105].

Ötüken, Cumhuriyet döneminde kütüphanecilik eğitiminin kurumsallaşması, kütüphanecilik eğitiminin geliştirilmesi ve Milli Kütüphane kurulması yönünde büyük gayret sarf etmiştir. Kendisi o dönemlerde Neşriyat Müdürlüğü'nde çalışmakta ve kütüphanecilik kursları düzenleyerek kütüphaneci yetiştirmektedir. Milli Kütüphane'yi kurmaya başlaması, 15 Nisan 1946'da Neşriyat Müdürlüğü'nde düzenlediği bir törenle bir dolaba Mehmet Emin Yurdakul'un birkaç kitabını koymasıyla oluşmuştur[106].

Milli Kütüphane'nin çekirdeğini bu kitaplar teşkil etmiştir. Ötüken, bu törenden sonra Neşriyat Müdürlüğü'ndeki görevinden ayrılıp iki derece daha az maaşlı bir göreve Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu Şefliği'ne başlamıştır. Yoğun çaba ve çalışmaları neticesinde 16 Ağustos 1948'de Ankara'da Milli Kütüphane'yi bir törenle açmıştır. 1950'de Milli Kütüphane Kanunu'nun çıkarılmasına, 1954'te yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerle işbirliğini sağlayacak olan Bibliyografya Enstitüsü'nün kurulmasına ön ayak olmuştur. 1964'te İstanbul Üniversitesi bünyesinde Türkiye'nin ikinci kütüphanecilik bölümünün kurulması ve Milli Kütüphane'nin genel müdürlük haline gelmesi de yine Ötüken'in gayretleriyle gerçekleşmiştir. Ötüken, binlerce eserlik özel/kişisel kütüphanesini de Milli Kütüphane'ye bağışlamıştır[107].

Milli Kütüphanenin Millî Kütüphane Kuruluşu hakkında Kanun'a göre kuruluş amacı;

"Millî Kütüphane; millî kültür araştırmalarını mümkün kılmak, bu maksada elverişli bütün eserleri ve vesikaları bir araya toplayarak esaslı bir merkez vücuda getirmek ve aynı zamanda her türlü ilim ve sanat çalışma ve araştırmalarını kolaylaştırmakla görevlidir. Bu görevlerini yerine getirmek üzere Millî Kütüphane lüzumlu göreceği eserleri ve vesikaları satın almaya veya başka yollarla sağlamaya

[105] Müjgan Cunbur, "*Adnan Ötüken*", Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1972, C. X, s. 24.
[106] Müjgan Cunbur, "*Adnan Ötüken*", Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü: Atatürk Dönemi (1920-1938), ed. Osman Horatav, C. III, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2009, s. 1348.
[107] Cunbur, *a.g.e*, s. 1349.

ve bunların tasnifi, muhafazası ve genel istifadeye arzı için gerekli her türlü tesisleri ve vasıtaları satın almaya veya yaptırmaya yetkilidir"[108].

1944-1945 yıllarında Türkiye'de 82 halk kütüphanesi, 395 halkevi kütüphanesi ve yine bu kuruluşa bağlı olan 230 halk okuma odası ile 366 halk odası bulunmaktadır[109].

1950-1960 dönemi, Türk kütüphaneciliğinde reform niteliği taşımasa da olumlu adımların atıldığı bir dönem olarak ele alınabilir. Milli Kütüphane'nin daha sonra da ona bağlı olarak Milli Kütüphane'nin daha sonra da ona bağlı olarak Bibliyografya Enstitüsünün kurulması, kütüphanecilik bölümlerinin üniversite düzeyinde eğitim vermeye başlaması, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve "*Kütüphaneler Komitesi Raporu*" nun hazırlanması hep bu dönemin ürünleridir[110].

[108] *Millî Kütüphane Kuruluşu hakkında Kanun (1950)*, T. C. Resmi Gazete, 7469, 29 Mart 1950.
[109] Jale Baysal, *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yay., İstanbul 1991, s.58.
[110] Üstün *a.g.e*., s.22.

3.2.KÜTÜPHANELER KOMİTESİ RAPORU (1961)

Kütüphaneler için gerçek manada ilk plânlama çalışmalarının 1961 yılında başladığını söyleyebiliriz. Millî Eğitim Bakanlığı, Plânlama Kurulu denetiminde kurulan Kütüphaneler Komitesi, Aziz Berker Başkanlığında 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında yapılan çalışmalarla Türkiye kütüphanelerinin gelecek on yıl içindeki plân ve programını hazırlamıştır. Böylece ilk defa kütüphane hizmeti ile kütüphanecilik hizmetine ait sorunların bir bütün içerisinde kütüphaneciler tarafından ele alınmış ve uzun vadeli çözüm yolları saptanmıştır[111]. Raporda yer alan konular özetle şöyledir:

"*Milli Kütüphane**: Raporda ilkin Millî Kütüphanenin görevi, tarihçesi ve o günkü durumu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra hedefler belirlenerek, on yıllık bir geliştirme programı oluşturulmuştur. Ayrıca altı maddeden oluşan "Millî Kütüphane Kuruluşu Hakkındaki 5632 Sayılı Kanuna Ek İkinci Kanun Tasarısı" hazırlanmıştır.*

Umumî Kütüphaneler: *Bu kütüphane türünün tanımı ve tarihçesi verildikten sonra, yetersizlikleri saptanmış ve yapılması gerekenler sıralanmıştır. İlk defa bu raporda Beyazıt Umumî Kütüphanesinin adının, Beyazıt Devlet Kütüphanesi olarak değiştirilmesi isteği gündeme gelmiştir. Ayrıca, illerdeki diğer umumî kütüphanelerinin de bölge halk kütüphanesi olarak yapılandırılması gereği üzerinde durulmuştur.*

Halk Kütüphaneleri: *Tanımı ve işlevleri sıralandıktan sonra, daha etkin hizmet verebilmesi için yurt genelinde nasıl teşkilatlanması gerektiği planlanmıştır.*

Kütüphaneler Kanunu Tasarısı: *Beş bölümden oluşan tasarının birinci bölümünde halk kütüphaneleri, ikinci bölümünde İstanbul Devlet Kütüphanesi, üçüncü bölümünde Süleymaniye Kütüphanesi, dördüncü bölümünde ortak hükümler ve beşinci bölümünde geçici hükümler yer almıştır.*

İlk ve Orta Öğretim Okul Kütüphaneleri*: Okul kütüphanelerinin önemi üzerinde durulduktan sonra, on yılda yapılması gerekenler sıralanmıştır.*

[111] Özer Soysal, *Türk Kütüphaneciliği/Bilginin Yazgısı*, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1998, s.72-73.

Yüksek Okul Kütüphaneleri: *Raporda, yüksekokul kütüphanelerini geliştirmek için on yılda yapılması gerekenler maddeler hâlinde sıralanmıştır.*

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği Tasarısı: *Eski yönetmeliği değiştiren 40 maddelik Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği Tasarısı hazırlanmıştır.*

Personel Yetiştirme: *Türkiye'deki kütüphanelere, personel yetiştirme konusundaki ilkeler belirlenmiştir.*

Kütüphaneler Arası İşbirliği: *Ülkemizdeki kütüphanelerin gelişimini hızlandırmak için, kategorilerine göre kütüphanelerin, bilimsel ve teknik çalışmalarının, bir işbirliği sistemi içinde düzenlenmesi ilkeleri belirlenmiştir.*

Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu Tasarısı: *1934 yılında kabul edilen Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu, sadece basılı eserlerle sınırlı olması ve günün gelişen ve değişen şartlarına göre yetersiz kalması nedeniyle, tüm fikir ve sanat eserlerini içeren bir derleme kanunu tasarısı hazırlanması gerekli görülmüştür*"[112].

Üniversite kütüphaneleri, komite tarafından oluşturulan çalışma programı içinde yer almasına rağmen, ardından üniversite kütüphanelerinin, o günkü durumları ve organizasyonu ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kütüphanelerle yapmaları gereken işbirlikleri göz önünde bulundurularak, komite üyeleri ile üniversite rektörlerini, dekanlarını temsil eden üyelerden ve üniversite kütüphaneleri müdürlerinden oluşacak daha geniş ve yetkili bir başka komitenin kurularak bu konuyu ele alması uygun bulunmuş ve komite çalışmaları dışında bırakılmıştır[113].

Hazırlanan raporun plân bölümleri, 1962 yılı Şubat ayında toplanan Yedinci Millî Eğitim Şurasında onaylanarak uygulamaya geçilmiş, ancak bu konuda hazırlanan kanun tasarıları yasalaşamamıştır. 31 Ocak – 17 Mart 1961 tarihleri arasında toplanan Komite'nin yayımladığı raporda, kütüphane tanımlanmakta, yasa yönetmelik, işbirliği vb. sorunlara çözüm önerilerine yer vermektedir. Tanımından da anlaşılabileceği gibi halk kütüphanelerine çağdaş bir biçim verilmektedir. Ülke gereksinimlerine uygun ulusal çapta kütüphane planlanmasına yer verilmemektedir.

[112] *Kütüphaneler Komitesi Raporu*, MEB Basımevi, Ankara 1961, s.37-72.
[113] *Kütüphaneler Komitesi Raporu*, MEB Basımevi, Ankara 1961, s.6-7.

Bu raporda halk kütüphaneleri, Süleymaniye Kütüphanesi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi gibi kütüphanelerin tanımı, yapım amacı, yönetim biçimi, personeli ile ilgili konular üzerinde çalışılmıştır. Bu yasa tasarısıyla halk kütüphanelerinin bir kütüphane ağı sistemi içinde örgütlenmesi planlanmıştır[114].

1960 yılı sonrasında ise kütüphanelerin örgütsel yapısında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. 1960 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir müdürlük olarak çalışan kütüphaneler, 1961 yılında Kütüphaneler Genel Müdürlüğü olarak ayrı bir müdürlük haline getirilmiştir. 1963 yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Kültür Müsteşarlığı kurularak Adnan Ötüken ilk Kültür Müsteşarı olarak atanmıştır. 1965 yılında da Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bu Müsteşarlığa bağlanmıştır[115].

[114] *Kütüphaneler Komitesi Raporu, a.g.e.*, s.30-36.
[115] Elif Köklü, *Türkiye'de 1960 Sonrasında Kütüphanecilikteki Yenilikler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s.25-26.

3.3.DÜNYA KİTAP YILI VE KİTAP YASASI (1972)

Türkiye'de yayıncılık alanında çeşitli baskılar devam ederken, UNESCO'nun 1972 yılını "*Dünya Kitap Yılı*" ilân etmesiyle, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu 27 Kasım 1971 tarihinde, kitap yılı kutlamaları nedeniyle ülkemizde yapılacak çalışmaları yürütmek amacıyla, bir Kitap Yılı Geçici Komitesi kurulmasına karar vermiştir. Bu komite yaptığı hazırlık çalışmalarıyla bir dizi karar almıştır. Bu kararlar; yıl boyunca yerel ve ulusal kitap sergilerinin açılması, 1972 Uluslararası Kitap Fuarına Türkiye'nin de katılımının sağlanması, kitap yılı boyunca yurdun çeşitli yerlerinde konferanslar düzenlenerek radyo ve televizyon gibi çeşitli medya kanallarında kitap tanıtımı ile ilgili çalışmaların yapılması olarak özetlenebilmektedir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmail Arar tarafından da, 23 Ocak 1972 günü radyodan yapılan konuşma ile Türkiye'de kitap yılı dolayısıyla gerçekleştirilecek olan faaliyetler başlatılmıştır. Bakan konuşmasında, "*Dünya Kitap Yılında ülkemizdeki kitap üretiminin artırılmasına, ucuz kitap yayınlayarak herkesin kitap okuyabilmesinin sağlanmasına, halkımıza okuma ve kitap sevgisini aşılayacak sergilerin açılmasına, halk, okul ve çocuk kütüphanelerine daha çok sayıda kitap gönderilmesine çalışılacağı*" bildirilmiştir[116].

Planlı dönemde kütüphane ve kütüphanecilik hizmetlerine yönelik olarak hazırlanan ikinci yasa tasarısı 1973-1975 yılları arasında Başbakanlığa bağlı Kültür Müsteşarlığının çağrısı ile kurulan bir uzmanlar grubu tarafından hazırlanmıştır. İlk yasa tasarısına oranla daha geniş kapsamlı olan bu yasa tasarısında daha çok Kültür ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kütüphanelere bağlı olmakla birlikte mesleğe ilişkin tanımlara, görev ve sorumluluklara ve özlük hakları ile ilgili hükümlere de yer verilmiştir. Personel, parasal kaynaklar, yönetim ve örgütlenmeyle ilgili hükümlerin yer aldığı bu yeni yasa tasarısı ile kütüphane hizmetleri açısından önemli bir eksikliğin giderilmesi amaçlanmış olup Planlı dönemde yasalaştırılamamıştır[117].

[116] Yaşar Nabi Nayır, *"1972-Kitap Yılı", Varlık Dergisi*, S. 774, İstanbul 1972.
[117] Esin Sultan Oğuz, *Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler(1923-1980)*, Hiperyayın, İstanbul 2017, s.198-199.

3.4.İKİNCİ TÜRK YAYIN KONGRESİ (1975)

1939 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerçekleştirmiş olduğu Birinci Kongre'nin ardından 36 yıl geçtikten sonra, ancak 1975 yılında İkinci Yayıncılık Kongresi toplanabilmiştir. 1939 yılında gerçekleştirilen Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde, alınan kararla bu kongreyi ikincisinin takip etmesi karara bağlanmış ve 1975 yılına kadar birçok başarısız girişimde bulunulmuştur. Bu girişimlerden biri de 1972 yılında Millî Eğitim Bakanlığının yapmış olduğu girişimdir. En sonunda 36 yıl aradan sonra 1975 yılında, Kültür Bakanlığı tarafından İkinci Türk Neşriyat Kongresi gerçekleştirilmiştir. Kültür Bakanı Nermin Neftçi'nin Başkanlığında 24-27 Ocak 1975 tarihleri arasında gerçekleştirilen kongrede, 159 yazar, yayın, dağıtım konularındaki sorunları görüşmek ve bu sorunlara çözüm yolları geliştirmek üzere dokuz komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlar ilk üç gün çalışmalarını sürdürmüşler, dördüncü ve son gün ise komisyonların konularıyla ilgili hazırladıkları raporlar, kongrede görüşülmüştür[118].

Yayın Dağıtımı, Tanıtımı, Reklâmı ve PTT Ücretleri Konulu Komisyon Raporu*'na göre,*

Raporda konular, dağıtım sorunları, tanıtım sorunları, reklâm sorunları, PTT sorunları baslıkları altında tek tek ele alınmış ve yaşanan sorunları gidermek için çözüm yolları üretilmiştir. Özellikle tanıtım sorunları baslığı altında islenen konular, kütüphanecilik açısından da büyük önem taşımaktadır:

Dağıtım Sorunları: *On altı madde hâlinde sıralanan dağıtım ile ilgili sorunların önemli görülenleri aşağıda verilmiştir:*

-Yayınevlerinin, bayilere farklı indirimler uygulaması,

-Kitap basımı konusunda arz talep dengesinin kurulamaması,

-Maliyetlerin artması nedeniyle, telif eserlerde teşvik unsurunun ortadan kalkması,

-Yayınevlerinin, kültür eseri basmak yerine büyük kâr sağlayan sıradan

[118]Buket Candan "*Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Yayıncılık ve Kütüphanecilik Etkileşimi*" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s.158.

eserlere yönelmeleri,

-Özellikle büyük şehirlerdeki kaldırım sergilerinde, bazı kitaplar için büyük indirimler yapılması ve böylece haksız rekabetin ortaya çıkması,

-Yurdun her kösesine ulaşabilen dağıtım sisteminin olamayışı,

-Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığının satış merkezlerinin yetersizliği,

-Kültürel eserlere yapılan devlet desteğinin yetersizliği,

-Dağıtımcıların ve yayınevlerinin işbirliğine gidemeyişi,

-Tirajı yüksek beş-altı gazetenin, dağıtım konusunda tekel oluşturmaları sonucu, basın özgürlüğünün sınırlanması ve Anadolu basınına karsı haksız rekabet elde etmeleri

Çözüm Yolları: *Tüm bu zorlukların temelinde, yayımlanan gazete, dergi ve kitapların gerektiği gibi dağıtılamaması nedeniyle, okuyuculara ulaşamamasının yattığı, saptaması yapılmış ve çözüm olarak en kısa sürede Kültür Bakanlığının organizasyonu ile bir Yayın Dağıtım Kurumu kurulması önerilmiştir. Bu Kurum kurulana kadar da, üniversiteler, devlet ve resmî kuruluşların yayınlarının Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıkları yayınevlerince dağıtım ve satısının yapılması istenmiştir.*

Tanıtım Sorunları: *Tanıtım konusunda yaşanan sorunlar, dört maddede toplanmıştır. Bunlar; kitap ve dergileri tanıtıcı yayınların yetersizliği, resmi ve özel yayınların kitap kataloglarının dağıtımlarında yaşanan güçlükler, çeşitli iletişim araçlarında yayın tanıtımlarının yetersizliği, kütüphanecilik, dokümantasyon ve bibliyografya hizmetlerinin yeterli düzeyde olmayışıdır.*

Çözüm Yolları: *Tanıtım sorununun çözümünde kütüphanelere ve kütüphanecilere de büyük sorumluluklar yüklenmiştir.*

-Günlük gazetelerin kitap tanıtım sayfalarını artırması,

-TRT'nin, halkı okumaya yöneltici kitap tanıtımı ile ilgili yayınlarına ağırlık vermesi,

-Kitap tanıtma ve bibliyografya dergilerinin, devlet ve yayınevlerince desteklenmesi, resmi kuruluşlar ve kütüphanelerin abone olmalarının sağlanması,

-Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsünün geliştirilerek yeniden düzenlenmesi ve yayınlarını daha sık aralıklarla çıkarabilmek için bir basımevine kavuşturulması,

-Bibliyografya Enstitüsünce, Türkiye'deki gazetelerde yayınlanan makaleler incelemeler ve röportajlar için ayrı bir "Gazeteler Bibliyografyası" hazırlanması,

-Kütüphanelerin, halkın kitaba yöneltilmesinde daha etkili bir rol oynaması, kütüphanelerin personel ve derme açısından zenginleştirilmesi, kütüphanecilik çekici bir meslek hâline getirilerek, kütüphanecilere yayın tanıtımı konusunda yeterli eğitimin verilmesi,

-Halk kütüphanelerince, kitapları tanıtıcı listeler çıkarılması ve kitap toplantılarının düzenlenmesi,

-Çocuk kitaplarının, yayını ve dağıtımı ve tanıtımı konusunda yayıncı ve yazarlarla işbirliğine gidilerek, çocuk kitapları derneği kurulması,

-Yayın pazarlaması konularında çalıştırılmak üzere, elemanlar yetiştirilmesi,

-Kitap tanıtımı için, kitap fuarları düzenlenmesi[119].

Ansiklopediler ve Diğer Müracaat Kitapları, Çocuk ve Gençlik Yayınları, Okul Kitapları Konulu Komisyon Raporu*'na göre ;*

Komisyon çalışmalarına, konu ile ilgili gönderilen dokuz bildirinin okunup, incelenmesiyle başlamıştır. Yapılan çalışmalar sırasında komisyon konusunun çok geniş kapsamlı olduğu ve çeşitli sorunlar taşıdığı saptanmıştır. İleride yapılacak yayın kongrelerinde bu konunun, üç komisyona bölünerek görüşülmesinin daha yararlı olacağı görüsü benimsenmiştir. Komisyonda ele alınan konular üzerinde kabul edilen öneriler, raporda bölümler halinde verilmiştir:

Ansiklopediler ve Diğer Başvurma Kitapları Üzerinde Öneriler: *Yapılan çalışma sonrası bu konuda on bir öneri belirlenmiştir. Bu önerilerden bazılarına aşağıda değinilmiştir:*

-Kültür ve Milli Eğitim Bakanlıkları, üniversiteler ve diğer resmî kuruluşlarca bir plân ve program dâhilinde temel bilimsel, kültürel kaynakların hızla Türkçeye

[119] *İkinci Türk Yayın Kongresi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, C.1, 1987, s.55-61.

kazandırılması,

-Ansiklopedi ve bilimsel yanı ağır basan temel kaynak kitapları basan özel yayınevlerine, devlet yardımı yapılması,

-Devletin tüm okullara, kütüphanelere, ansiklopedi ve kaynak kitap göndermesi,

-Devlet ve iller için her yıl yıllıklar çıkarılması…

Çocuk ve Gençlik Yayınları Üzerine Öneriler: Komisyonda, çocuk ve gençlik yayınları üzerine otuz yedi öneri belirlenmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

-Devlet ve meslek kuruluşları, yazarlar ve ozanların, çocuk yayınlarına gereken önemi vermesi,

-30 Haziran 1927 tarihli ve 1117 sayılı "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'nun yeniden gözden geçirilmesi,

-Nitelikli çocuk yayınlarında aranacak biçim ve içerik özellikleri kapsayan belli standartların saptanması,

-Çocuk kütüphanelerinin ülkemizde yaygın bir duruma getirilmesi, bu hizmetin küçük yerleşim merkezlerine gezici çocuk kütüphaneleri yoluyla ulaştırılması,

-Millî Eğitim Bakanlığınca uzmanlardan bir kurul oluşturularak, yas grupları ve okul düzeylerine göre serbest okuma ve başvuru kaynakları için okuma katalogları düzenlenmesi,

-Çocuğu fikren geliştirecek çağdaş konuları içeren kitapların, öğretmenler ve kütüphaneciler aracılığıyla öğrencilere ve ailelere tavsiye edilmesi,

-Okuma ve kitap sevgisinin geliştirilmesi için, yurdumuzda yayınlanmış ders dışı kitapların bir küçük kurulca araştırmasının yapılarak, bu araştırma sonuçlarının okullara kütüphane kurulmasında yardımcı olması açısından, öğretmenlere bildirilmesi…

Okul Kitapları Üzerine Öneriler: *Komisyon çalışması sırasında, okul kitapları üzerine on dört öneri belirlenmiştir. Bunlar, okul kitaplarında hem nitelik hem de nicelik bakımından kalitesinin artırılması, belirli bir düzeye ulaştırılması konuları*

üzerine yoğunlaşmıştır.

Genel Nitelikteki Öneriler: *Raporun sonunda, yukarıda yer alan önerilerin dışında, tüm konuları kapsayan genel nitelikli altı öneri daha belirlenmiştir. Bunlardan bazıları aşağıdadır:*

-Basım ve yayın özgürlüğünü tehdit eden hükümlerin yasalarımızdan çıkarılması,

-Okul kütüphanelerinin nicel ve nitel yönden geliştirilmesi,

-Okul kütüphanelerinin tatil günlerinde de açık tutulması,

-Yayın yapmak isteyen kişilere, bankalarca düşük faizle uzun vadeli yayın kredisi verilmesi,

-Nitelikli çocuk yayınlarının, okul ve çocuk kütüphanelerine devletçe eşit olarak satın alınıp gönderilmeli… [120].

Halk ve Kültür Yayınları, Devlet Yayınları Konulu Komisyon Raporu'na göre:

Komisyon çalışmalarına, konu hakkında verilen on bir bildiriyi okuyup, görüşmekle başlamıştır. Daha sonra önerilerin görüşülmesine geçilmiş, kabul edilenler raporda bölümler halinde verilmiştir:

Halk Yayınları Konusunda: *Komisyon çalışmaları sırasında halk yayınları ile ilgili altı öneri belirlenmiştir. Bu önerilerden bazıları aşağıdadır:*

-Devlet eliyle ucuz, nitelikli, resimli, halka okuma alışkanlığını kazandıracak ve okuma becerisini geliştirecek "Halk Kitapları Dizisi" yayınlanması,

-Halk yayınlarının, köylere kadar ulaştırılarak duyurulması ve bütün halk kitaplıklarında toplanması…

Kültür Yayınları Konusunda: Komisyonda bu konuda yedi öneri belirlenmiş ve bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

-Türk kültürünün kaynak ve belgelerinin uzmanlarca hazırlanmış bilimsel metinleri, ilgili kuruluşlarca işbirliği yapılarak yayınlanması,

[120] İkinci Türk Yayın Kongresi, *a.g.e.*, s.97-105.

-Türk kültürü alanını göz önüne serecek arşivler ve el yazma kütüphanelerine ait kataloglar bir an önce hazırlanıp yayınlanması…

Devlet Yayınları Konusunda: Komisyonda devlet yayınları ile ilgili iki öneri belirlenmiş ve bunlar aşağıda verilmiştir:

-Devlet yayınlarının içerikleri kadar, dış yapıları bakımından da geliştirilmesi ve bu tür yayınlarda ikilemlerin önlenmesi için tedbirler alınması,

-Devlet yayınlarının bir arada toplanması, korunması, analizi, tanıtımı ve kamu yararına sunulması için Devlet Dokümantasyon Merkezinin geliştirilmesi[121].

Genel olarak raporlar incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şudur;

"Yazarların sorunlarına vurgu yapılmış, onlara kredi sağlanması, basın kartı verilmesi, sahip oldukları telif haklarının ve ücretlerinin geliştirilmesi, kitle iletişim araçlarında yazarların ve eserlerinin reklamının yapılması, eserlerin Milli Eğitim okullarında tavsiye edilmesi gibi geniş çaplı isteklerde bulunulmuştur. Kongrede tavsiye nitelikli kararlar alınmış olup, talepler birçok bakanlığı ilgilendirdiğinden ve konuların diğer bakanlıkların yetkisi altında oluşu nedeniyle istek ve beklentilerin çoğu gerçekleşmemiştir. Geniş bir yelpazede okuyucu sorunları ile basın, yayın, dağıtım sorunları üzerinde durulmuş, çok fazla istekte bulunulmuştur. Okuyucu taleplerinin ciddiye alınıp yayınların çıkarılması, gazete ve dergi yayıncılığındaki satışın arttırılması için yapılması gerekenler dile getirilmiş, yayınevlerinin sorunları, korsan basımla mücadele, devlet desteğinin sağlanması, milli kültürü yansıtacak eserlerin yayınlanması, tercüme bürosunun kurulup çalışmaların devam etmesi konuları üzerinde durulmuştur"[122].

Birinci Yayın Kongresi'nde kütüphanecilere hiç yer verilmemiş, yayıncılığa paralel kütüphanecilik alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, İkinci Yayın Kongresi'nde kütüphaneciler hem kongrenin hazırlanmasında hem de komisyon çalışmalarında önemli görevler üstlenmişlerdir.

Birinci Ecevit Hükümeti döneminde (21.06.1977-21.07.1977) 1970 öncesinde

[121] İkinci Türk Yayın Kongresi, *a.g.e*., s.117-120.
[122] Halil Kıpçak, Fatma Davulcu, "Ulusal Yayın Kongreleri" *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, S. 30, C. 3, Ankara 2016, s.540-545.

hazırlanmış olan hükümet programlarında olduğu gibi kütüphane kavramına açıkça yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca neredeyse tüm hükümet programlarında gündeme getirilmiş olan; yetişkinlerin eğitimi, okur-yazar bireylerin oranının arttırılması, tarihten gelen kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması, üniversitelerin modern araç ve kaynaklarla yenilenerek kütüphanelere açıkça yer verilmemesi 1970'li yılların da sonunda halen konunun önemine gereken ilginin gösterilmediğinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir[123].

Üçüncü Ecevit Hükümeti döneminde (05.01.1978-12.11.1979) devletin resmi yayınlarının her birey tarafından kolaylıkla elde edilebilecek şekilde düzenlenerek basılması ve toplumun hizmetine sunulması kararı alınmıştır. Ayrıca ulusumuzun kültürel birikimini de değerlendirmek için bir "*Devlet Kültür Merkezi ve Milli Müze*" ; toplumumuzun manevi ve maddi değer ve ürünlerini bilimsel yöntemlerle araştırıp derleyerek yayacak bir "*Türk Kültürü Araştırma ve Derleme Kurumu*" ve bilimsel çalışmalara açık bir devlet arşivi oluşturma fikri gündeme gelmiştir. Yeni merkez kurulması kararı açıkçası mevcut kütüphanelerin kültürel eserlerin korunması ve kültür işlerinin yürütülmesi konularında yine arka planda bırakıldığının bir göstergesidir[124].

1980 yılı için alınması kararlaştırılan tedbirler bir önceki yıllara benzerlik göstermektedir.1960-1980 yılları arasında yaşanan önemli gelişmelerden biri de, Türk Kütüphaneciliğinde yükseköğretimin iki üniversitede daha eğitim programına alınarak müfredatta çok yönlülüğün ve çeşitliliğin sağlanmasıdır. Bu gelişme ile birlikte kütüphaneciliğe ilişkin uluslararası standartlara uygun temel kaynakların da Türkçe literatüre kazandırılmasını sağlamıştır. 20 yıllık süreçte hazırlanan üç kalkınma planı ve iki Anayasa değişikliği de hem mesleğin ulusal kalkınmadaki yerinin hem de bilgiye erişimde hak ve özgürlüklerinin tartışıldığı bir dönem olarak da ayrıca tarihsel gelişimde önemli yere sahiptir[125].

---

[123] Esin Sultan Oğuz, *Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler (1923-1980*), Hiperyayın, İstanbul 2017, s.212.
[124] Oğuz, *a.g.e.*, s.213.
[125] Fatih Rukancı, Hakan Anameriç, "Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1960-1980): Retrospektif Bir Değerlendirme (II), "*Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1,Erzurum 2017, s.71-95.

3.5.HALK EVİ VE HALK EVİ KÜTÜPHANELERİ

3.5.1.Halkevi

Türk Ocaklarının kurulmadan evvelki ülkenin siyasi ve toplumsal göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı Devleti her yandan ağır darbeler almakta, memleketin dört bir yanında göçler yaşanmakta, yerli halk ise sefalet ile karşı karşıyaydı. Yurtdışında milliyetçilik akımları baş göstererek ulusal devletler kurulup ulus bilincinin temelleri atılırken, yurt içinde ise milli birlik ve beraberliği sağlamayı isteyen Türkler vardı. Bu amaç etrafında toplanan Türkler, Türk Ocağı'nı kurarak gerek Osmanlı'nın son döneminde gerek yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde önemli bir mihenk taşı olmuştur.

Temel amaçlarından biri muasır medeniyetler seviyesine yükselmek olan yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti, bu amaçla çağdışı kurumları ilga edip, yerlerine çağdaş kurumları kurarak ülkenin hızlı bir şekilde kurumsallaşması yönünde önemli adımlar atmışlardır. Bu kurumsallaşma çalışmaları sırasında, köyler de dahil, yurdun dört bir yanında aktif olarak yer alacak, insanlarla kaynaşarak devletin yaptığı yenilikleri anlatacak bir kuruma ihtiyaç olduğu fark edildi. Halkevleri, böyle bir ihtiyacın ve düşüncenin isteği ile ortaya çıkmıştır. Bu güne kadar, Türk Ocaklarının yapmış olduğu faaliyetler neticesinde böyle bir düşünceye sağlam bir temel oluşturmakta idi. Atatürk'ün, Türk Ocaklarını öncelikle parti içine alarak, halkevlerini kurmaya karar verdiğinin açık bir göstergesidir.1931 yılında basında yer alan haberler incelendiğinde, öncelikle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tüm il ve ilçelerde halkevi kuracağı, daha sonrasında ise Türk Ocaklarının kapatılacağı haberleri yer almaktadır. 10 Nisan 1931'de Türk Ocakları kapatılarak yaklaşık 10 ay sonra ise halkevleri kurulmuştur[126].

Halkevleri kurulmadan önceki süreçte, gerek Cumhuriyet Halk Fırkasında, gerek devlet yöneticilerinde örgütlenme ve faaliyetlerin nasıl yapılacağı düşünce konusu olmuş, tam bu zamanda, Avrupa'da eğitim görmüş olan Vildan Aşir Savaşır'ın Çekoslavakya'da var olan *'Sokol'* adlı kuruluşları anlatan Ankara Radyosu'ndaki

[126] Nurcan Toksoy, *Halkevleri/ Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Kitabevi, Ankara 2007, s.24-28.

konferansı Türkiye'de halkevleri gibi bir örgütlenme kurulabileceği fikri oluşturdu. Dr. Reşit Galip halkevlerini kurmayı üstlendi ve bu sebeple Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Hasan Cemil Çambel, Cevdet Nasuhi, İsmail Hüsrev, Vildan Aşir Savaşır gibi isimler Ankara Türk Ocağı binasında bir araya geldi. Bu toplantıda sorun tartışılmış ve neticede bir komisyon kurulmuştur. Milli hakimiyet ve iradeye dayanan Cumhuriyet'in sistem olarak halk tabakasına benimsetilmesi planlanmıştır. Yapılan çalışmalar ve alınan kararlar neticesinde 1 Mart 1932 tarihli genelge ile Cumhuriyet Halk Fırkası, halkevleriyle ilgili kararı kendi örgütüne duyurmuştur. Her parti örgütünün kendi yöresinde halkevi açması istenmiş, halk ile samimiyet korunarak halkın halkevlerine yönlendirilmesi talep edilmiştir. Her halkevi kendi programını kendi düzenleyecekti. Ayrıca konferans konuları, kitaplar ve notalar göndermek için de Genel Merkezden yardım yapılacaktı. Her halkevinin kendine ait bir yönetim kurulu şube komitesi olacak ve faaliyetler ilkelere uygun olarak yapılacaktı. Halkevlerinde belirli kişiler değil, herkesin kaynaştırılması temel amaçlardan biriydi. Ayrıca yapılan faaliyetlerin arşivlenmesi de önemli bir noktadır[127].

"Halkevleri yetişmiş bir vatandaşı, kendisi gibi yetişme fırsatı bulamayanlara bir şeyler anlatmak ve öğretmek için zaman ayırmaya ve emek vermeye davet etmiştir. Dolayısıyla cemiyetleşmek fikri bütün halkevleri faaliyetlerinin esas temeli olmuştur. Çünkü kültür, ideal, gaye ve mefkûre birliği ancak cemiyetleşmek sayesinde kuvvetlenecekti. Bu cemiyet şahsî hiçbir kâr düşünmeden ulvî gayeler etrafında birleşmeyi ifade etmiştir"[128].

Halkevleri her şeyden önce bir ev olmalıdır. Ev aynı kandan gelen fertlerin toplandığı yerdir. Halkevi de aynı kültürden gelen insanların toplandığı yerdir. Öyleyse Halkevi bir kültür evidir. İlk iş Halkevleriyle okullar arasında bir iş bölümü yapmaktır. Halkevi bir okul değildir ve olmayı da düşünmemelidir. O, okuldan sonra kültür adamlarının kültür işlerinde halkla birleştiği ve kaynaştığı yerdir.

Halkevleri her şeyden önce kültür yaşama yerleridir. Gayesi öğretmekten önce, yaşatmaktır. Öğretme yerleri okullardır. Bu işte en mütehassis olan kurumlar okullardır. Halkevi de herhangi bir okul olmamalıdır. Vazifesi bir dershanenin yahut

[127] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.30-32.
[128] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.33.

üniversitenin vazifesini gelişi güzel görmek değildir. Bu ilim ve talim işlerini maarif müesseseleri herhangi Halkevinden daha iyi yaparlar. Bu işin devletçe idaresine memur bir Kültür Bakanlığı vardır. O halde halkevleri bu devlet kurumunun yerine geçecek değil, belki kendi payına geçen yükü yüklenecektir.

Halkevleri için en doğru türe "yaşamak ve yaşatmaktır.„ Halkevleri birer lise yahut üniversite kolu olmaktan çıkıp bir yaşama yeri olmamalıdır. Orada milli kültürün bütün çeşitleri yaşanmalıdır. Sözün kısası, halkevleri Türk kütür aşısının vurulduğu yer olmalıdır. Halkevlerinin ilk mühim vazifesi her alanda gerilik ile savaşmaktır: ahlakta, sanatta, muaşerette, musikide, tiyatroda, mimaride gerilikle savaşmak. Halkevleri bütün bu orta zaman yahut XIX. uncu asır artıklarıyla karşılaşmaları ve onları gençlik havasından atmalıdır. Bunun için iki şey gerektir: önce milli kültür şuuru, sonra da bu milli kültürü yaymak. Halkevi milli edebiyatın evi olmalıdır. Halkevi milli tiyatronun evi olmalıdır. Halkevi milli musikinin evi olmalıdır. Halkevi milli resmin ve tezyini sanatın evi olmalıdır. Halkevi milli yaşayışın evi olmalıdır. Halkevi milli yaşayışın evi olmalıdır. Bütün bu milli kültür tatları halkevinden tadılmalıdır. Bütün milli kültür hevesleri oradan yayılmalıdır. Halkevleri en milli, en orijinal, en ideal yaşayış yeri olmalıdır.

Halkevleri irticala savaştığı kadar mukallitlik, kozmopolitik, soysuzlukla da savaşmalıdır. Halkevi milli kültür vicdanının ocağı olmalıdır. Sıcağı bütün milli yuvalara girmelidir. Halkevi milli, bize mahsus, orijinal ahlakın, zevkin, kültürün bekçisi olmalıdır[129].

[129] İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s.33.

3.5.2.Halkevleri Kütüphane ve Yayın Şubeleri

Neşriyat işlerini Dil ve Edebiyat Şubesi ile veya neşredilen eserin mevzuuna göre diğer Şubelerin el birliği ile yapan bu Şubelerin asıl vazifesi kütüphanelerin tanzimi ile kitapların her zaman iyi muhafazasına, arttırılmasına ve daha çok okutulmasına gayret ve hizmet etmektir. Halkevleri Neşriyat şubeleri muhitindeki bir tarihî eseri, bir tarihî şahsiyeti, bir meçhul yaşayış veya düşünüşü, bir mahalli ananeyi, bir eski hikâyeyi merak edenleri, memleketi seven ve tanımak isteyen insanın üzerinde dikkat ve hürmetle duracağı yerlerdir[130].

Kütüphaneler, bir toplumun aydınlanmasında ve ileriye taşınmasında en önemli rolü oynamaktadır. Yeni kurulan devletle birlikte, vatandaşları ortak bir bilinçte buluşturmak için çalışan Halkevlerini de kütüphaneler olmadan düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple Halkevlerinin bulunduğu her yerde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması zorunluluğu kuruluş şartlarında yer almaktaydı. Fiziki yapısı uygun olmayan binalarda, başka binalarda ya da küçük bir oda, bir kitaplık ya da bir rafın bile bulunması gerekliydi. Eğer şehrin kendine ait bir kütüphanesi varsa bile, Halkevi yine de kendine ait bir kütüphane oluşturması gerekiyordu. Kütüphaneleri zenginleştirmek için ise çeşitli faaliyetler yapılmaktaydı:

- Kitap, gazete, dergi gibi basılı yayınların yazarlarının ya da okumak için kendileri alan kullanıcıların Halkevi kütüphanelerine bu basılı eserleri bağışlamaları teşvik edilmişti,
- Fırka yayınları, Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, bakanlıkların eski ve yeni yayınlarının, Resmî Gazete ve Zabıt Cerideleri gibi merkezin yayınlarının kararlaştırılan fiyatlar üzerinden temin edilmesi istenilmişti,
- Kütüphaneye kazandırılacak kitaplar, gerek doğrudan doğruya satın alarak gerekse belediyelerden temin edilmek suretiyle elde edilecekti,
- Bir kütüphanede bir eserin aynı nüshasına rastlanıldığı zaman, fazlalarla kütüphanedeki eksik eserler, karşılığı temin edilmek şartıyla değiştirilebilecekti,

[130] Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halk Evleri,* Gündoğan Yayınları, Ankara 1990, s.156-159.

- Şahsi kütüphanelerde bulunup okutulmasında fayda görülen fayda görülen kitaplar geçici olarak alınabilecek veya uygun bedellerle kiralanabilecekti[131].

Ayrıca 1938 yılında köy odalarına kütüphane kurulması çalışması başlatılmıştı. Bu kütüphanelerde genel itibarıyla köyleri ve köylüleri ilgilendiren kitapların yer almasına ağırlık verilmiştir. Kitaplığı olmayan köyler için de seyyar kütüphane oluşturma fikri de yine bu dönemde ortaya çıkmıştır[132].

Yine Halkevlerinin en önemli faaliyetlerinden biri de Okuma Odalarıdır. Halkevlerinin açıldığı ilk dört yıl boyuna sayısı çok fazla artmamış olmasına rağmen, bünyelerinde oluşturdukları Okuma Odaları sayesinde ülke çapındaki okuma oranı dört misli artmıştır. 1940 istatistiklerine göre ülke genelinde 31 Halkevinde 116 Okuma Odası açılmış, bunların 2'si de Keşan Halkevine bağlı bulunmaktadır[133].

Kütüphaneler: Bunların her Halkevi'nin esas bünyesine dâhil addedildiği ve kütüphanesiz bir Halkevi ve Odası tasavvur edilmediği talimatnamelerde takyit ve tatbikatta her zaman muteberdir. En az üç şubesi olan bir Halkevi'nin bu şubelerinden biri muhakkak Kütüphane ve Yayın Şubesi olacaktır ve olagelmektedir. Bu kütüphaneler, Genel Sekreterlikten, Vekâletlerden ve birçok Müesseselerden gönderilen, mahallindeki eski kütüphanelerden iltihak eden, şahsî koleksiyon ve kütüphanelerin devrinden gelen, Halkevlerince beğenilip satın alınan kitaplarla her gün biraz daha zenginleşmektedir. 1932-1942 yılları arasında Halkevlerinde birikmiş, tasnif ve tertip edilmiş, çoğu ciltli olarak okumaya arz edilmiş kitaplar 420 bini bulmuştur. Bu kütüphaneler gün geçtikçe muhitin ihtiyacına, irfan seviyesine, halkın okuma merakına ve yapılması lâzım gelen telkinlerin cinsine ve çeşidine göre beslenmektedir. Bazı zengin Kütüphanelerin Genel Sekreterlikten yapılan yardımlarla daha salahiyetli ve ehil ellerde bulundurulmasına, muhitteki Maarif ve Vakıflar Kütüphanelerde iş birliği yapılmasına dikkat edilmektedir. 10 yıl içinde Halkevleri ve Odaları'nın yalnız kitap sayısı değil, tasnifli ve ciltli kitap miktarı ve bilhassa okuyucu

[131] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.308-309.
[132] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.310.
[133] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.328-330.

sayısı artmıştır. Merkez her zaman, her fırsatta iyi, güzel ve faydalı kitapları alıp dağıtmak sureti ile Halkevleri'nin ve Halkodalarının Kütüphanelerini destek sağlamaktadır. Müesseseler de halka yaymak istedikleri kitapların en uygun yeri Halkevi ve Halkodası olduğunu düşünmekte ve bu kütüphaneleri beslemektedirler[134].

Okuma Odaları ve Seyyar Kütüphaneler:

Halkevleri çalışma talimatnamesi, Kütüphane ve Yayın Şubesinin geniş çalışma konuları arasına Okuma Odaları açılması ve Seyyar Kütüphaneler tertibi gibi, iki esaslı unsur daha koymuştur.

Okuma Odaları: Halkevleri'nin Talimatname hükümlerine uyarak kendi binaları içindeki okuma odaları ve salonlarından ayrı olarak Halkevine uzak mahalle ve çarşı içlerinde, cezaevlerinde ve bilhassa gidilip gelinmesi kolay köylerde Okuma Odaları açmaktadırlar. Bu Odalar, kendilerini açan Halkevlerine bağlıdırlar; yönetilmeleri, iç düzenleri, yerin durumuna göre, Halkevlerince onarılmaktadır. Okuma odaları, Halkevleri kütüphane ve yayın kollarının yetişebildikleri yerlerde halkın okuma dileklerini dindiren ışıklı yuvalardır. Kütüphanelerindeki kitaplar üzerinde hassasiyetle duran Halkevleri, bu kitapların daha çok vatandaş tarafından okunmasında da aynı duygu ile davranmakta ve hareket etmektedirler. Bunun için, kütüphanelerinden seçilen münasip kitapları Okuma Odalarına koyulmakta, yeni eserler ele geçtikçe bunlarla da Okuma Odalarını devamlı olarak beslemektedir, gelen dergi ve gazeteler, Evde okunduktan sonra, buralara da gönderilmektedir. Bu suretle, okuma vasıtaları Halkevi'nin çatı darlığından çıkarılarak bu ihtiyaç için Ev'e gelemeyen halkın ayağına götürülmektedir.

Okuma Odaları'nın faydaları:

a) Okuma Odaları, kendilerini açan Halkevlerini halk yığınlarına duyurup tanıtmakta, Halkevi sesinin daha uzaklarda ve derinlerde işitilmesine, kültür duygusunun yayılmasına yaramaktadırlar. Okuma hevesleri, yersizlik ve vasıtasızlık yüzünden kararmaya yüz tutan birçok vatandaş, Halkevlerinin Okuma Odalarını açmasıyla kendilerine sundukları bu vasıtalardan faydalanmakta, hüzünlerini

[134] C.H.P. *Halkevi ve Halk Odaları 1932-1942*, Ankara 1942, s.11.

gidermekte ve aydınlanmaktadırlar. Bu yoldan Halkevleri, yaptıkları fedakârlıkların mükâfatlarını, kendilerine minnet ve sevgi duyguları besleyen binlerce vatandaşın gönlüne girmektedir.

b) Okuma Odaları, açıldıkları köy ve küçük kasaba (Nahiye merkezi) halkında yalnız okuma zevkini değil, toplanıp dertleşme, bir araya gelip konuşma, okuduklarını birbirlerine anlatma ve birlikte hareket etme şuurunu da uyandırmakta ve arttırmaktadırlar.

c) Halkevlerinin açtıkları Okuma Odaları, bulundukları çevre halkı üzerinde güzel ve verimli izler bırakmaktadır. Okuma Odaları içinde zamanla gelişerek Halkodaları'na yükselenler olmuştur. Halkevlerinin attıkları adımlar, döktükleri emekler böylece kök salmakta, dallanıp budaklanmakta ve Halkın kültür kurumları yaratması iradesini inkişaf ettirmektedir. Bu hareket, yetiştirme ve erdirmenin kutlu gelişmesidir. Halkevleri açtıkları, besleyip büyüttükleri ve yükselttikleri Okuma Odalarının birçoklarına yarının Halkodaları gözü ile bakılmaktadır.

d) Halkevlerinin Okuma Odalarına koydukları kitaplar, Halkevi kütüğünde kayıtlı ve hangi Okuma Odalarında bulundukları işaretlidir. Yalnız bazı Evleri bu kitapları kayıtlarından düşülmektedir. Bu kitaplardan Halkevi Kütüphanesi'nde mevcut olmayanlar geri alınır. Halkevi Kütüphanesinde fazla sayıları bulunan kitaplar geri alınmaz, Halkevi tarafından, yeni kurulan bu Halkodasına armağan edilerek Halkevi kütüğünden düşülür ve bu kitapların mazbata suretle listesi C.H.P. Genel Sekreterliğine gönderilir. 1940 istatistiklerine göre 31 Halkevi'nde 116 Okuma Odası açılmıştır. Bunlardan 19 u şehir ve kasaba içinde, 5 i Cezaevlerinde, 2 si nahiye merkezinde, 90 ı köylerdedir.

Seyyar Kütüphaneler: Halkevleri çalışma talimatnamelerinin hükümlerine göre "Köyler için Seyyar Kütüphaneler tertipleyebilirler" kararı alınsa da 1942 yılında uygulanamamıştır[135]

[135] C.H.P.*Halkevi ve Halk Odaları 1932-1942,* Ankara 1942, s.12-13.

IV.BÖLÜM

EDİRNE'DE KURULAN KÜTÜPHANELER VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

4.1.EDİRNE KÜLTÜR TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI KÜTÜPHANELER

4.1.1.EDİRNE HALK EVİ

Halkevlerinin 1932 yılında açılmaya başlamasıyla birlikte Trakya'da da Edirne açılan ilk Halkevleri arasındadır[136]. İlk yılında 9 şubesi ile faaliyete geçen bu Halkevleri yıllar içinde talebin artmasıyla birlikte faaliyetlerini ve şubelerini arttırmıştır. Trakya bölgesinde faaliyet gösteren Halkevleri şunlardır: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Havsa, Lalapaşa, İpsala, Meriç, Keşan, Kırcasalih, Uzunköprü, Pınarhisar, Polos, Üsküp, Kaynarca, Pehlivanköy, Babaeski, Demirköy, Mandıra, Lüleburgaz, Vize, Çorlu ve Malkara.

Osman Nuri Peremeci, Edirne Halkevi'nin açılmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün Edirne ziyaretinin de etkili olmuş olduğunu ifade ederek, Rıfat Osman'dan dinlediklerini Edirne Tarihi adlı eserinde şu şekilde aktarmıştır:

> *"...Rıfat Osman Bey merhumun söylediğine göre 1916 senesinde İttihat ve Terakki Kulübü adı ile Osmanlı mimarisi stilinde yedi oda, büyük bir salon ve bir sahneden ibaret olmak üzere bir bina yapılmıştır. Mütarekenin akdinden sonra Cemaati İslamiye Dairesi yapılan bu yapı Cumhuriyet devrinde boş kalmıştır. 1932 senesinde Atatürk'ün Edirne ziyareti sırasında onun işaretleri üzerine ciddi bir onarımdan geçen yapı Halkevi ittihaz edilmiştir. Edirne münevverleri tarafından vakti ile Türk Ocağına hediye edilen kitaplar da buraya konarak isteyenlerin istifadesine bırakılmıştır..."*[137]

Edirne Halkevi 1932 senesinde Edirne Merkez Çarşı mevkiinde açılmıştır. Çarşıda okuma odası açılarak köylü ve şehirli halka okuma imkânı temin edilmiştir.

[136] "Halk Evi Cuma Günü Açılıyor", *Edirne Postası Gazetesi*, No: 448, 22 Haziran 1932, s. 1.
[137] Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserler Sevenler Kurumu Yay., İstanbul 1939, s.349.

Köylü ve okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için kurslar, halk mektepleri açılmış, Halk Evi öğretmenlerinden bir kısmı hapishanelerde mahpuslara uzun zaman hocalık yapmıştır. Fakirlere muhtaç olan talebelere yardım edilmiştir. Halk Evinin Dil, Tarih, Edebiyat Kolu sayesinde "*Edirne Tarihi*", "*Trakya Coğrafyası*", "*Trakya Tarihi*" adlı eserler hazırlanarak bastırılmıştır. 1937 senesinde halkı yetiştirmek ve yükseltmek maksadıyla Fransızca, Almanca, İngilizce, Daktilo kursları açılarak üç ay sürmüş olan bu kurslar sayesinde iyi neticeler alınmıştır[138].

1937 yılında köylerde açılmış olan Eğitim odası 39'a yükselmiş ve bir o kadar okuma odası veya köşesi halkın yararına sunulmuştur. Eğitim odalarında bulunan kitaplara ek olarak milli Eğitim Bakanlığınca gönderilmiş olan 3863 kitap ile yöreden sağlanan 712 kitapla birlikte toplam 4575 kitap ilin 254 köyüne dağıtılmıştır. Bu odalarda vatandaşlara okuma alışkanlığı kazandırmak, boş zamanlarını değerlendirmek, bilgi ve görgülerini geliştirmek için çalışmalar yapılmaktadır[139].

Edirne Halkevi, dokuz şubede birden faaliyetlerini sürdürmüştür ve bu şubelerin her meslek grubundan birçok üyesi bulunmaktadır. 1933 senesi faaliyet raporlarına göre Edirne Halkevinde bulunan Kütüphane ve Neşriyat Şubesi üyelerine dair verilen bilgi şu şekildedir:

> *"Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin 28'i öğretmen, 3'ü tüccar, 1'i işçi, 12'si diğer meslek gruplarına mensup 4'ü kadın 44 üyesi bulunmaktadır*"[140].
>
> "*Edirne Halkevinde 1933 senesi itibariyle 134 toplantı düzenlenmiştir ve bu toplantılara 50.000 kişi katılmıştır. Ayrıca düzenlenen 30 konferans, 12 konser ve 70 temsile 25.000 kişi katılmıştır. Kütüphanesinde 1347 kitap bulunmaktadır ve okuyucu sayısı 4.500'dür.*
>
> *1934 yılında Edirne Halkevinin üye sayısı 72'si kadın olmak üzere 786'ya çıkmıştır. Bu yıl içinde Uzunköprü Halkevi Spor Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi ve Köycüler*

[138] *Cümhuriyetin 15inci Yılında Edirne*, 29 İlkteşrin 1938, s.48.
[139] *Cumhuriyetin 50nci Yılında Edirne*, 1973 İl Yıllığı, s.121.
[140] Gözde Tekin, *a.g.t.*, s.35-36.

Şubesi ile faaliyete geçmiştir. Uzunköprü Halkevi, bu dört şubede 468 üyeye sahiptir.

1935 senesine gelindiğinde Edirne Halkevinin üye sayısıyla ilgili herhangi bir bilgi yokken, Uzunköprü Halkevi üye sayısını arttırarak toplam 735 üye ile faaliyetlerine devam etmiştir. Ayrıca 12 toplantı düzenlenmiş ve bu toplantılara 52 kişi katılmıştır. Bunun yanı sıra komitelerle 42, şubelerle 20 toplantı yapılmış ve komite toplantılarına 137, şube toplantılarına 1.162 kişi katılmıştır. Uzunköprü Halkevi tarafından düzenlenen 2 temsile 3.000, 2 sinema gösterisine 2.000, 11 konferansa 650, 2 şölene 45 kişi katılmıştır. Halkevinin kütüphanesinden 1169 kişi faydalanmıştır.

1937 yılı içerisinde Edirne Halkevi 6 temsil, 10 konferans, 1 resim sergisi, 1 genel sergi, 47 köy gezisi düzenlemiştir. Ayrıca 48 ders ve 10 farklı meslek alanında kurs vermiştir. Okunan kitap sayısı ise 25.066'dır. Uzunköprü Halkevinin 9'u kadın 486 üyesi vardır. 4 temsil, 11 konferans, 2 spor gezisi, 2 köy gezisi düzenlenmiş, 30 adet ders verilmiş ve 28.288 kişi katılmıştır.

Edirne'de 1937 yılında Keşan Halkevi, 19 Şubat 1939 tarihinde ise Havsa, İpsala ve Kırcasalih Halkevleri açılmıştır.

1939 yılında dört ulusal bayram kutlanmış ve bu kutlamalara 7.500 kişi katılmıştır. Bu yıl içinde altı adet kongre düzenlenmiştir. Bu kongrelerin dördü Tarım Kredi Kooperatifi Kongresi, biri parti kongresi, biri de arıcılık kongresidir.

1940 yılında biri 26 Mart, diğeri İkinci İnönü Zaferi'ne ait olmak üzere iki konferans verilmiş ve büyük bir dinleyici kitlesi gelmiştir.

1945 yılına gelindiğinde Edirne'de ve ilçelerinde toplam 8 Halkevi ve 24 halkodası vardır. Bunlar:

Merkez: Edirne Halkevi, Havsa Halkevi, Lalapaşa Halkevi, Sırp Sındığı Halkodası, Süleoğlu Halkodası, Dayakadın Halkodası, Hasköy Halkodası, Oğulpaşa Halkodası, Tatarlar Halkodası.

İpsala: İpsala Halkevi, İbriktepe Halkodası

Keşan: Keşan Halkevi, Enez Halkodası, Mecidiye Halkodası, Yerlisu Halkodası, Beğendik Halkodası, Paşayiğit Halkodası, Yenimuhacir Halkodası.

Meriç: Meriç Halkevi, Küplü Halkodası, Subaşı Halkodası.

Uzunköprü: Uzunköprü Halkevi, Kırcasalih Halkevi, Maksutlu Halkodası, Ömerbey Halkodası, Aslıhan Halkodası, Balaban Halkodası, Bayramlı Halkodası, Harmanlı Halkodası, Kurtbey Halkodası, Mandıra Halkodası, Yeniköy Halkodası.

23 Şubat 1947 tarihinde açıklanan verilere göre Halkevi sayısı hâlen 8 iken halkodası sayısı 35'e yükselmiştir"[141].

Edirne Halkevlerince yayınlanan dergiler:

- 6 Ok, Edirne Halkevi dergisi olup Kasım 1933 Nisan 1936 yılları arası 26 sayı çıkarılmıştır.
- Edirne, Edirne Halkevi dergisi olup Kasım 1933 Temmuz 1934 yılları arası 17 sayı olarak çıkmıştır[142].

Altıok Dergisi'nin 20. Sayısında yer alan, ekonomi hakkındaki makale gerekli amaca yönelik görülerek beğenilmiş, Edirne köprülerinin tarihinin yazılması, Türklerin medeniyete yaptıkları bayındırlık hizmetleri açısından önemli bulunmuştur. Halk şairleri hakkında yazılan makale de folklor bakımından değerli bulunmuştur. Bu yazıda halk şairleri genel ve felsefeleri bakımından araştırılmıştır. Yine Altıok Dergisi'nin 22. Sayısında Edirne Kabristanları adlı makale en güzel yazı olarak kabul edilmişse de yazının kısa oluşu eleştirilmiştir[143].

Edirne'de öğretmenlik yapan halkevi üyesi M. Uludağ, yazdığı iki kitabıyla Türk yayın hayatına ayrı bir ufuk açmıştır. Edirne Halkevi, 441 kitabı olan kütüphanesinde üç ay içinde 1650 kişiye hizmet sunarak Ankara ve İstanbul'da verilen inkılap tarihi derslerini radyodan vatandaşlara dinletmiştir [144].

[141] Gözde Tekin, *a.g.t.*, s.37-38.
[142] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.345-346.
[143] Hüseyin Namık Orkun, "Halkevleri Neşriyatı", *Ülkü*, C.30, Ankara 1935 s.470.
[144] Nurcan Toksoy, *a.g.e.*, s.389-399.

Edirne Halkevi, Osman Nuri Peremeci tarafından toparlanan Atalar Sözleri isimli kitabın 1943 yılında İstanbul'da basılmasını sağlamıştır. Ayrıca Talat Paşa Hayatı ve Çalışmaları Hakkında Bir Tetkik yine 1943 yılında Edirne'de basılmıştır. Yine Osman Nuri Peremeci tarafından yazılan "*Edirne Tarihi*" ve "*Tuna Boyu Tarihi*" isimli kitaplar, Nejat Köknar tarafından yazılan "*Tarihte, Coğrafyada, Sanatta ve Kültürde Edirne*" ve "*Ben Varım*" isimli kitaplar ile Altıok Dergisinin eki olarak hazırlanan broşürler ve 1942 yılında Üçsu Dergisinin çıkarılması Edirne Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi'nin önemli faaliyetlerindendir[145].

Osman Nuri Peremeci, Edirne Tarihi adlı eserinde Edirne Halkevi Kütüphanesinde bin kadar Arap harfli, iki binden daha fazla sayıda da yeni Türk alfabesiyle yazılmış kitapların bulunduğu bilgisine yer vermiştir. Ayrıca Halkevleri Genel Merkezi de kütüphaneye çeşitli matbu eserler göndererek kütüphanenin içeriğinin zenginleştirildiği bilinmektedir[146].

[145] Nurcan Toksoy, *a.g.e*., s.494. ; Gözde Tekin, *Trakya Halkevleri ve Halkevi Dergileri Üzerine Bir İnceleme* , (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s.53.
[146] Osman Nuri Peremeci, *a.g.e*., s.79-80.

4.1.2.SELİMİYE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, 28.12.2010 tarihinde 6093 numaralı kanunla Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı kurulmuştur. Teşkilatlanmada Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü, 30.12.2011 tarihinden itibaren İstanbul Yazma Eserler Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermektedir[147].

Selimiye Kütüphanesi; Osmanlı padişahlarından Sultan II. Selim'in Selimiye Camii'nin içinde, sağ ön tarafta mahfil kısmında kurduğu kütüphanedir. 980 (M.1572) yılında Sultan II. Selim'in emriyle Hazine-i Amire den temin edilen kitaplar, kütüphanenin ilk nüvesini oluşturmaktadır. Sultan II. Murad ve Sultan II. Bayezid'e ait kütüphanelerin, Selimiye Kütüphanesine nakledilmesiyle ve III. Selim'in kitap bağışlamasıyla bir hayli zenginleşmiştir. 1222, (M.1807) yılında Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa kendi kitaplarını, Selimiye Kütüphanesine bağışlamakla kalmamış, kütüphaneyi camekanla camiden ayırarak bugünkü haline getirmiştir. Sonraki yıllarda Yekdest Hacı Ahmet, Abdülvasi b. Hızır, Mehmed Sadık gibi kişilerin, Edirne'deki medrese, cami, tekke ve zaviyelerde bulunan kitapların farklı zamanlarda Selimiye Kütüphanesinde toplanmasıyla daha da zenginleşmiştir. 1333 (M.1917) yılında Edirne'de açılan İttihat ve Terakki Kütüphanesine bağışlanan Ahmet Badi Efendi'nin kitapları iki yıl sonra Selimiye Kütüphanesine devredilmesiyle kitap adedi epeyce artmıştır[148].

Selimiye Kütüphanesi 1923 tarihinde evkaf idaresinden teslim alındığında 2962 eseri muhafaza etmekteydi. Türk harflerinin kabulünden sonra bu harflerle yazılan 1543 eser de mevcuda eklenmiştir.1938 yılında Selimiye Kütüphanesi'nin kitap mevcudiyeti 4505'tir.Bu eserlerin 1503'ü Arapça, 83'ü Farsça, 131'i Fransızca, 2788'i Türkçedir. Ayrıca 1503'ü yazma, 2792'si matbu eserlerdir[149].

Edirne, Tekirdağ, Kırklareli Müze Müdürlüğü, Kırklareli İl Halk Kütüphane Müdürlüğü ve Lüleburgaz Sokullu İlçe Halk Kütüphane Müdürlüğünde bulunan eserlerin devri, Edirne Türk Ocağı, Edirne Barosu, Edirne Lisesi, Edirne Kız Öğretmen

[147] http://www.selimiye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3 (06.05.2019)
[148]İsmail E. Erünsal, "Selimiye Kütüphanesi" Maddesi, *DİA*,C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997,s.437-438.
[149] *Cümhuriyetin 15inci Yılında Edirne*, 29 İlkteşrin 1938, s.93.

Okulu gibi kurumlar ve Süleyman Bilgen gibi kitap dostları, kitaplarını Selimiye Kütüphanesine bağışlamasıyla bugünkü sayıya ulaşmıştır.

Bugün itibariyle Selimiye kütüphanesinde 3045 Cilt yazma, 7913 cilt basma olmak üzere 10958 cilt eser mevcuttur[150].

Personel:

Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü 1 Kütüphane Müdürü ile hizmet vermektedir.

Yapılan Çalışmalar:

Kütüphanede bulunan yazma ve basma eserlerin dijital ortama aktarma işi tamamlanmıştır.

Kütüphane tarafından devir alınan yazma ve basma eserlerin teknik hizmetleri tamamlanmış, kitapların tespit fişleri çıkartılarak okuyucuların hizmetine sunulmuştur.

Kitaplar Selimiye Cami-i mahfil kısmındadır. Kütüphanenin hizmet yeri Deveci Han Kültür Merkezindedir. Kurumun hizmetlerini daha verimli ve etkin yürütülebilmesi için yeni bir Kütüphane binasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Trakya bölgesindeki Kırklareli, Tekirdağ illerine bakıldığında yazma eserler kütüphanesi sadece Edirne'de mevcuttur. Yazma eser kaynaklarının Edirne'de toplanıp bir kütüphane oluşturulması bölgenin kültürel anlamda öncü olduğunun göstergesidir. Yazma eserlerin tamamı dijital ortam aktarılmıştır. Yazma eserlerden yararlanacak kullanıcılar talepleri doğrultusunda, kaynaklara hızlı şekilde erişim sağlayabilmektedirler.

[150] *Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.2.

4.1.3.EDİRNE İL HALK KÜTÜPHANESİ

1575 Yılında Sultan II. Selim tarafından yaptırılan Selimiye Cami'nin mahfil kısmında oluşturulan Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi bugünkü kütüphanenin temelini oluşturmuştur. 1952 yılına kadar kütüphane hizmetleri, Selimiye Camii içerisindeki kütüphanede yazma ve basma eserler bir arada yürütülmüştür.

1952 yılında yeni harfli basma eserler ayrılarak, Halk Eğitim Merkezi binasına taşınmış, Ayşekadın semtinde yapılan kütüphane binasının 28 Ekim 1968 yılında açılmasıyla da kütüphane hizmetleri yeni binasında verilmeye başlanmıştır.15 Ocak 1994'ten itibaren I. Murat Mahallesi'nde yeni kütüphane binasında hizmetlerini sürdürmektedir[151].

1976 yılında Edirne İl Halk Kütüphanesine Almanya'da işçi olan bir vatandaş tarafından bir minibüs bağışlanarak Gezici Kütüphane faaliyetlerine başlanmıştır. Aracın revizyonu ve işletme masrafları Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesince karşılanmıştır. 1977 yılında gezici çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermeye başlamış olup ilçe köyleri programa alınmıştır. Köylülerce büyük ilgi gören Gezici Kütüphane 1978 yılında ise yetişkinlere de kitap vermeye başlamıştır.

Gezici Kütüphane'nin 1977 yılı verilerine göre kitap sayısı 1428'dir.1978 yılında okuyucu sayısı ise 7249'dur[152]. 1979 yılında Edirne'nin Yıldırım semtinde "Yıldırım Çocuk Kütüphanesi" kurulma çalışmaları devam etmektedir. Günümüzde Edirne İl Halk Kütüphanesinin Yıldırım semtinde böyle bir şubesi bulunmamaktadır.

Edirne İl Halk Kütüphanesi hizmet binası üçüncü katında iki yetişkin okuma salonu bulunmakta, kütüphane materyallerinin ödünç verme işlemi, danışma, katalog tarama, kitap sterilizasyonu vb. okuyucu hizmetleri ve materyal sağlama, kayıt, renkli etiketleme ve barkotlama vb. teknik hizmetler otomasyon sistemi üzerinden yürütülmektedir. İkinci katta İnternet Erişim Merkezi ve Süreli Yayınlar Salonunda 18 adet bilgisayar, 2 adet günlük ulusal gazete, günlük 6 adet mahalli gazete (Toplam 11 adet mahalli gazete) ve 315 adet süreli yayın ile kullanıcılarına hizmet vermektedir.

[151] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.1.
[152] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni,* Acar Matbaacılık, İstanbul 1979, s.4.

Kitap dışı materyaller ödünç verilmekte ve isteyen kullanıcılar satranç oynamaktadır. Yönetim hizmetlerinin bulunduğu kısım da ikinci kattadır.

Giriş katında bulunan çocuk bölümünde okul öncesi ve ilköğretim çocuklarına yönelik kütüphane materyalleri ödünç verme ve danışma hizmeti verilmektedir. Kütüphaneye yakın ilköğretim okullarından haftada dört gün dört veya beş sınıf okuma saatini kütüphanede yapmakta ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazanmaktadır. Öğlenden sonraları ve hafta sonları öğrencilerin kütüphaneden yararlanma oranları oldukça yüksektir.

Sanat köşesi, sergi salonu ve konferans salonu giriş katında hizmet vermektedir. İsteyen kamu kuruluşlarına gerçek ve tüzel kişilere, maddi kazancı olmayan ve siyasi amaç içermeyen kültürel etkinler için gerekli izin alınarak salonlardan yararlanabilme imkânı sağlamaktadır.

Zemin katı kitap ve süreli yayın depolarına ayrılmıştır zengin mahalli gazete arşivi de depoda yer almaktadır.

Kütüphanede bulunan tüm yayınlar Koha otomasyon sistemine aktarılmıştır. Yeni gelen kitaplar da sisteme aktarılmaya devam etmektedir. Kullanıcılar kütüphane dışından da kütüphanem cepte uygulaması veya e- devlet üzerinden üye olarak, kitap ayırtma, üzerindeki kitabın süresini uzatma, katalog tarama işlemini yapabilmektedir. Yeni kayıt edilen yayınlar okuma salonunda tanıtım raflarında sergilenmektedir. Kütüphane koleksiyonu Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından gönderilen yayınlar, çeşitli kurum, kuruluş ve şahısların bağışladığı yayınlar, derleme nüshaları ve satın alınan yayınlardan oluşmaktadır. Satın alınacak yayınlar seçilirken Edirne'nin sosyal kültürel özellikleri, okuyucu istekleri, güncel yayınlar ve koleksiyonda ihtiyaç hissedilen yayınlar dikkate alınmaktadır.

Kütüphane tarafından verilen bütün hizmetler ücretsiz olup yararlanmak için üye olmak yeterlidir. Üye olmak için sadece T.C. kimlik numarasını gösterir bir belge yeterlidir. Üye olan kullanıcılara 3 adet kitap ve 3 adet kitap dışı materyal olmak üzere en fazla 6 materyal ödünç verilir ve ödünç verme süresi kitaplar için on beş gün, kitap dışı materyaller için yedi gündür. Bu sayı ve süreler başvuru üzerine artırılabilir.

Edirne İl Halk Kütüphanesi Müdür, Müdür Yardımcısı, 3 Kütüphaneci, 4 Bilgisayar İşletmeni, 3 Daimi İşçi ile hafta içi 08:30-19:00 ve hafta sonu 10:00-18:00 saatleri arasında kütüphane hizmeti vermektedir. Hafta İçinde 17:30-19:00 saatleri arasında iki personel ve cumartesi günleri üç personel nöbetleşe çalışmaktadır.

2019 yılı itibariyle ;

Kitap sayısı : 92.667

Okuyucu Sayısı : 64.988

Kayıtlı Üye Sayısı : 19.548

Ödünç Verilen Materyal sayısı: 29.383[153]

4.3.1. Kırkpınar Halk Kütüphanesi

1952 yılında Arasta çarşısına bitişik Sıbyan Mektebi'nde hizmet vermeye başlayan Selimiye Çocuk Kütüphanesi ve İl Halk Kütüphanesi kitaplarının bir kısmının devredilmesiyle oluşturulmuştur.1977-1978 yılı verilerine göre Selimiye Çocuk Kütüphanesinin kitap sayısı 3560 okuyucu sayısı 10116, kayıtlı üye sayısı 456'dır. 1994 yılından itibaren Ayşekadın semtinde bulunan kütüphane binasında çocuk ve yetişkin okuma salonlarında ödünç verme ve danışma hizmetleri yürütülmektedir. Kırkpınar Halk Kütüphanesi Kültür Turizm Bakanlığının 28/05/2018 tarihli oluru ile güçlendirme çalışmaları süresince 18/06/2018 tarihinden itibaren geçici olarak kapatılarak İl Halk Kütüphanesine taşınmıştır.31.387 adet kayıtlı kitap bulunmaktadır.2019 yılında binanın güçlendirme çalışmaları başlamıştır. Kırkpınar Halk Kütüphanesi yenilenerek tekrar hizmete açılacaktır.

[153] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.4.

4.3.2. Edirne İlçe Halk Kütüphaneleri

İlçeler genelinde Halk Kütüphanesi olarak 9 Halk Kütüphanesi bulunmaktadır.

1. Keşan İlçe Halk Kütüphanesi
2. Uzunköprü İlçe Halk Kütüphanesi
3. Enez İlçe Halk Kütüphanesi
4. Havsa İlçe Halk Kütüphanesi
5. İpsala İlçe Halk Kütüphanesi
6. Lalapaşa İlçe Halk Kütüphanesi
7. Süleoğlu Halk Kütüphanesi
8. Adasarhanlı Halk Kütüphanesi
9. Kadıdondurma Çocuk Kütüphanesi

Bu Kütüphanelerden Adasarhanlı Halk Kütüphanesi ve Kadıdondurma Çocuk Kütüphanesi İlçe Kaymakamlığı tarafından merkeze (Meriç) taşınarak birleştirilmiştir. 07/11/2018 tarihli Kültür Turizm Bakanlığı onayıyla Meriç İlçe Halk Kütüphanesi açılmıştır. Belediye tarafından kütüphaneye tahsis edilen binanın bakım ve onarımı için ödenek talep edilmiştir. Gerekli olan donanım ve bakım onarımdan sonra hizmete açılacaktır.

a. Keşan İlçe Halk Kütüphanesi

Keşan'da kütüphane hizmetleri ilk olarak 15/01/1963 tarihinde Kent Kitaplığı Derneği tarafından kurulmuş Ticaret Borsasına ait binada hizmete başlamıştır[154]. 17/04/2015 tarihinde mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına ait olan yatırım binasına taşınmış ve hizmet vermeye devam etmektedir. Müdür, Şef, 2 Bilgisayar işletmeni,1 Memur ve 2 Hizmetli personel bulunmaktadır.

2019 yılı itibariyle;

Kitap sayısı: 52.216

Kullanıcı Sayısı: 76.554

[154] Gülnaz Gemicioğlu, "Edirne İli İlçe Kütüphanelerinin Tanıtılması", *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, C.8,Acar Matbaacılık, İstanbul 1986,s.64.

Kayıtlı Üye Sayısı: 5.685

Ödünç Verilen Materyal sayısı: 43.760[155]

b. Uzunköprü İlçe Halk Kütüphanesi

25/01/1964 tarihinde "Sakarya Kütüphanesi" yaptırma derneği adıyla Gazi Caddesinde Halkeviyle birlikte hizmete açılmıştır.12.05.1965 tarihinde Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün emriyle resmen tescili yapılarak Halk Kütüphanesi olarak görev yürütmektedir[156]. Bina mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir. Müdür, 1 Memur, 1 Hizmetli, 2 DÖSİM personeli bulunmaktadır.

2019 yılı itibariyle;

Kitap Sayısı: 24.451

Kullanıcı Sayısı: 9.636

Kayıtlı Üye Sayısı: 2.792

Ödünç Verilen Materyal Sayısı: 7.034[157]

c. Enez İlçe Halk Kütüphanesi

31/10/2006 tarihinde açılmıştır. İlçe özel idaresinin tahsisli binasında hizmet vermektedir.

2019 yılı itibariyle;

Kitap Sayısı: 5.334

d. Havsa İlçe Halk Kütüphanesi

Kütüphane açılması için 1968 yılında başlatılan çalışmalar sonucunda Kütüphane arsasının Havsa Belediyesi tarafından sağlanıp ve Milli Eğitim

[155] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.5.
[156] Gemicioğlu, *a.g.m.*, s.64.
[157] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.5.

bakanlığının destekleriyle 02/01/1973 tarihinde açılmıştır[158]. Bina mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

2019 yılı itibariyle;

Kitap sayısı: 12.891

e. İpsala İlçe Halk Kütüphanesi

30/10/2006 tarihinde açılmıştır. İpsala Belediyesinin dördüncü katında hizmet vermektedir.1 kütüphaneci personel hizmet vermektedir.

2019 yılı itibariyle;

Kitap Sayısı: 9.896

Kullanıcı Sayısı: 2.103

Kayıtlı Üye Sayısı: 473

Ödünç Verilen Materyal Sayısı: 1.839[159]

f. Lalapaşa İlçe Halk Kütüphanesi

09/03/1983 tarihinde açılmıştır. İlçe Kaymakamlığı tarafından tahsis edilen binada hizmet vermektedir. Kütüphane ilk defa 1983 yılında şu an Lalapaşa Belediyesi Nikah salonu olarak kullanılan binanın alt katında hizmet vermeye başlamıştır. 34 yıl burada hizmet verdikten sonra 2017 yılı itibariyle Merkez Mahallesi Köylere Hizmet Götürme Birliğine ait binanın birinci katı 29 yıl süre ile tahsis olmuştur. Kütüphane bu tarihten beri halen burada faaliyetlerini sürdürmektedir.[160]

Kütüphane binası 1 bodrum ve üzerine inşa edilmiş 3 kattan ibarettir. Bodrum katta kalorifer dairesi ve 2 adet depo bulunmaktadır. Giriş katında sağlı sollu iki adet oda mevcuttur. Burada herhangi bir hizmet verilmemektedir. Üst katında, Kütüphane hizmet vermekte olup kitap ve okuyucu bölümü, internet erişimi olarak kullanılan bölümler mevcuttur. İkinci kat masa tenisi salonu olarak kullanılmaktadır.

[158] Gemicioğlu, *a.g.m.*, s.66.
[159] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.6.
[160] *Lalapaşa İlçe Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.1.

Kütüphanenin toplam alanı 155 m^2dir. Abone olunan 18 süreli yayın ile hizmet vermektedir. 3 adet bilgisayarla vatandaşlara haftanın 6 günü ücretsiz internet erişimi sağlanmaktadır.

İlçe Halk kütüphanesinde herhangi bir ayrım gözetilmeksizin tüm vatandaşlarımıza yönelik kültürel etkinlikler düzenlenmekte olup özellikle okul öncesi dahil çocukların bilişsel ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesine ve kütüphane ile güçlü bağlar kurmalarına ilişkin etkinlikler, yapılmaktadır. "4.07.2012" tarihli ve 164493 sayılı Kütüphane Hizmetleri Genelgesi ekinde (bayramlar ile Kütüphane Haftası hariç), her ay en az bir özgün kültürel etkinlik gerçekleşir.

Lalapaşa İlçesi Cumhuriyet Orta Okulu, Atatürk İlkokulu, Lalapaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi ile toplam 550 öğrenciye eğitim vermekte ve bu okullar haftanın belirli günlerinde kütüphaneyi ziyaret etmektedirler. Ziyaretler sırasında kütüphane personeli olarak interaktif kütüphane tanıtımı, materyal tanıtımı, kütüphane kuralları ve kütüphane kullanımı konusunda 15 dakikalık eğitimler verilmektedir. Öğretmenlerden ve öğrencilerden gelen geri dönüşler olumlu sonuçlara sebebiyet vermekte ve her geçen gün bu sayede üye sayısı artmaktadır.

Belirli haftalarda yapılması planlanan ve yapılan kütüphane etkinlikleri;

Kütüphanedeyim etiketiyle pano,

Kitap ayracı ve kitap kapağı tasarlama,

Taç tasarımı,

Maske yapım etkinliği,

Ben bir kitap kurduyum etkinliği,

Anne çocuk kitap okuma oyun hamuru etkinliği,

Kitap okursam etkinliği,

Belirlenen ayda en çok kitap okuyan çocuğa kitap kurdu rozeti hediye edilmesi,

Meslek tanıtım günü,

Hayalimdeki kütüphane resim yapma etkinliği,

İnteraktif kütüphane tanıtımı,

Masal dinletisi etkinliği,

Açık havada kitap okuma etkinliği düzenlenecek etkinlikler arasındadır[161].

2019 yılı itibariyle;

Kitap Sayısı: 15.801

Kullanıcı Sayısı: 1.277

Kayıtlı Üye Sayısı: 319

Ödünç Verilen Materyal sayısı: 335[162]

g. Süloğlu İlçe Halk Kütüphanesi

03/09/2012 tarihinde açılmıştır. Süloğlu Belediyesince tahsis edilen binasında hizmet vermektedir.1 personelle hizmet vermektedir.

2019 yılı itibariyle;

Kitap Sayısı: 8.288

Kullanıcı Sayısı: 2.678

Kayıtlı Üye Sayısı: 24

Ödünç Verilen Materyal Sayısı: 25[163]

Edirne İl Halk Kütüphanesi ve ilçelerindeki şube kütüphaneleri ile birlikte Milli Eğitim Müdürlüğünün işbirliği kapsamında öğrencilere ve halka yönelik eğitim çalışmaları yapmaktadır. Kültür Turizm Müdürlüğüne bağlı olması dolayısıyla bölgede sosyokültürel etkinlikler gerçekleştirmekte ve bölge tanıtımında önemli rol oynamaktadır. Bunda Edirne ilinin nüfus sayısının diğer illerden fazla oluşu ve kültürel açıdan iki ülkeye sınır olması etkilidir. İl ve ilçelerde yazarların yeni çıkan yayınlarından birer nüshasını bünyesinde bulundurma zorunluluğu olan İl Halk

[161] *Lalapaşa İlçe Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.2.
[162] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.6.
[163] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018*,s.6.

Kütüphaneleri yerel tarihin gelişimini desteklemektedir. Bölgesel olarak bakıldığında Edirne İl Halk Kütüphanesinin bölge illerindeki kütüphanelerden daha fazla aktif çalışmalar yaptığı görülmektedir.

4.2.TRAKYA ÜNİVERSİTESİ'NE BAĞLI KÜTÜPHANELER

4.2.1.TRAKYA ÜNİVERSİTESİ MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Kütüphanesi, Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde 1989 yılında, kütüphanenin Türkan Sabancı Kültür Merkezi'ne taşınması ile oluşturulmuştur. Bu tarihten itibaren Türkan Sabancı Kültür Merkezi binasında faaliyetlerini sürdüren Merkez Kütüphanesi, Balkan Yerleşkesinde yapımı tamamlanan yeni Merkez Kütüphanesi hizmet binasına 19 Mayıs 2004 tarihinde taşınmıştır. Çağdaş kütüphanecilik hizmetlerinin verildiği yeni bina, üç katlı iki bloktan oluşan 5.150 m² kapalı alanda hizmet vermektedir. Merkez Kütüphane aynı anda 500 okuyucuya hizmet verebilmektedir[164].

Trakya Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonu nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi çalışmalarına hız verilmiş olup yurt içi ve yurt dışı kitap ile yabancı dil bilimsel süreli yayın alımı çalışmaları ilk defa 1997 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir.

1997 yılında başlatılan bu çalışmalar neticesinde Merkez Kütüphane koleksiyonu hızla gelişmiş ve sonuçta hizmetlerin verildiği bina ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiştir. Bu nedenle daha önceki yıllarda Rektörlük ve İdari Birimler olarak projelendirilen ve 1993 yılında inşasına başlanan binalar yapılan proje revize işlemlerinden sonra Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür.

Merkez Kütüphane, kullanıcılarının üretilen bilgiye en hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlama anlayışı doğrultusunda çağımızın bir gereği olan tüm teknolojik araçları da kullanılarak interaktif kütüphanecilik hizmetlerini sunmayı ilke edinmiştir. Bu anlayış doğrultusunda 1998 yılında satın alınan kütüphane otomasyon programına Merkez Kütüphane koleksiyonunun tamamının girişi yapılmış ve tüm elektronik kütüphanecilik hizmetleri verilmeye başlanmıştır.

2000 yılından başlayarak dünyada ve Türkiye'de Veritabanı ve Elektronik Dergiler kavramlarının ortaya çıkmasıyla basılı dergilerin yerini internet üzerinden

[164]*Trakya Üniversitesi 30. Yılında Bir Balkan Üniversitesi (1982-2012)*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Edirne 2012, s.82.

fulltext (tüm metin) erişilebilen Online Elektronik kaynaklar almaya başlamış ve birçok veri tabanları hizmete açılmıştır[165].

Bu gelişmeler doğrultusunda Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2000 yılında ANKOS[166]' a (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) üye olmuş, üyelik tarihinden itibaren üniversitenin online veritabanı abonelikleri ANKOS kapsamında gerçekleştirilmiştir.

2006 yılında ULAKBIM[167] bünyesinde, eski adıyla UASL (Ulusal Akademik Site Lisansı Projesi) yeni adıyla EKUAL (Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı) oluşturulmuş ve aynı yıl Merkez Kütüphane bu oluşuma katılmıştır[168].

Merkez Kütüphane 2018 yılında da 7/24 esasına göre hizmetlerini kesintisiz olarak sunmuştur. Bu sayede kütüphane kullanıcılarına zaman sınırı olmadan araştırma yapma ve ders çalışma imkanı sağlanmıştır.

Trakya Üniversitesi bünyesindeki öğretim elemanı, öğrenci, araştırmacı, idari personelin yasal düzenlemeler çerçevesinde bilgi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının sorumlulukları şunlardır:

- "Basılı ve elektronik bilgi kaynaklarını temin etmek ve erişimini sağlamak,
- Ulusal ve uluslararası alanda üretilen bilginin derlenip toplanarak okuyucu hizmetine sunulmasını sağlamak,
- Kütüphane hizmetlerine erişim için gerekli idari düzenlemeleri yapmak,
- Basılı ve elektronik kaynaklara hızlı ve kolay erişim için gerekli teknik alt yapı, donanımı oluşturmak,
- Personelin mesleki bilgisini artırmaya yönelik çalışmaları desteklemek[169]."

[165]Ratip Kazancıgil, *Trakya'da Yüksek Öğretim Tarihi,* Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Edirne 2002, s.160.
[166] Ayrıntılı bilgi için bkz. https://ankos.org.tr/tr/ (07.05.2019)
[167] Ayrıntılı bilgi için bkz. https://ulakbim.tubitak.gov.tr (07.05.2019)
[168] https://kutuphane.trakya.edu.tr/pages/hakkimizda (07.05.2019)
[169] *Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu 2018*,s. 6.

İdari Yönetime İlişkin Bilgiler

1. Fiziksel Yapı

Balkan Yerleşkesinde yer alan Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Kütüphanesi, 3'er katlı 2 Bloktan oluşmakta 5.150 m² kapalı alanda hizmet vermektedir. Aynı anda 500 kullanıcıya hizmet verebilmektedir.

Sosyal Alanlar

Merkez Kütüphanede bulunan konferans, seminer ve sergi salonlarında bilimsel, sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Üniversite birimleri tarafından yapılan birçok etkinlik bu salonlarda gerçekleşmektedir.

Hizmet Alanları

1.2.1. Kütüphane Binası

Merkez Kütüphane binası 5.150 m² kapalı kullanım alanına sahiptir. 2 Blok ve Bodrum + 3 kattan oluşmaktadır.

A ve B blok üst katlarda yer alan salonlarda sunulan kütüphane hizmetlerinden engelli kullanıcılarının yararlanmalarını sağlamak amacıyla 2 adet asansör bulunmaktadır.

Merkez Kütüphane hizmet binası aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır.

Bodrum Kat: Doğalgaz kalorifer kazanı, klima merkezi ve kitap deposu.

Zemin Kat: Okuma salonu, ders çalışma salonu, süreli yayın & danışma kaynakları salonu, danışma işlemleri, üye kayıt, okuma ödünç işlemleri servisi, sergi salonu, grup çalışma odası, çeviri bürosu ve kafeterya.

Birinci Kat: Çalışma salonları, kendi bilgisayarı ile çalışma salonu (kablosuz internet kullanımı), bilgisayar ve internet salonu, öğretim üyeleri özel çalışma odaları, mescit ve arşiv odası.

İkinci Kat: İdari personel çalışma odaları, teknik hizmetler odası, görsel-işitsel materyal salonu, konferans salonu ve seminer salonu

Depo ve Arşiv Alanları: Merkez Kütüphane B blokta 365 m² kullanım alanına sahip 50.000 kitap kapasiteli kitap deposu ile her biri 15 m² olan 3 adet cep deposu bulunmaktadır. Ayrıca A Blokta 27 m² kullanım alanına sahip 1 adet arşiv odası bulunmaktadır.

2. Teknolojik Kaynaklar

2.1. Yazılımlar

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı kullanıcılarına basılı ve elektronik kaynaklar aracılığı ile verdiği hizmetleri çeşitli yazılımlarla desteklemektedir. Daire Başkanlığının sahip olduğu yazılımlar şunlardır:

Kütüphane Otomasyon Programı: Merkez Kütüphaneye satın, bağış, değişim vb. yollarla gelen materyallerin katalog kayıtları, etiketleme ve barkod işlemleri kütüphane otomasyon programı üzerinden yapılmaktadır. Merkez Kütüphane üye ve ödünç işlemleri de yine aynı şekilde bu otomasyon programı aracılığı ile yürütülmektedir.

RFID Kütüphane Materyali Takip ve Güvenlik Sistemi: Merkez Kütüphane güvenliği ve koleksiyon yönetimini RFID (radyo frekanslı tanımlama sistemi) sistemi ile sağlamaktadır.

Kütüphane kullanıcıları, ödünç alma ve iade işlemlerini self-check istasyonundan otomatik olarak kendileri 7 gün 24 saat kolaylıkla yapabilmektedirler. Yanlışlıkla başka rafa konan veya yeri değişen materyal yeni sistem sayesinde kolaylıkla bulunabilmekte, raflarda yaşanan veya yaşanabilecek karışıklık veya düzensizliğin önüne geçilmekte, belli periyodlarla yapılması gereken sayım işlemleri yeni sistem sayesinde kolaylıkla ve kısa bir sürede yapılabilmektedir. Yenilenen çıkış kapısı sayesinde materyal güvenliği sağlanmıştır.

Kütüphane kullanıcıları self-check istasyonu sayesinde otomatik ödünç alıp iade işlemi gerçekleştirebilmektedirler.

Edirne Bibliyografyası Kataloğu: Edirne ile ilgili yapılan tüm (kitap, tez, süreli yayın vb.) çalışmalara buradan erişilebilmektedir. Edirne ile ilgili yapılan yeni yayınlar bu veritabanına eklenebilmektedir.

Trakya Üniversitesi Akademik Açık Erişim Sistemi:

Trakya Üniversitesi'nde basılı ve elektronik ortamda üretilmekte olan akademik çalışmaların, (makale, kitap, kitap bölümleri, tez, proje, rapor, konferans bildirimleri, sunumlar, teknik dokümanlar, veri setleri, afiş, video kaydı vb.) bir araya toplanması, derlenmesi ve korunmasının sağlanması, ulusal ve uluslararası açık erişim standartlarına uygun Açık Erişim ve Kurumsal Akademik Arşiv Sistemi kurulmuştur.

Bu sistem ile:

a) Trakya Üniversitesi bünyesinde üretilen akademik çalışmaların derlenmesi ve korunmasının sağlanması,
b) Trakya Üniversitesi bünyesinde üretilen akademik çalışmaların Açık Erişim ve Kurumsal Akademik Arşiv sistemi aracılığıyla uluslararası erişime sunulması,
c) Kurumsal bellek oluşturulması amaçlanmıştır.

Yüksek Öğretim Kurulu bünyesinde başlatılan Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi kapsamında, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ortak çalışması ile Dspace 4.1 sürümünün kurulumu gerçekleştirilerek Üniversitede Akademik Açık Erişim Sistemi kullanıma açılmıştır. 2014-2018 yılları arasında öncelikle Üniversitede yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri olmak üzere yaklaşık 2.796 adet tez Açık Erişim Sistemine aktarılmıştır. Akademik Açık Erişim Sistemine *http://dspace.trakya.edu.tr* adresinden erişilerek tarama yapılabilmektedir[170].

Kitap Tarama Cihazı

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesine 2014 yılında kitap tarama cihazı kütüphane kullanıcılarının hizmetine sunulmak üzere alınmıştır. Hızlı tarama imkânı sağlayan, V-beşikli kitap tarayıcısı akademisyen ve öğrencilerimize self-servis olarak hizmet vermekte olup, her türlü materyali tarama imkânı sunmaktadır. Tarama cihazı

[170] *Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu* 2018,s. 15.

ile her türlü basılı materyal yüksek çözünürlükte hızlı dijital tarama yapılabilmekte ve taranan materyaller flash bellek, tablet ya da android telefonlara aktarılabilmektedir.

Kütüphane Kaynakları

- Basılı kitaplara olan ilgi devam etmektedir. 2018 yılında bağış ve satın yoluyla 6.563 adet kitap ve 254 adet görsel – işitsel materyal (CD, DVD) gelmiştir. Ödünç verilen kitap sayısı 34.234 adettir.
- Merkez Kütüphane Türkiye'de en fazla DVD koleksiyonuna sahip kütüphaneleri arasında yer almaktadır.
- Üniversite'nin öğretim elemanı ve öğrencilerine daha geniş araştırma alanı oluşturabilmek amacıyla 1930-2005 yılları arasını kapsayan Cumhuriyet Gazetesi arşivine ve İHA (İhlâs Haber Ajansı) haber servisine aboneliği devam etmektedir.
- 2.100.000 adet e-Tez'e erişim sağlanmaktadır.
- EKUAL kapsamında tüm üniversiteleri erişimine açılan iThenticate intihal tespit programına erişim sağlanmaktadır.
- EKUAL kapsamında öğrenci ödevlerindeki intihali tespit etmek amacıyla Turnitin veritabanına erişim sağlanmaktadır.
- Ayrıca Ebsco GOBI yayınevine ait 28 adet, Ebsco yayınevine ait 23 adet, ProQuest yayınevine ait 83 adet, Brill yayınevine ait 129 adet ve Lww Doody's yayınevine ait 68 adet elektronik kitap satın alınmış; Elsevier, Wiley ve Springer yayınevinden elektronik kitap aboneliği gerçekleştirilmiştir.
- Üniversite merkez kütüphanesi ile kendi alanında dünyanın en önemli kütüphanelerinden biri olan Alman Milli Ekonomi Kütüphanesi (ZBW) arasındaki işbirliği devam etmiştir[171].

Üniversite öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarına kaynak teşkil etmek ve dünyada üretilen bilgileri bilgi teknolojileri yardımıyla en hızlı bir şekilde sunmak amacıyla 2018 yılında 41 adet veri tabanına üye olunmuştur.

[171] *Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu* 2018,s.16-17.

Abone olunan bu veritabanları aracılığıyla 45.865 elektronik dergiye, 420.192 elektronik kitaba tam metin erişim sağlanmıştır. Bu veritabanlarından 15 tanesi TÜBİTAK ULAKBİM bünyesinde bulunan EKUAL (Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı) tarafından aboneliği gerçekleştirilmiş, 16 adet veritabanının aboneliği ise ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) kapsamında ve 10 adet veritabanına da kurumsal olarak abone olunmuş ve ödemeleri Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bütçesinden yapılmıştır.

Edirne Kitaplığı

Trakya Üniversitesi, bulunduğu şehrin eğitim, sağlık ve ekonomi alanlarına yaptığı katkının yanında kültür hayatına da önemli destekler sunmaktadır. Şehrin kültürel zenginliğine katkı yapmak amacıyla yerel sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde Edirne hakkında yazılmış kitapları bir araya getirmek, kayıt altına almak ve muhafaza ederek yerel araştırmacılar için bir kaynak adres haline getirmek amacıyla bir çalışma başlatılmıştır.

Öncelikle kütüphanede mevcut bulunan ve bağış yoluyla gelen Edirne' ye ait kitapların bir araya getirilmesiyle "Edirne Kitaplığı" oluşturulmuş ve yerel araştırmacıların hizmetine açılmıştır. Edirne tarihi, sosyal yaşam, kültür-sanat, mimari, Selimiye, Kırkpınar, ekonomi, Balkan Savaşları, bilimsel yayınlar, Trakya Üniversitesi, yıllıklar, albümler, biyografiler ve ilçeler şeklinde konularına göre tasnifi yapılan kitaplar, 40 özel camekânlı dolapta kullanıcıların istifadesine sunulmuştur. Söz konusu kitaplığa ait "Edirne Kitaplığı Kataloğu" hazırlanarak basımı yapılmış ve aynı zamanda *http://dosyalar.trakya.edu.tr/kutuphane/docs/katalog/* adresinde elektronik olarak kullanıma açılmıştır. 2018 yılı sonu itibariyle Edirne Kitaplığı'nda bulunan kitap sayısı 1.266'ya ulaşmıştır[172].

[172] *Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu* 2018,s. 19.

Edirne Kent Varlığı Veritabanı

Edirne'nin kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine dair günümüze kadar ulaşan bilgi-belge birikiminin ve kentin sosyo-kültürel dokusunda gözlemlenecek bundan sonraki değişimlerin takip edilerek tasniflenebileceği ve sayısal ortamda erişime açılacağı Edirne Kent Varlığı Veritabanı isimli altyapı projesi 2015 – 115 nolu Bilimsel Araştırma Projesi olarak hayata geçirilmiştir.

Edirne ile ilgili basılı, görsel ve işitsel kaynaklara tam metin erişim sağlayacak böyle bir veritabanı henüz mevcut değildir. Proje sonunda oluşturulacak veritabanı bu alanda Edirne ile ilgili önemli bir eksiği tamamlayacaktır. Sistem gerek ulusal gerekse uluslararası araştırmacıların Edirne hakkındaki kaynaklara ilk elden ve mekan gözetmeden erişebilmesini sağlayacaktır. Ayrıca, gelecek nesillere Edirne kent varlığının olabilecek en az kayıpla iletilmesini sağlayacak ve kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlayacaktır.

3. Sunulan Hizmetler

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı hizmetlerini iki şekilde yürütmektedir. Bunlar; Hizmet binalarında sunulan hizmetler ve online verilen hizmetlerdir.

3.1. Kütüphane Binasında Sunulan Hizmetler

1. **Danışma Hizmeti:** Kütüphane kullanıcılarına bilgi erişim, kaynak sağlama, veritabanları ve elektronik dergilerin kullanımı vb. konularda yardımcı olunmaktadır.
2. **Kullanıcı Eğitimi:** Üniversite öğretim elemanları ve öğrencilerinden gelen talepler doğrultusunda kütüphane kullanımı hakkında eğitim verilmektedir.
    a. **Ödünç Verme Hizmeti:** Kütüphane kullanıcılarına 7/24 ödünç hizmeti sunulmaktadır. Öğretim elemanları, yüksek lisans ve doktora öğrencileri 1 ay süre ile 5 kitap, lisans/önlisans öğrencileri ve idari personele 15 gün süre ile 3 kitap ödünç verilmektedir.
    b. **Self-Check:** Self-check makinasından ödünç kitap almak isteyen kütüphane üyesi öğrenci, öncelikle üye kartını (kampus kart) makinaya

okutmaktadır. Daha sonra kendi belirlediği şifresini girmekte ve ödünç almak istediği kitapları self-check makinasına yerleştirip makinanın sicil barkodlarını okumasını müteakip ödünç işlemini tamamlamaktadır.

c. **Ödünç Alınan Materyallerin Süresinin Uzatılması:** Kullanıcılar Katalog Tarama menüsünde yer alan "Üyelere Özel" bölümüne girerek üye kodu ve şifreleri yardımıyla ödünç aldıkları kitapları ve bunların iade tarihlerini görebilir, süresi dolmuş kitapların ödünç sürelerini "UZATMA" kelimesinin altında yer alan bölümü tıklayarak uzatabilirler.

d. **Kitap Ayırtma:** Kullanıcılar ödünç almak istedikleri materyali Kütüphane Web sayfasında "Katalog Tarama" menüsünden bulduktan sonra eğer kitap başka bir okuyucu tarafından alınmış ve ödünçte gözüküyorsa "Ayırt" kelimesinin üzerine tıklayarak istedikleri kitabı ayırtabileceklerdir. Ayırtılan kitap / kitapların 3 gün içinde Merkez Kütüphaneden alınması gerekmektedir. Kullanıcıların bu işlemlerden yararlanabilmesi için Merkez Kütüphaneye üye olmaları gerekmektedir.

3. **Okuma Salonu Hizmetleri:** Okuma salonları, süreli yayın & danışma kaynakları salonu aracılığıyla kullanıcılara; kütüphane koleksiyonundaki basılı materyaller ile elektronik yayın hizmeti sunulmaktadır
4. **Katalog Tarama:** Kütüphane koleksiyonunda yer alan materyallerin tümü kütüphane otomasyon programına aktarılmıştır. Salonlarda bulunan katalog tarama bilgisayarlarıyla aynı zamanda internet üzerinden 24 saat, kesintisiz katalog tarama hizmeti sağlanabilmektedir.
5. **Kütüphanelerarası İşbirliği Hizmetleri (ILL):** Üniversite öğretim elemanlarının istekleri doğrultusunda, diğer üniversite kütüphanelerinden ödünç kitap ve makale istekleri karşılanmaktadır. 2018 yılı içerisinde öğretim elemanları için 171 adet kitap diğer üniversite kütüphanelerinden ödünç olarak getirtilmiş, 54 adet kitap da diğer üniversitelere ödünç olarak gönderilmiştir.
6. **Bilgisayar-İnternet Hizmeti:** Kütüphane Bilgisayar - İnternet Salonları ile kullanıcılar, bilgisayar kullanma, internet bağlantısından yararlanma, tez

yazımı, CD kayıt, vb. amaçlı bilgisayarlardan yararlanabilmektedirler. 2018 yılında internet Salonundan 62.542 kişi yararlanmıştır. Teknik alt yapısı güçlendirilen kablosuz ağlar sayesinde tüm binada kesintisiz internet hizmeti sağlanabilmektedir.

7. **Öğretim Üyesi Özel Çalışma Odaları:** Üniversite öğretim üyelerine yönelik 20 adet çalışma odası yer almaktadır.
8. **Görsel ve İşitsel Merkezi:** Kütüphanemiz Görsel ve İşitsel Materyal Salonunda 8.420 adet kitap dışı materyal (DVD, VCD, CD vb.) koleksiyonu ile kullanıcılara hizmet sunmaktadır. Salondan 827 kişi yararlanmıştır.
9. **Kullanıcı Eğitimi Hizmetleri**: Araştırmacı ve kullanıcılara kütüphaneden yararlanma, kaynak sağlama, yayın tarama işlemlerinde yardımcı olunmakta ve kütüphane kullanıcı eğitimi yapılmaktadır.

3.2. İnteraktif Ortamda Sunulan Hizmetler

"Kütüphane Otomasyonu" aracılığı ile 2018 yılında satın ve bağış yoluyla sağlanan tüm materyal otomasyon programına aktarılmıştır. Buna paralel olarak kütüphane web sayfası aracılığı ile internet bilgi ağına bağlı yurtiçi ve yurtdışı bilgi merkezleri ile bağlantı sağlanmıştır. Elektronik bilgi erişim hizmeti kapsamında 41 adet veritabanının aboneliği gerçekleştirilmiştir. Üniversite araştırmacılarına veritabanlarına kampüs dışından erişim imkânı yapılan çalışmalar sonucunda kolaylaştırılmıştır. Veritabanı toplu tarama arayüzü ile veritabanlarına erişim önemli ölçüde kolaylaşmıştır.

3.3.Ciltleme ve Onarım Hizmetleri

Kütüphanede sayıları tamamlanan dergiler toplanarak ciltlenmek üzere cilt işlemleri yürütülmüştür. 2018 yılında 1.050 adet süreli yayının (derginin) ciltlenmesi sağlanarak ilgili işlemleri tamamlanmıştır[173]

[173] *Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu* 2018,s.27.

4.2.2.AYŞEKADIN ŞUBE KÜTÜPHANESİ

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına bağlı Merkez Kütüphanenin Ayşekadın Yerleşkesinde 1 adet şube kütüphanesi bulunmaktadır. Ayşekadın Şube Kütüphanesi 264 m^2 alanda hizmet vermektedir. Bilgisayar ve internet bölümünde 7 adet bilgisayar vardır. Okuma salonu 49 kişiliktir.

Kütüphane kataloğu Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphane otomasyonuna entegre olup, okuyucular kitaplarını 15 gün süre ile 3 kez uzatma haklarına sahip olarak 3 adet kitap alma haklarına sahiptir. Ayşekadın Şube Kütüphanesi eğitim-öğretim döneminde hafta içi hafta içi 8:30-17:30 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Kitap Sayısı: 8.334[174]

4.2.3.EDİRNE MİLLET KIRAATHANESİ

Önceden Trakya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi olarak kullanılan Selimiye Camii'nin doğusunda Edirne Arkeoloji Müzesi'nin yanında yer alan binada, Eylül 2013 tarihinde eğitim öğretime başlanmıştır. 2018 yılından itibaren Balkan yerleşkesindeki yeni binasında eğitim öğretime devam etmektedir.

Binanın eğitim hayatına tekrar kazandırılması amacıyla Edirne Valiliği, Trakya Üniversitesi, Trakya Kalkınma Ajansı ve Edirne İl Müftülüğü 'nün iş birliğinde hayata geçirilen Millet Kıraathanesi'nin açılışı 12.10.2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Millet Kıraathanesi'nde Edirne kitaplığı, sosyal bilimler, dini eserler, edebi eserler, çocuk kitapları, ansiklopediler, süreli yayınlar konu alanlarında 2019 yılı itibari ile 6.122 adet kaynak kitap bulunmaktadır. Bu sayı satın alma ve bağışlar ile gün geçtikçe artmaktadır. Abone olunan 1 ulusal ve 7 yerel gazete günlük olarak okuyuculara sunulmaktadır. Bu kütüphane, herkesin girebileceği, her yaşa hitap eden, kitaplarla birlikte Edirne'yi anlatan kitapların bulunacağı bir kütüphanedir. Tarih, sanat, şiir gibi akla gelebilecek her türlü kitaba bu çatı altında ulaşmak mümkündür. Konferanslar ve seminerlerle Edirnelilere farklı yollarla bilgilendirmeler ve eğitimler veren Millet Kıraathanesi bu binada Edirne'nin ihtiyacı olan tüm eğitimleri, talepler doğrultusunda

[174] *Trakya Üniversitesi Ayşekadın Şube Kütüphanesi Faaliyet Raporu* 2018,s. 1.

Trakya Üniversitesinin eğitim kadrosu ile gerçekleştirmektedir. Halka üniversite arasında köprü olan Millet Kıraathanesi şiir yarışmaları, sergiler, okuryazar buluşmaları, atölye çalışmaları ve açılan kurslar ile halk eğitimine ve kültürüne katkı sunmaya devam etmektedir.

Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesine bağlı Millet Kıraathanesi olarak kullanıcılarına yaklaşık 1500 m² alanda, aynı anda 250 kişiye hizmet sunmaktadır. Kıraathane 3 kattan oluşmaktadır. Giriş katında kütüphane, okuma salonu, idari bölümler, bilgisayar laboratuvarı ve çay ocağı bulunmaktadır. Bilgisayar laboratuvarında 10 adet bilgisayar vardır. Ücretsiz internet imkanı sağlayan kütüphanede kullanıcılar akıllı telefon ve tabletlerinden de bu hizmetten yararlanabilmektedirler. Millet Kıraathanesinin üst katında 4 derslik ve konferans salonu mevcuttur. Dersliklerin her biri 20 kişilik olup, konferans salonu 100 kişiliktir. Kıraathanenin alt katında iki adet depo ve kazan dairesi mevcuttur. Millet Kıraathanesi ayrıca okuyucu ve kullanıcılarına çay ikramı sunmaktadır.

Kütüphane kataloğu Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphane otomasyonuna entegre olup, okuyucular kitaplarını 15 gün süre ile 3 kez uzatma haklarına sahip olarak 3 adet kitap alma haklarına sahiptir. Trakya Üniversitesi bünyesinde bulunan Millet Kıraathanesi güncelliğini koruyan derlemesi ile eğitim-öğretim döneminde hafta içi 8:30-21:00, hafta sonu 09:00-17:00 saatleri arasında; tatil döneminde hafta içi 8:30-17:30 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Kitap Sayısı: 6.122

Kullanıcı Sayısı: 8.421

Kayıtlı Üye Sayısı: 510

Ödünç Verilen Materyal Sayısı: 1.565[175]

[175] *Trakya Üniversitesi Millet Kıraathanesi Faaliyet Raporu* 2018,s. 1.

Trakya Üniversitesi 20 Temmuz 1982 tarihinde açılmıştır. Sırasıyla Trakya Üniversitesi bünyesinden ayrılarak Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Namık Kemal Üniversitesi ve Kırklareli Üniversitesi kurulmuştur. Türkiye, başta Balkan ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerle uluslararası alanda yaptığı çalışmalar ile öncü olan Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve şube kütüphaneleri ile birlikte bölgenin merkez noktasındadır. Kütüphane derlemelerine bakıldığında, Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi online ve basılı kaynakları diğer üniversitelere göre fazladır. Sunduğu imkanlar açısından değerlendirdiğimizde bölgede kurulan ilk üniversite kütüphanesi olması hizmet kalitesinin yüksek olduğu görülmektedir. Elektronik kaynaklara geçiş ve yararlandırma bölgede ilk olarak Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi tarafından başlatılmıştır. Yapılan seminer, konferans, toplantı ve panellerle Kütüphane ve Kütüphanecilik alanındaki gelişmeleri ve yenilikleri yakından takip etmektedir. Ayrıca Merkez Kütüphane bağış politikası kapsamında bölgede ve Balkanlarda yeni kurulan kütüphanelere kaynak temini sağlamaktadır.

4.5.EDİRNE İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI OKUL KÜTÜPHANELERİ

4.5.1.Edirne Lisesi Kütüphanesi

Edirne Lisesi 1882 yılında öğretime başlamıştır. İlk olarak Edirne Ortaokulunda faaliyete geçmiştir. Edirne Erkek Lisesi olarak bir süre öğrenim yapmıştır.1882 de Öğretmen Okulu olarak yapılan binada öğretime devam etmektedir. Edirne Lisesinde açıldığında okul kütüphanesi mevcuttur.[176]

Edirne Lisesi 100.Yıl Kütüphanesi 1970 yılında açılmıştır. Lise Müdürlüğüne bağlı olup bir personeli vardır.1989 yılında kütüphaneye kayıtlı 13.000 kitabın varlığı bilinmektedir.102 m^2'lik okuma alanına sahiptir. Açık raf sistemi uygulanmaktadır. İl halk kütüphanesi ile işbirliği halinde çalışmaktadır[177].

Günümüzde kütüphanesi mevcut olup kaynak bakımından sınırlıdır.

4.5.2.Edirne Sosyal Bilimler Lisesi Kütüphanesi

Kız İlköğretmen Okulu 1914-1915 öğretim yılında millî eğitim müdürü Servet Bey'in gayretleri ile Selimiye civarındaki Kadripaşa İlkokulunda (Bu bina şimdi mevcut değildir.) iki şubeli olarak açılmış ve 60 dolayında öğrenci alınmıştır. Okulun ilk müdürü Naciye Güzide Hanım'dır. Bu bina yetersiz kaldığından 1915-1916 öğretim yılında Kaleiçi'ndeki Papaz Okuluna (şimdiki I. Murat Lisesi) nakledilerek iki sınıfa yükseltilir. Mütarekenin ilanı üzerine bina sahiplerine iade edildiğinden okul günümüzdeki Ticaret Lisesi binasına taşınmıştır.1917-1918 öğretim yılında okulda 4. sınıf açılmış, çevreden bina kiralanıp yatakhane olarak kullanılmıştır. 1919-1920 öğretim yılında okul ilk mezunlarını vermiş, 1920-1921 yıllarında ise Edirne işgal edilince okul kapatılmıştır.

1924-1925 öğretim yılında yeniden açılan okul, 1927-1928 yılında kapatılan Balıkesir ve Ordu Kız Öğretmen Okulları öğrencilerinin de gelmesi ile mevcudu artmış ve Harbiye binasına taşınmıştır. 1980-1981 öğretim ve yılında yine okulun

[176]Necip Güngör Kısaparmak,*Milli Eğitim Cephesiyle Edirne, Turan Matbaası,* Elazığ 1968,*s.21-22.*
[177] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989, s.44.

bünyesinde ama tamamen ayrı bir yönetimle çalışan Anadolu Lisesi açılmış, 3 yıl okulun bünyesinde kalan Anadolu Lisesi daha sonra Yıldırım semtinde yeni yapılan kendi binasına taşınmıştır.

2014 yılında kapatılan/dönüştürülen ve 2017 yılında son mezunlarını veren Edirne Anadolu Öğretmen Lisesi, 2014 yılından itibaren Edirne Sosyal Bilimler Lisesi olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam etmektedir[178].

Kız öğretmen Lisesi olarak bir dönem hizmet veren lise kütüphanesinin açılış tarihi 1946'dır.1989 yılı verilerine göre 64 m^2'lik alanda 5.739 kitap ve bir personelle hizmet veren kütüphanede açık raf sistemi uygulanmaktadır[179].

Günümüzde kütüphanesi mevcut olup kaynak bakımından sınırlıdır.

4.5.3.Emel-Özgür Subaşıay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi

1909 yılında temelleri atılan Ticaret Lisesi, Nimet-i Hürriyet adıyla 1910 yılında açılmıştır. Okul binasının yapımını sağlayan kişi; Yunan mücadelesinde Edirne'ye kaymakam rütbesi ile gelen Jandarma Alay Kumandanı Rafet Bey'dir. Gerçek bir yurtsever ve yardımsever olan Rafet Bey, bu binayı Bulgarların yaptırdıkları Pomak Mektebine karşılık özellikle yaptırmıştır.

Ticaret Lisesi "Nimet-i Hürriyet" olan adı; daha sonra "İttihat ve Terakki Mektebi" 1944 yılında "Ticaret Okulu" 1950 yılında "Ticaret Lisesi" 1996 yılında "Edirne Ticaret Meslek ve Anadolu Lisesi" olarak değişmiştir. Kavgaz Mevkisi Yeni Göçmen Evleri yanındaki Ticaret Lisesi, 2004'ün kasım ayında "Milli Piyango Ticaret Meslek ve Anadolu Lisesi" adıyla eğitim-öğretime başlamıştır. 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla da 2014/8 numaralı genelge kapsamında okul "Edirne Emel-Özgür Subaşıay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" adıyla eğitim ve öğretim vermeyi sürdürmektedir[180].

---

[178] http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1914-EDIRNE-SOSYAL-BILIMLER-LISESI.html
[179] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989, s.44.
[180] http://edirneeosmtal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/22/01/143126/icerikler/okulumuz tarihcesi_669757.html

1968 yılında 15 günde bir düzenli şekilde çıkarılan "Ticaretten Yankılar" gazetesi vardır.1968 yılı itibari ile kütüphanesindeki mevcut kitap sayısı 4.023'tür[181].

1944 yılında açıldığı bilinen lise kütüphanesi,1989 yılı verilerine göre 120 m^2'lik alanda 5.739 adet kitap ve bir personelle hizmet vermektedir[182].

4.5.4.Edirne Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi

1895 yılında "Hamidiye Sanayi Okulu'' adıyla açılır. Okulda kunduracılık, marangozluk, çiftçilik, seccade ve halıcılık, terzilik bölümleri açılır. Bu bölümlere sonradan musiki sınıfı da eklenir. Okula 1908 senesi başında Ressam Hasan Rıza Bey'in müdürlüğü döneminde konular makinalar ile fanila ve çorap dokumaya başlanır. Okulda Balkan Savaşı'nda hastane, Bulgar istilasında ise belediye başkanlığı kurulur. Okulun zemin katında yemekhane ve dolaplar; birinci katında müdürlük, öğretmenlerin ve görevlilerin odaları ile dört büyük derslik; ikinci katta da kabul salonu ile hastanesi ve yatakhaneleri bulunur.

1934 yılında ana binanın üzerine bir kat ilave yapılarak okulun imkanları genişletilmeye çalışır. Okul 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak, giderleri genel bütçeden karşılanmaya başlanır. Okul II. Dünya Savaşı'nda Sivas'a nakledilir; 1 Ağustos 1942 tarihinde Sivas'tan Edirne'ye taşınır.1943 yılında Okulun adı Erkek Sanat Okulu olur.1967 yılında öğrenim binası tamirat görerek bugünkü şeklini alır. 1968 yılında inşaatları bitirilip bugünkü motor atölyesi, elektrik atölyesi ve yemekhane tamamıyla faaliyete geçer.1969-1970 öğretim yılında Teknik Lise açılarak eğitim öğretime başlar[183].

1940 yılında açıldığı bilinen okul kütüphanesi Edirne'nin en eski okul kütüphanesidir.1989 yılı verilerine göre 5.840 adet kitapla ve bir personelle hizmet vermektedir.1989 yılında lise kütüphanesinden 2.000 kişi yararlanmıştır[184].

---

[181] Necip Güngör Kısaparmak, *Milli Eğitim Cephesiyle Edirne,* Turan Matbaası, Elazığ 1968, s. 23.
[182] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989, s.44.
[183] http://edirneeml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/22/01/143092/icerikler/tarihce_207946.html
[184] *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989, s.44-45.

1968 yılı itibari ile okul kitaplığı en iyi imkânlarla öğrencilerine yararlı olmaktadır kütüphanesindeki mevcut kitap sayısı 3.575'tir[185].Günümüzde kütüphanesi mevcut olup kaynak bakımından sınırlıdır.

Genel itibarı ile bölgedeki Milli Eğitim Okulları değerlendirildiğinde Edirne'de birçok köklü okulun olduğu görülmektedir. Bu okular eğitim ve öğretim alanında kültürel bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uydurarak açtıkları kütüphaneler ile bölgedeki öncü rollerini korumaya devam etmişlerdir.

[185]Necip Güngör Kısaparmak, *Milli Eğitim Cephesiyle Edirne,* Turan Matbaası, Elazığ 1968, s. 32.

SONUÇ

Geçmişte ve günümüzde imparatorluk merkezi olarak Edirne'yi temsil eden mekanlar/mimari eserler vardır. Camiler, saraylar, hamamlar, medreseler ve külliyelerde bulunan diğer çeşitli mimari yapılar bu kimliğin bir parçası olarak anılmaktadırlar. Devlete ait en önemli imparatorluk yapılarından biri de kütüphanelerdir. Osmanlı döneminin saray ve külliye içerisindeki ve bağımsız kütüphaneleri, Osmanlı uygarlığının en önemli yapıları ve Edirne'ye kimliğini veren yapılardandır. Kütüphaneler hem mimari mekân olarak hem de tarih içerisinde toplumsal değişmenin yönüne bağlı olarak üstlendiği görevler bakımından kimlik temsilinin bir unsurudur. Cumhuriyet döneminde bilginin toplanması, saklanması uygarlığın en önemli göstergelerinden biridir. Kütüphaneciliğin en önemli görevleri üretilen bilgileri toplamak, tasnif etmek, sürekliliğini sağlamak ve paylaşmaktır. Ancak Türkiye'de kütüphanecilik anlayışı gelişmiş ve kurumsallaşmış olmasına rağmen kütüphanecilik çerçevesinde saklanan, korunan bilginin tarihi olarak birikimi ve sürekliliğinin sağlanması devletin öncülüğü ve siyasi tercihleriyle biçimlenmiştir. Kütüphaneler çeşitli tarihsel dönemlerde ve koşullarda farklı uygulamalarla yapılandırılmaya çalışılmıştır. Bilginin önem ve özelliklerinin değişmesinde devlet düzeyinde benimsenen siyasi politika ve devletin resmi ideolojisinin belirleyiciliği, elde edilen çözümün korunması ve sürekliliğini sağlama çabası önemli olmuştur.

Türkiye'de bilginin oluşturulması, korunması, yaygınlaştırılması, yeniden üretimi, sürekliliğinin sağlanması, denetim ve kontrolü belli konularda devletin himayesinde olmuştur. Osmanlı döneminde farklı ihtiyaçlar ve sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli bilgiler ve kütüphaneler bulunmaktadır. Bilgi, başlangıçta devlet veya onu temsil eden padişahın tekelindedir. Bilginin saklanması ve örgütlenmesi, arşivler devletin tekelinde olduğu için geleneksel Osmanlı döneminin en kapsamlı ve önemli arşiv ve kütüphanelerini padişah kütüphaneleri teşkil etmiştir. Osmanlı'dan devralınan kütüphane mirası tek bir şeyi ifade etmemektedir, saray, devlet kütüphanesi yanında bundan bağımsız dini temelde ortaya çıkan medrese, cami, tekke, tarikat kütüphaneleri olarak millet, din kütüphaneleri ve kişisel kütüphaneler ayrı bir kategori oluşturmuştur. Devletin ihtiyaç duyduğu bilgilerle toplumun ihtiyaç duyduğu bilgiler farklı olduğu için devlet - millet örgütlenmesi ikiliği temelinde iki farklı

kütüphanecilik anlayışı vardır. Osmanlı döneminin kendi içerisinde farklı siyasetlere bağlı olarak bilginin örgütlenmesi ve oluşumu da değişmiştir.

Cumhuriyet dönemi kütüphaneciliği kimlik düzeyinde Batı odaklı gelişen bir siyasetin etkisinde şekillenmiştir. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu Kütüphaneleri, Halk Kütüphaneleri (Halkevleri ve Köy Enstitüleri Kütüphaneleri, Gezici/Seyyar Kütüphaneler), Milli Kütüphane yeni tarih anlayışı, tarih yazımı ve devlet politikasının ürünleri olarak önem kazanmıştır. 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılmasından sonra halka yeni ideoloji ve tarih anlayışını benimsetme görevini Halkevleri ve kütüphaneleri üstlenmiştir. Osmanlı geçmişinden ziyade, yeni bir kimlik ve kültür oluşturulmak amacıyla Cumhuriyet döneminde ise toplum çözümünün sürekliliğinin ve işlerliğinin sağlanması ihtiyacını karşılamak için Milli Kütüphane kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde çevirinin niteliği de değişmiştir. Batılılaşma dönemi çeviri faaliyetleri ve kütüphanelerinden farklı olarak, Cumhuriyet döneminde dünya görüşünü içeren kitaplar yazılmış, çevrilmiş ve halka yönelik kurulan kütüphanelerde hizmete sunulmuştur.

Cumhuriyet döneminde devlet ve toplum arasındaki ayrımı giderme, yeni bir toplum kimliği inşa etme çabası vardır. Bir yandan da Osmanlı'dan devralınan kütüphanecilik mirasını müze kütüphane anlayışı içerisinde koruma çabası söz konusudur. Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine intikal eden kütüphaneler yasayan canlı bir unsur olarak değil, dermesine yeni çıkan yayınların eklenmediği ve yararlanılması pek mümkün olmayan, daha çok eski döneme ait kütüphane dermelerinin bir araya toplandığı müze kütüphanelere dönüşmüştür.

Cumhuriyet döneminde de yeni bir bilgi anlayışı söz konusudur. Yeni ideolojinin benimsetilmesi konusunda devlet yanında Halkevleri kütüphaneleri ve halk kütüphanelerine önemli görevler atfedilmiştir. Cumhuriyet döneminin resmi ideolojisi Osmanlı mirasından vazgeçme temelinde yükselmiş ve bu durum Osmanlı döneminde toplum sorunları karşısında elde edilen çözümlerin somutlaşmasının ifadesi olan bilgilerin kullanılamaz hale gelmesine neden olmuştur. Bu durumda, kütüphaneciliğin tarihsel savunusu olan biriktirme, saklama, koruma işlevleri biçim değiştirmiştir. Harf devriminin gerçekleştirilmesi ile Osmanlı döneminde kullanılan alfabe ve bu alfabe ile yazılan eserler işlerliğini yitirmiştir.

Cumhuriyet döneminde Harf İnkılabı ve diğer alanlardaki gelişmelerle birlikte geçmişten yavaş yavaş kopuş ve aynı zamanda savaşların yarattığı travmalardan dolayı da bir hafıza kaybı ortaya çıkmıştır. Osmanlı'dan kalan yığınlarca belge ve yayın yeni yazıya geçişle birlikte işlevsiz bir müze malzemesine dönüşmüştür. Altı yüzyıllık geçmişin toplum sorunları karşısında gerçekleştirdiği savunma mekanizmaları, yapılan başarılı çalışmalar ve ortaya çıkan problemler ifade edilemez hale gelmiştir.

Türkiye'de toplum çözümü olarak bilginin işlevselliği korunamamıştır. Bilginin yaşayan bir miras olarak aktarımı ve sürekliliğinin sağlanması mümkün olamamıştır. Bu durum toplum çözümü olarak bilginin sürekliliğine, toplum kimliğinin tarih içindeki şekillenişi ve evrilişine ket vurmuştur. Değişen zamanla birlikte Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki dünya görüşlerine bağlı olarak biçimlendirilen kütüphaneler belli derecede geçmiş bilgi mirasından kopuşların yanında belli bir süreklilik taşımaktadır. Cumhuriyet döneminde Türkiye'de kütüphanecilikle birlikte eğitim anlayışı bütünsel bir gelişim çizgisinden uzak, kendi tarihsel bağlamından ve sorunlarından kopuk, tarihiyle bağlantı kurmakta belli sorunlar taşıyan bir duruma sahiptir.

Kültür düzeyi yükselemeyen bir ulus demokrasiye giden yolu bulma bilincine ulaşamaz. Bir ulusun özgürlüğü, onun kültür düzeyi ile doğru orantılıdır. Kültür düzeyinin gelişimi toplumun geçmişle geleceğini sentezlemesi ile olur. Toplumun hafıza ve güç kaynağı olan kütüphaneler insanlık var olduğu sürece bilginin ve bilgeliğin ana merkezi olmaya devam edecektir. Eğitim hayatımızın her safhasında yanımızda olan kütüphanelerin zenginliği ve mevcut durumlarını koruyarak geliştirme çabalarımız sayesinde uygar toplumlar seviyesine ulaşabileceğimiz hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Edirne, Osmanlının izlerini kültürel değerlerine sahip çıkarak günümüze ulaştırmıştır fakat kütüphane ve kütüphanecilik düzeyinde incelendiğinde bu değerlere gerekildiği kadar önem verilmemiştir. Halka açık olan kütüphanelere bakıldığında Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, İl Halk Kütüphanesi ve ilçeleri, Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve şubeleri vardır. Halk Kütüphanesinin bina imkânı ve kaynak imkânları kısıtlıdır. Belediyenin halka yönelik kitap ve kütüphane hizmeti yoktur, Millî Eğitime bağlı okullarda bulunan kütüphaneler kitap sayısı ve nitelik bakımından yetersiz ve halka açık değildir. Toplumun kütüphane ve kitapla olan

ilişkisine bakıldığında Edirne halkı kütüphanelerden yeterli düzeyde yararlanamamaktadır. Toplumsal hafızalarımız olan kütüphanelere daha fazla önem göstererek, kütüphaneleri mesleki alanda yetişmiş kütüphanecilere emanet ederek halkta okuma kültürü oluşturulmalıdır. Gelecek nesillere geçmişimizin hafızasını unutturmamak geleceklerine yol göstermek için nitelikli kütüphaneler ve kütüphaneciler gereklidir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

BCA, Fon Kodu: 490-01-0-0,Yer Numarası:69-262-31.

BCA, Fon Kodu: 490-01-0-0,Yer Numarası:920-583-4.

BCA, Fon Kodu: 490-01-0-0,Yer Numarası:1009-894-1.

II. Resmi Yayınlar

Kütüphaneler Komitesi Raporu, MEB Basımevi, Ankara 1961.

Millî Kütüphane Kuruluşu hakkında Kanun (1950), T. C. Resmi Gazete, 7469, 29 Mart 1950.

Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine, türbedarlıklarla bir takım ünvanların men ve ilgasına dair kanun (1925), T. C. Resmi Gazete, 677, 13 Aralık 1925.

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun (1928), T.C. Resmi Gazete, 1030, 1 Kasım 1928.

III. Süreli Yayınlar

a) Dergiler

ALPAY Meral, "Kütüphane Bilimi ve Kütüphanecilik", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi,* C.32, S.4,1983.

CANDAN Buket, "Türk Kültüründe Kütüphaneler ve Eğitim Hayatımıza Etkileri: Cumhuriyet Öncesi Dönem" *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* C.2, S.4, 2013.

ÇAVDAR Tuba, "*Vakıf Kütüphaneleri*" *Vakıflar Dergisi*, Özel Sayı,2006.

FENERCİ, Tülay, "Kütüphanecilik ve Disiplinlerarası Niteliği", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, C.17, S.3, 2003.

KARAER İbrahim, Türk Ocağı Kütüphaneleri, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi,* C.4, S.2, 1990.

KOŞAR Ahmet Zübeyr,"Maarif Vekâletine sunulan rapor", *Maarif Vekaleti Mecmuası*, İstanbul,S.4,1925.

NAYIR Yasar Nabi, "1972-kitap yılı," *Varlık Dergisi*, S. 774,İstanbul,1972.

ORKUN Hüseyin Namık, "Halkevleri Neşriyatı", *Ülkü*, C.30, 1935.

RUKANCI, Fatih,, ANAMERİÇ Hakan, "Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1960-1980):Retrospektif Bir Değerlendirme (II)",*Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,C.1, Erzurum 2017.

TAMER Vehbi, "Fatih Devri Ricalinden İshak Paşa'nın Vakfiyeleri ve Vakıfları" *Vakıflar Dergisi*,S.4, Ankara 1958.

TÜRKMEN Mustafa Nuri, 'XVII. Yüzyıl Sefer Menzillerinin Ekonomik Yönü ve Esnafın Katkısı', *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.22, S.34, Ankara 1963.

b) Gazeteler

"Halk Evi Cuma Günü Açılıyor", *Edirne Postası Gazetesi*, No: 448, 22 Haziran 1932.

"Halkevi İntihapları", *Edirne Milli Gazete Siyasi ve İçtimai Sınır Gazetesi*, No: 489, 09 Şubat 1934.

IV. Araştırma ve İnceleme Kaynakları

81 İlde Şehir ve Kültür Edirne, Edirne Valiliği Yay., İstanbul 2014.

AKYÜZ Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi Yay., Ankara 2015.

AKYÜZ Yahya, "Türklerde Eğitim" *Türk Tarihi ve Kültürü* (ed. Cemil Öztürk), Pegem Akademi Yay., Ankara 2013.

ALPAY Meral, *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansıması*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1976.

ALPAY Meral, *Kütüphanecilik Terimleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1973.

ALTUNAN Sema, '*XVIII. Yüzyılda Silistre Eyaletinde Haberleşme Ağı: Rumeli Sağ Kol Menzilleri*',OTAM, S. 18, Ankara 1990.

BALTACIOĞLU İsmail Hakkı,"*Halkın Evi*", Ulus Basımevi, Ankara 1950.

BARKAN Ömer L. ,"*Edirne ve Civarındaki Bazı İmaret Tesislerinin Yıllık Muhasebe Bilançoları*", Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1965.

BAYSAL Jale , *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yay., İstanbul 1991.

BİLİM Cahit Yalçın, *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876),*Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2002.

*C.H.P.Halkevi ve Halk Odaları 1932-1942,*Ankara 1942.

CUNBUR Müjgan, "Adnan Ötüken", *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü: Atatürk Dönemi (1920-1938)*, Ed. Osman Horatav .d., C. III, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2009.

CUNBUR Müjgan,"*Osmanlı Çağı Türk Vakıf Kütüphanelerinde Personel Düzenini Geliştirme Çabaları*", VII.Türk Kongresi, Ankara 1973.

CUNBUR Müjgan, "Adnan Ötüken", *Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Arastırma Enstitüsü, C. 10, Ankara 1972.

CUNBUR Müjgan "Türk Kütüphaneciliğinin Tarihi kökleri",*TKDB,*C.12,S.3-4, Ankara 1963.

Cumhuriyetin 50'nci Yılında Edirne, 1973 İl Yıllığı, Edirne 1973.

Cümhuriyetin 15'inci Yılında Edirne, Edirne 29 İlkteşrin 1938.

ÇEÇEN Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halk Evleri,* Gündoğan Yayınları, Ankara 1990.

DARKOT Besim, "Edirne, Coğrafi Giriş ", *Edirne, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı***,** Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.

DENKNALBANT Ayşe, "Kütüphane" Maddesi , *DİA*, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003.

DEWEY John, *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, İstanbul 1939.

Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni, Acar Matbaacılık, İstanbul 1979.

Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989.

Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018.

EFENDİOĞLU Akın, BERKANT Hasan Güner, Arslantaş Ömer "*John Dewey'in Türk Maarifi Hakkında Raporu ve Türk Eğitim Sistemi"* 1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'ne sunulan bildiri, Balıkesir 13-15 Mayıs 2010.

ERGİN Osman Nuri, *Türkiye Maarif Tarihi*, C.5,Osmanbey Matbaası, İstanbul 1943.

ERSOY Osman, *Kütüphaneciliğimizin Sorunları*, Anadolu Matbaası, Ankara 1966.

ERÜNSAL İsmail,E. , "Kütüphane" Maddesi , *DİA*, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003.

ERÜNSAL İsmail E., *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yay., İstanbul 2015.

ERÜNSAL İsmail,E. ,"Selimiye Kütüphanesi" Maddesi, *DİA*,C.36, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997.

EYİCE Semavi, "Fehmi Ethem Karatay" Maddesi *DİA*, C.24, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2001.

FEYZOĞLU Osman Güngör, *Atatürk İlkeleri ve İnkılabımız* ,MEB Basımevi, Ankara, 1982.

GEMİCİOĞLU Gülnaz,"Edirne İli İlçe Kütüphanelerinin Tanıtılması", *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni,* C.8,Acar Matbaacılık, İstanbul 1986.

GÖKBİLGİN Tayyip, "Edirne Şehrinin Kurucuları", Edirne, *Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı***,** Ankara 1993.

GÖKBİLGİN Tayyip, "Edirne" Maddesi , *DİA*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994.

GÜVENÇ Bozkurt, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Kültürümüzdeki Batı Etkileri*, TÜBA Yay., Ankara 2004

HİBRÎ Abdurrahman, *Enîsü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi 1360-1650*, (çev.Ratip Kazancıgil), Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 1996.

İkinci Türk Yayın Kongresi, C.1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

KARATAY Fehmi Ethem, "Kütüphane,Tarifi,Menşe'i,Hülasa-i Tarihiyesi" ,*TKDB*,C.17, S.1, Ankara 1968.

KAZANCIGİL, Ratip, *Trakya'da Yüksek Öğretim Tarihi*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Edirne 2002.

KIPÇAK Halil, Davulcu Fatma, "Ulusal Yayın Kongreleri" *Türk Kütüphaneciliği*, S.30, C.3, 2016.

KISAPARMAK, Necip Güngör "*Milli Eğitim Cephesiyle Edirne*", Turan Matbaası, Elazığ, 1968.

KÖKLÜ Elif, *Türkiye'de 1960 Sonrasında Kütüphanecilikteki Yenilikler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2001.

Lalapaşa İlçe Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018.

ORAL Onur, *Edirne Vakıf Kütüphaneleri*, Edirne, 1986.

ÖTÜKEN Adnan , "Prof. Hellmut Ritter'in İstanbul Kütüphaneleri hakkında mühim raporu", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C.6,S.1-2,1957.

PARMAKSIZOĞLU İsmet, "Edirne", C. 14, *Türk Ansiklopedisi* ,Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara 1966.

PEREMECİ Osman Nuri, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserler Sevenler Kurumu Yay., İstanbul, 1939.

SAĞLAMTUNÇ Tülin, *Çağdaş Kütüphanecilik ve Düşünce Özgürlüğü Üzerine..,* Yapı Tasarım Üretim Yay., İstanbul, 1994.

SARINAY Yusuf “Türk Ocağı” Maddesi , *DİA*, C.41, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2012.

SAYAR, Ahmet Güner, “Hasan Ali Yücel” Maddesi , *DİA*, C.44, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1997.

SAYLAN Nevin, ÇİFTÇİOĞLU Rukiye” John Dewey ve Program Geliştirme” Sempozyum: *I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*’nde sunulan bildiri, Eskişehir 05-08 Ekim 2011.

SEFERCİOĞLU Necmeddin, *Tanıdığım Ünlü Türkçüler*, Ötüken Nesriyat, İstanbul, 2005.

Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018.

SOMEL Selçuk Akşin, *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma*, Otokrasi ve Disiplin, İletişim Yay., İstanbul 2010.

SOYSAL Özer, *Cumhuriyet Öncesi Dönemi Türk Kütüphaneciliği*, Ankara, 1973.

SOYSAL Özer, *Türk Kütüphaneciliği/Bilginin Yazgısı*, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara, 1998.

SULTAN OĞUZ Esin, *Türkiye’de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler(1923-1980)* Hiperyayın, İstanbul, 2017.

TEKİNDAĞ Şehabbettin,”Medrese Dönemi”, *Cumhuriyetin 50.yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul, 1973.

TOKSOY Nurcan, *Halkevleri/ Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Kitabevi, Ankara, 2007.

Trakya Üniversitesi 30. Yılında Bir Balkan Üniversitesi (1982-2012), Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Edirne, 2012.

Trakya Üniversitesi Ayşekadın Şube Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018.

Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Birim İç Değerlendirme Raporu, 2019.

Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu 2018.

Trakya Üniversitesi Millet Kıraathanesi Faaliyet Raporu 2018.

ÜNALAN Sibel Hacer, *Anadolu'daki Türk Kütüphaneleri,* İstanbul,2012.

ÜNVER Süheyl, *Edirne'de Fatih'in Cihannüma Kasrı*, İstanbul.

ÜSTÜN Ayşe, *Halk Eğitimi ve Halk Kütüphaneleri*, İstanbul,2000.

V. Tezler

CANDAN Buket "*Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Yayıncılık Ve Kütüphanecilik Etkileşimi*" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

TEKİN Gözde, "*Trakya Halkevleri ve Halkevi Dergileri Üzerine Bir İnceleme*", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

VI. Elektronik Kaynaklar

https://ankos.org.tr/tr/ (07.05.2019)

http://edirneeml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/22/01/143092/icerikler/tarihce_207946.html (08.06.2019)

http://edirneeosmtal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/22/01/143126/icerikler/okulumuz-tarihcesi_669757.html (08.06.2019)

https://kutuphane.trakya.edu.tr/pages/hakkimizda (07.05.2019)

http://kutuphaneci.org.tr/hakkimizda/dernek-tuzugu/ (09.05.2019)

http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1857-EDIRNE-LISESI.html (08.06.2019)

http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1914-EDIRNE-SOSYAL-BILIMLER-LISESI.html (08.06.2019)

https://ulakbim.tubitak.gov.tr/ (07.05.2018)

http://webb.deu.edu.tr/ketam/index.php/hakkimizda/mustafa-necati (23.04.2019)

http://www.kygm.gov.tr/TR-135677/koha-kutuphane-otomasyon-sistemi.html (08.05.2019)

http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/suralar.htm (09.05.2019)

http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/yayinlar.htm (09.05.2019)

http://www.selimiye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3 (06.05.2019)

EKLER

EK-1: Edirne İl Halk Kütüphanesi Kaynak Tarama Programı

Edirne İl Halk Kütüphanesi Kaynak Tarama Programı

Kütüphane kullanıcı kaynak tarama programı olarak KOHA kütüphane yazılım programı kullanılmaktadır. Kullanıcı ara yüzüne http://koha.ekutuphane.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

"Kullanıcılar tarafından, bu arayüzden;

- *Kültür ve Turizm Bakanlığının web sayfasına, Genel Müdürlüğün web sayfasına, ve kütüphanelerin web sayfalarına ulaşılabilir.*
- *Genel Müdürlük tarafından, tüm kullanıcılar için yapılan duyurular görülebilir.*
- *Ulusal Toplu Kataloğa erişilebilir.*
- *Katalog taraması yapılabilir.*
- *Tarama yapılacak eser veya yazar, tüm alanlar penceresine yazılıp, kütüphane seçilerek taranabilir.*
- *Ayrıca gelişmiş tarama alanından, filtreler kullanılarak daraltılmış taramalar yapılabilir.*

Kütüphaneye üye olan kullanıcılar, "kullanıcı girişi" alanından; kullanıcı no ve kendileri için tanımlanmış şifre ile sisteme girebilir.

Kullanıcılar tarafından bu sayfada;

- *Kişisel bilgiler ve kendileri için yazılan kullanıcı notlarını (mesajları) görebilir.*
- *İlgi duyulan kitaplar için kitap sepeti oluşturabilir.*
- *Yapılan taramalar sonrasında seçilen kitaplardan, sanal raflar oluşturabilir.*
- *Kütüphanede bulunmayan ve sağlanması istenilen yayınlar için "yayın önerisi" yapılabilir.*
- *Daha önceden alınan tüm yayınlar takip edilebilir.*
- *Ödünç alınan yani üzerinde bulunan kitaplar görüntülenebilir.*
- *Kütüphaneye gelmeden, ödünç alınan kitapların yenileme yani uzatma işlemi yapılabilir. Uzatma işlemi, en erken eserin iade tarihinden 2 gün önce yapılabilir.*
- *Başka okuyucular üzerinde bulunan kitaplar için kütüphaneye gelmeden ayırtma işlemi yapılabilir"*[186].

[186] http://www.kygm.gov.tr/TR-135677/koha-kutuphane-otomasyon-sistemi.html (08.05.2019)

EK-2: Edirne İl Halk Kütüphanesi İhtiyaç ve Sorunları

Edirne İl Halk Kütüphanesinin İhtiyaç ve Sorunları

Bakanlık tarafından Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün 1999 yılı öncesinde yapılan binaların deprem dayanıklılık analizlerinin istemesi üzerine Müdürlük ve şube olan Kırkpınar Halk Kütüphanesi'nin deprem analizleri yaptırılmış her iki binanın da ekonomik ömrünü tamamladığı ve riskli binalar kategorisinde olup yıkılıp yeniden yapılmasının gerektiğine dair rapor Genel Müdürlüğe iletilmiştir.

Edirne İl Halk Kütüphanesi hizmet binası 2016 yılında yatırım programı alınmıştır. Kırkpınar İl halk Kütüphanesi hizmet binasının güçlendirilmesi ve daha sonra da İl Halk Kütüphanesi hizmet binasının yeniden yapılması, İl Özel İdaresi tarafından proje hazırlatılması için Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğünden ihtiyaç programı talep edilmiş ve çalışmalar halen devam etmektedir[187].

[187] Edirne İl Halk Kütüphanesi Faaliyet Raporu 2018,s.4.

EK-3: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Amaç ve Hedefleri

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Amaç Ve Hedefleri

A. Misyon ve Vizyon

1.Misyon

Trakya Üniversitesi Kütüphanesinin misyonu üniversite bünyesindeki eğitim öğretim ve bilimsel faaliyetlerini desteklemek, üretilen bilgileri gelişen teknolojiler aracılığı ile kullanıcılarına ulaştırmak, Balkan ve Avrupa Ülkeleri Kütüphaneleri arasında işbirliği çalışmaları yapmaktır.

2.Vizyon

Çağdaş kütüphanecilik hizmeti veren dünya standartlarında bir üniversite kütüphanesi olmak.

B. Yetki, Görev ve Sorumluluklar

1. Yetki

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, yetkilerini aşağıdaki kanun, yönetmelik ve yönergelerden almaktadır.

- *"2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu,*
- *657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu,*
- *4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu,*
- *4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu,*
- *5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu,*
- *3473 Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun,*
- *Taşınır Mal Yönetmeliği,*
- *Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik,*
- *Trakya Üniversitesi Kütüphane Yönetmeliği,*
- *Trakya Üniversitesi Yazışma ve Evrak/ Belge Kayıt İşlemleri Yönergesi,*
- *Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphane Yönergesi,*
- *Kurumsal Akademik Arşiv İlkeleri*[188]*".*

[188]Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu 2018,s.5-6.

2. Görev

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesinin görevleri :

- *"Trakya Üniversitesi Kütüphanesi öğretim elemanlarının eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürülebilmesi için basılı ve elektronik kaynakları temin etmek, gerekli altyapıyı oluşturmak,*
- *Trakya Üniversitesi öğretim elemanlarının yapmış oldukları bilimsel çalışmaları bir veritabanı altında toplamak,*
- *Öğretim elemanı, öğrenci ve araştırmacıların yayın, bilgi-belge isteklerini karşılamak,*
- *Kütüphanecilik alanındaki gelişmeleri izleyerek yeni teknolojilerin kütüphanede kullanımını sağlamak,*
- *Basılı ya da elektronik ortamda, yayın kataloğu, bibliyografya, tez kataloğu vb. yayınlar hazırlamak,*
- *Bilimsel, kültürel, mesleki ve sosyal etkinliklerde bulunmak,*
- *Kütüphane hizmetlerinin gerektirdiği diğer çalışmaları yapmak.*
- *Kurum yönetimi tarafından verilen görevleri yerine getirmek[189]".*

İdarenin Amaç ve Hedefleri

Öğretim elemanı, öğrenci ve araştırmacıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanması amacını gerçekleştirmek için;

- Bilgi kaynaklarını temin etmek,
- Bilgi teknolojilerini kullanarak elektronik tabanlı bilgiye erişimi sağlamak.
- Kullanıcıların kaynak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kurumlarla işbirliği yapmak.

Stratejik Amaçlar

- Bilimsel çalışmaların niteliğini ve niceliğini arttırmak
- Çağdaş kütüphanecilik hizmetlerini geliştirerek sürdürmek

Stratejik Hedefler

- Ulusal ve uluslararası yayın (makale, kitap) sayısının arttırılması
- Veritabanı abonelikleri, elektronik dergi / kitap ve basılı yayın sayılarının arttırılması,
- Görsel-işitsel materyal koleksiyonun güncellenerek zenginleştirilmesi,
- Tüm birimlerde kütüphane hizmetlerinin sunumlar yoluyla tanıtılarak kullanıcı sayısının arttırılması ve kütüphane kullanıcılarına dönük bilgisayarların yenilenmesi,
- Üniversite öğretim elemanlarının bilimsel yayınlarının derlenmesi, tam metin bilimsel yayınların Trakya Üniversitesi Akademik Açık Erişim Sistemi'ne aktarılması ve internet üzerinden taramaya açılması,

[189]Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu 2018,s.6.

- Merkez Kütüphanede engelli kullanıcılara sunulan hizmet kalitesinin arttırılması[190],

Temel Politikalar ve Öncelikler

Temel Politikalar

- Kütüphane koleksiyonunu oluşturan basılı ve elektronik kaynakları nitelik ve nicelik olarak artırmak,
- Kütüphane kullanıcı eğitimi, tanıtımlar ve etkinlikler düzenleyerek kütüphane ve kütüphane kaynakları kullanım sayılarını arttırmak,
- Kütüphane hizmetlerinin niteliğini artırmak amacıyla personelin kaliteli hizmet anlayışının gelişmesine yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin katılımını arttırmak,
- Bilimsel, sosyal, mesleki ve kültürel etkinlikler düzenlemek,

Öncelikler

- Kütüphane dermesini yeni ve güncel kaynaklarla geliştirmek.
- Elektronik kaynakların geliştirilmesi ve bunların kullanım oranlarının arttırılmasını sağlamak

Performans Bilgileri

1. Faaliyet ve Proje Bilgileri

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından 2018 yılında 10 adet eğitim semineri düzenlenmiştir. Konferans ve Seminer Salonlarında düzenlenen diğer faaliyet sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının Diğer Kütüphaneler ile Yürüttüğü Çalışmalar

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Kütüphanesi Balkan Kütüphaneler Birliği'nin (BLU) kurucu üyesidir. Kütüphanemiz yaklaşık 9 ülkeden 53 kütüphanenin üyesi olduğu Birlik kapsamında işbirliği çalışmalarını sürdürmektedir. Balkan Kütüphaneler Birliği tarafından yılda 2 defa yayınlanan Journals of Balkan Libraries Union (BLUJ) Kasım 2018' de 9. sayısı yayınlanmıştır. Journal of Balkan Libraries Union (BLUJ) TÜBİTAK ULAKBİM tarafından yürütülmekte olan Dergipark projesine katılmıştır.

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS)'un amacı; Üniversite ve araştırma kütüphanelerinin en uygun fiyatla, en fazla e-bilgi kaynağına erişimlerini sağlamak, ölçek ekonomisi çerçevesinde bu ürünlere yapılan yatırımı paylaşmak, Türkiye'deki akademisyen ve öğrencilerin

[190] Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Birim İç Değerlendirme Raporu,2019,s.2.

küresel bilgi ağına en üst düzeyde erişimlerini gerçekleştirerek, eğitim ve araştırmaya kütüphanelerin desteğini arttırmak için ortak çalışmalar yürütmektir.

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ile kendi alanında dünyanın en önemli kütüphanelerinden biri olan Alman Milli Ekonomi Kütüphanesi (ZBW) arasında imzalanan işbirliği protokolü kapsamında EconBiz aracılığıyla ekonomi, işletme, muhasebe vb. alanlarda sahip olduğu bir milyona yakın kayda erişim sağlanmaktadır.

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesinin Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi

A. Üstünlükler

- Merkez kütüphanede 7/24 kesintisiz hizmet verilmesi.
- Kaynak alımında sağlanan bütçe desteği.
- Öğretim elemanlarında gelen istekler doğrultusunda satın alınan materyal sayısının artmasına bağlı olarak, ödünç verilen materyal sayısının artması.
- Kütüphane binasının fiziki ve teknik donanımlarıyla yeni ve geniş kullanım alanına sahip oluşu.
- Merkez Kütüphanenin yerleşke içerisinde merkezi konumu nedeniyle ulaşımının kolay olması,
- Kütüphanenin yaptığı çalışma ve faaliyetlilerle Üniversite öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından olumlu algılanışı.
- B. Zayıflıklar

1. İnsan Kaynakları açısından*Meslek elemanı eksikliği (Kütüphanecilik bölümü mezunu).*

- Dil bilen (İngilizce, Osmanlıca) eleman eksikliği.

2. Bütçe Açısından

- Bakım onarım tertibine Merkezi bütçeden verilen ödeneğin azlığı.
- Kütüphanecilik alanında artan işbirliği ve düzenlenen etkinlik sayısındaki artışa paralel yurtiçi geçici görev yolluğunun yetersiz olması.
- Ödemeleri döviz ile yapılan veritabanlarının yaşanan yukarı yönlü kur artışından etkilenmesi.

3. Uygulamadaki Güçlükler Açısından

- Kütüphanenin abone olduğu veritabanlarının öğretim elemanlarının gerçekleştirmiş olduğu bilimsel çalışmalara katkısı ve bu veritabanlarının öneminin ilgili kesimlere yeterince duyurulamaması.
- Üniversitenin dağınık yerleşkelerden oluşması, öğretim elemanı ve öğrencilere eksiksiz hizmet verilmesini engellemektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Kütüphanelerin vazgeçilmez öğesi bilgidir. Bilgi kaynaklarının zenginliği özellikle araştırma kütüphanelerine sahip üniversiteler için büyük önem taşımaktadır. Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi olarak bu bilinç ve sorumluluk ile öğretim elemanı ve öğrencilerin gerek basılı ortamda gerekse interaktif ortamdan istedikleri basılı ve elektronik yayınların alımı gerçekleştirmektedir.

Kütüphane binasının yerleşke içindeki merkezi konumu ulaşım açısından avantaj teşkil etmektedir. Modern bir yapıya sahip olan bina, teknik donanımları ve geniş kullanım alanlarına sahip oluşu hizmet alanlar açısından memnuniyeti artıran unsurlardır.

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi; öğretim üyesi, öğrenci, personel ve diğer araştırmacılara daha kapsamlı ve zaman sınırı olmadan kütüphane hizmeti sunmak amacıyla haftanın 7 günü 24 saat hizmet vermektedir.

Yayın alımları bütçesinin arttırılması sonucunda üniversite araştırmacılarının ihtiyaç duyduğu yayınlar büyük ölçüde karşılanmaktadır.

Yabancı dil bilen elemanın olmayışı ve mesleki eğitim görmüş personel istihdam etmekteki güçlükler birimin zayıf yönleridir

Trakya Üniversitesi öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarına kaynak teşkil etmek ve dünya da üretilen bilgileri, bilgi teknolojileri yardımıyla sunmak amacıyla 2018 yılında 41 adet veritabanı aboneliği gerçekleştirilmiştir.

2019 yılında da mevcut aboneliklere yeni veritabanları ekleyerek tam metin elektronik dergi sayısının artırılması sağlanmalı, bunun yanında temel akademik e-kitap sayısı artırılmalıdır. Ayrıca öğretim elemanı ve öğrencilerin istekleri doğrultusunda basılı yerli / yabancı kaynak sayısının da artırılması hedeflenmektedir.

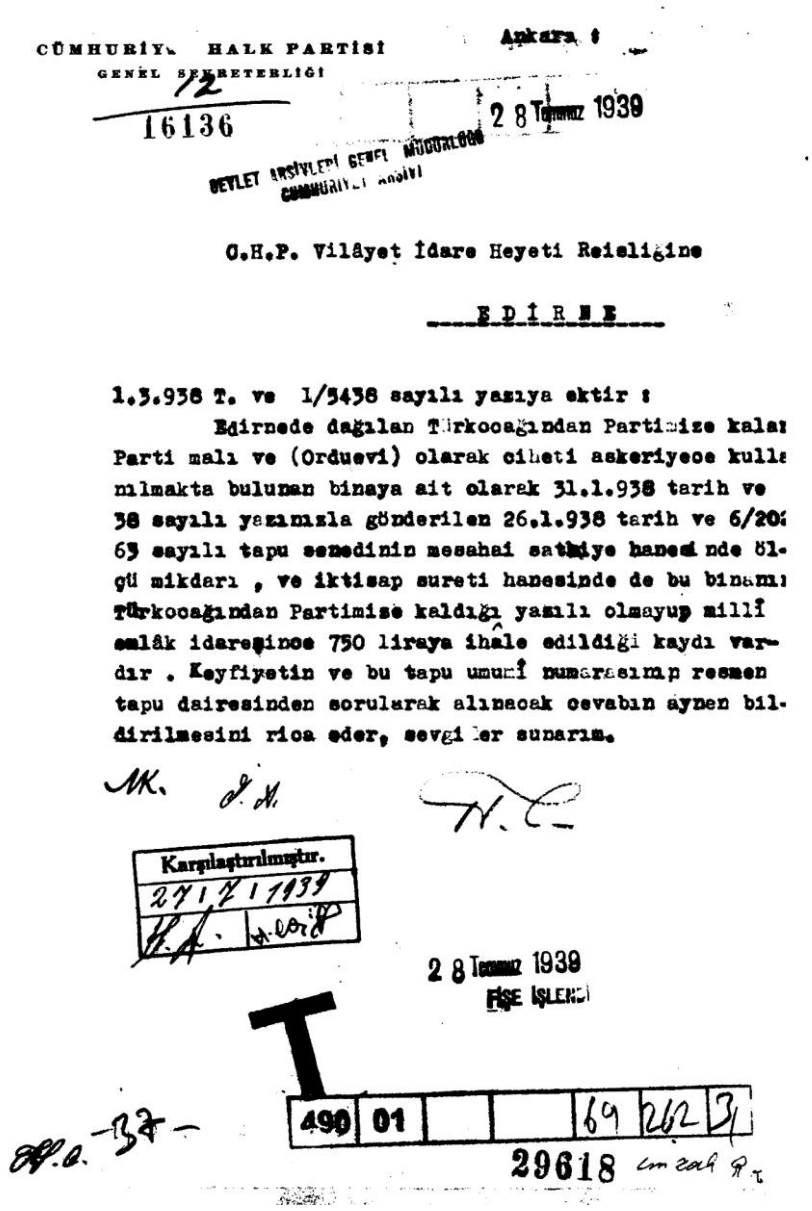
Trakya Üniversitesi kendine yakışan modern, çağdaş ve donanımlı bir kütüphaneye sahiptir[191].

[191] Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Birim İç Değerlendirme Raporu,2019,s.6.

EK-4: Edirne Türk Ocağı

EK-5: Edirne Türk Ocağı'nın malları ve borçları[192]

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara : 12

16136

28 Temmuz 1939

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET arşivi

C.H.P. Vilâyet İdare Heyeti Reisliğine

EDİRNE

1.3.938 T. ve 1/5436 sayılı yazıya ektir :

Edirnede dağılan Türkocağından Partimize kalan Parti malı ve (Orduevi) olarak ciheti askeriyece kullanılmakta bulunan binaya ait olarak 31.1.938 tarih ve 38 sayılı yazımızla gönderilen 26.1.938 tarih ve 6/203 sayılı tapu senedinin mesahai sathiye hanesinde ölçü mikdarı , ve iktisap sureti hanesinde de bu binanın Türkocağından Partimize kaldığı yazılı olmayup millî emlâk idaresince 750 liraya ihâle edildiği kaydı vardır . Keyfiyetin ve bu tapu umumî numarasının resmen tapu dairesinden sorularak alınacak cevabın aynen bildirilmesini rica eder, sevgiler sunarım.

Karşılaştırılmıştır.
27/7/1939

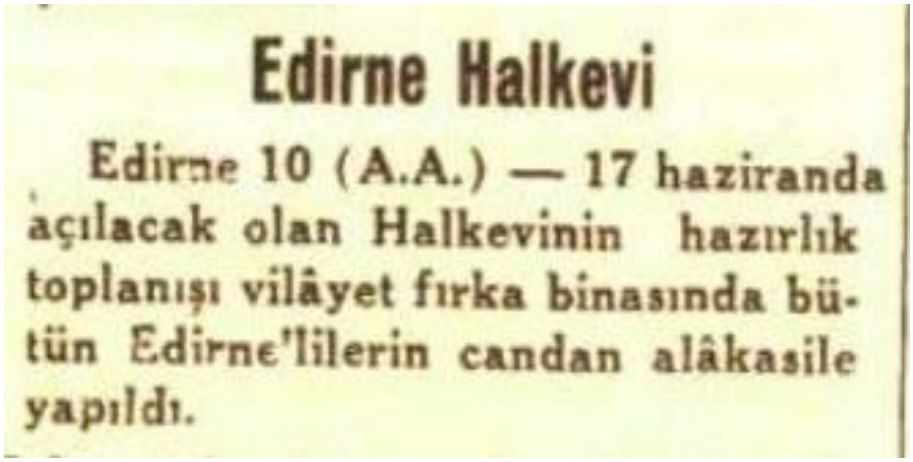
28 Temmuz 1939
FİŞE İŞLENDİ

490 | 01 | | | 69 | 262 | 31

29618

[192] BCA Fon Kodu: 490-01-0-0,Yer Numarası:69-262-31.

EK-6: Edirne Halkevi hazırlık toplantısı haberi 11 Haziran 1932 Cumhuriyet Gazetesi Arşivi

Edirne Halkevi

Edirne 10 (A.A.) — 17 haziranda açılacak olan Halkevinin hazırlık toplanışı vilâyet fırka binasında bütün Edirne'lilerin candan alâkasile yapıldı.

EK-7: Edirne Halkevi açılışı 22 Haziran 1932 Edirne Postası Gazetesi Arşivi

Yıl:7 22-6-32

EdirnePostası

No 448 Çarşamba

Sahibi ve Umumi Neşriyat Müdürü: E. NECMİ

Halk Evi Cuma Günü Açılıyor

Ne istiyorlar!

1535 te „Jon Dö Lolor" veziri âzam İbrahim Pş. dan ilk kapitülasyonu koparırken Türklerin asalet ve insaniyetini söylemişti.

Millî mücadele senelerinde „Briyan", „Löit Jorj.,un iftirasını merdane reddederken yine Türkün kahramanlığını haykırıyordu.

* * *

Halbuki, bir müddettir „Eko de Paris" ve „Tan" böyle konuşmıyorlar. „Eko de Paris" Türkiyenin Fransaya borcunu vermediğinden müşteki, „Tan" Türkün kahramanlığından ürküyor.

Niçin ?..

* * *

Filhakika:

1. Artık Fransız malı almıyoruz. Ucuz inek, bal

Halkevimiz Açılıyor

Edirne Halkevi önümüzdeki Cuma günü Kıyıktaki H. Fırkası binasında merasimi mahsusa ile açılacaktır, Açılma merasimine ait program ihzar ve tevzi edilmiş olup gündüz merasimi saat 14 te, gece merasimi de saat 22 de başlıyacaktır. Açılma merasimi münasebetiyle Fırka kâtibi umumisi Recep Beyin Ankarada irat edecekleri nutuk radyo ile şehrimizden dinlenecektir.

Halkevimizin hemen her şubesinin açılmasına kâfi gelebilecek derecede âza kaydedilmiştir. Halkevimizin mesaisinde muvaffakıyetini samimiyetle dileriz.

Uzunköprüde Yeni bir kulüp

Uzunköpüde „Gençler Birliği İdman ve Musiki Yurdu" namında yeni bir kulüp tesis edilerek faaliyete geçilmiştir.

Cuma günkü Müsabakalar

Geçen Cuma günü öğleden sonra Karaağaç yolun-

Koza Mahsulü Borsada

Yeni koza mahsulünün idrakine başlanmış ve ilk mahsul geçen Pazartesi günü Rüstem Pş. Hanındaki koza borsasında satılmıştır. Fiatler 50-60 Kuruş arasındadır.

O. Mektep Müsameresi

Vali B. in Tetkikleri

Valimiz Salim Özdemir Bf. beraberlerinde Garp H. Kumandan vekili Nusret, H. Fırkası reisi İbrahim Beyler olduğu halde geçen Perşembe ve Cuma günleri hudut köylerinde icrasına başladıkları tetkiklerine devam etmiştir. Vali B. Vaysal köyünde ordunun şerefiyle mütenasip bir binanın sür'atle inşasını tensip buyurmuşlardır.

Bakım ve Doğum evi

Kale içindeki eski Kürk ocağı binasının bir Çocuk bakım ve doğum evi haline getirilmesi ve Halkevi içtimaî yardım şubesinin bu binada çalıştırılması mutasavver bulunmaktadır.

Resmî Gazete

EK-8: Edirne Halkevi açılışı 22 Haziran 1932 Edirne Postası Gazetesi Arşivi

Yıl:7 30 6-32

EdirnePostası

№ 449 Perşembe

Sahibi ve Umumi Neşriyat Müdürü: E. NECMİ

Bu Yıl Mahsul Az Fakat Eyi

Halkevi Açıldı

Edirne Halkevinin açılma merasimi geçen Cuma günü öğleden sonra, hastalı Bf. olmak üzere memur ve muallimlerle halktan mürekkep büyük bir kalabalığın iştirakiyle yapılmıştır. Merasime tanzim edilen program mucibince C. H. F. katibi umumisi Recep Beyin radyoda dinlenen nutuklariyle başlanmıştır. Bundan sonra genç bir grup tarafından İstiklal marşı söylenmiş ve büyük Gazinin gençliğe ve gençliğin büyük Gariye hitabı hep bir ağızdan okunmuştur. Programın dördüncü numarasını ihtiva eden Halkevinin açılma nutku B. Fırka Reisi İbrahim Bey tarafından söylenmiş ve E. Muallim mekebi edebiyat muallimi Nihat Sami B. tarafından bir güzel inşat edilmiştir. Badehu Halkevinin tahsisatının yine fırka reisi tarafından vaki edilerek programın son numarasını teşkil eden Halkevinde çalışanlar namına K. M. M. Müdürü Refat Nedret Bey tarafından çok canlı ve kıymetli bir hitabe irat edilmiştir.

Gece merasiminde İstiklal marşı söylenmiş ve iki perdelik bir canlı tablo yapıldıktan sonra sinema gösterilmiştir.

Komita intihapları

Halkevindeki muhtelif şubeler tarafından idare komiteleri intihabatı geçen Perşembe, Salı ve Çarşamba

Bir tebşir

Edirne ikinci bir Tayyare daha alıyor

Şehrimiz Tayyare Cemiyeti şubesi Edirne halkının cemiyete azmen sarıldığını gösteren müjdeli haberi veriyor:

Umumi merkezimiz reisliğinden aldığımız bir tebrikname şubemizin bidayeti teşekkülden bu güne kadar ai kuruna merasimine münasebetiyle umumi merkezce yaptığı iltifat yüzünü ikinci bir tayyareyi almak için teahhüt edilen miktara baliğ olduğu umumi merkezce yapılan tetkikattan anlaşılmış ve bu cenabeyh bu defa ai kuruna merasiminde tayyarelerimizden birisine ikinci defa olarak (Edirne) ismi verileceği ve merasimde ne vakit yapılacağı da ayrıca bildirileceği işaret ve Edirne bir tayyareyi almak hususunda pek büyük bir hamiyet ve fedakârlık gösteren Edirnenin muhterem halkıyla bu münasebeti memleketimizde büyük hizmetleri sebebiyle idare heyetimiz tebrik ve takdir edilmekle beraber yakın bir zamanda üçüncü bir Edirne tayyaresine nailiyetleri temenni edilmektedir.

Keyfiyetin muhterem gazetemizle neşrini ve halkımızın tebşirini rica ederim Efendim.

E. Muallim M. Mezunları

Çocuk bakıcı Hemşireler

Himayei Etfal Cemiyeti umumî merkezi tarafından Ankarada Keçiörendeki Anakucağında tesis edilen, çocuk bakıcı hemşireleri kursları muvaffakiyetle devam etmektedir. Şimdiye kadar kurstan 10 talebe yetişmiş ve bunlar kursu ikmal eder etmez, Himayei Etfal Cemiyetinin Anakucağı ve kreşlerine tevzii edilmişlerdir. Çocuk bakıcı hemşirelerin aylık kazandıkları para 20 liraya yükselir. Umumî merkeze vaki olan müracaatlara nazaran memleketimizde bu suretle yetişecek bir kaç bin Hanım için kolaylıkla iş bulmak kabil olacaktır. Kurs bir taraftan genç Hanımlarımıza iş bulmak hizmetini ifa ederken, diğer taraftan da memleketimizde aileler nezdinde çocuk bakımı noktai nazarından çok mühim olan bir ehemmiyeti telafi etmektedir.

Çocuk bakıcı hemşireler kursu memleketimizde eşine bir ihtiyaca tekabül eden ilk teşebbüstür. Kursa ilk tahsillerini ikmal eden 18 yaşındaki Hanımlar alınmakta ve kendilerine sarfı nazarî çocuk bakımı öğretildikten, aile ve çocuk hıfzıssıhasına esaslı malûmat verildikten sonra mezuniyet şehadetnamesi verilmektedir. Kursun inkişafı nispetinde memleketimizde aile hıfzıssıhasına ait mühim bir boşluk da

Mimar Kemal Bey Edirneden ayrılıyor

Matbaa Masrif müfettişi Kemal Bey İstanbul Belediye

Mimar Kemal B.

diyesine tayin edilmiş olup bugünlerde ayrılacağını teessürle aldık, sevgili arkadaşımıza hayırlı yolculuklar ve muvaffakiyetler dileriz.

Kemal B. in Vedası

Sevgili Edirneden ayrılırken kalbim içinde kıymetli arkadaşlarımın samimiyetlerini de beraber götürüyorum. Allah sonsuz dedik vedalar..

Mimar *Kemaleddin*

Bekçi teşkilâtı

Şehrimizdeki mahalle bekçileri için yeni bir teşkilât yapılmaktadır. Bundan böyle bekçiler aidatını tayin edecek iki muvazzaf tahsildar toplayacak ve bekçilere muayyen maaş verilecektir.

Yeni Evkaf Müdürü

Vilâyetimiz Evkaf müdürlüğüne tayin edilen

EK-9: "Halkevi İntihapları"09 Şubat 1934 Edirne Milli Gazetesi Arşivi

İntihabı müteakip Şerif Beyin teklifi üzerine reisicümhur Hazretleriyle Başvekil İsmet, B. M. M. Reisi Kâzım Paşalar hazarrtına ve

Pazartesi ve Perşembe günleri toplanacaktır.

Bugün saat 14 te ikinci toplantısını yapacak olan Umumî meclisimize muvaffakiyetler dileriz.

HALKEVİ İNTİHAPLARI

Halkevlerimizi teşkil eden şubelerin komite intihaplarına başlanması kararı verilmiş ve karar derhal komite reislerine bildirilerek faaliyete geçilmiştir.

Şubeler, aşağıda yazıldığı veçhile muayyen günlerin gecelerinde içtimalarını yaparak intihaplarını bitireceklerdir.

Yeni çalışma yılının hızlı ve feyizli bir surette geçeceği şimdiden tahmin edilmektedir.

Halkevini teşkil eden arkadaşlarımıza muvaffakiyetler temennî ederiz.

Halk dershaneleri ve kurslar — 18. 2. 934 Pazar günü akşamı saat 20

Temsil, Spor Güzel sanatlar — 19. 2. 934 Pazartesi günü akşamı saat 20

Kütüphane ve neşriyat Müze sergi — 20. 2. 934 Salı günü akşamı saat 20

Köycüler Dil, Tarih, Edebiyat İçtimaî yardım — 21. 2. 934 Çarşamba günü akşamı saat 20

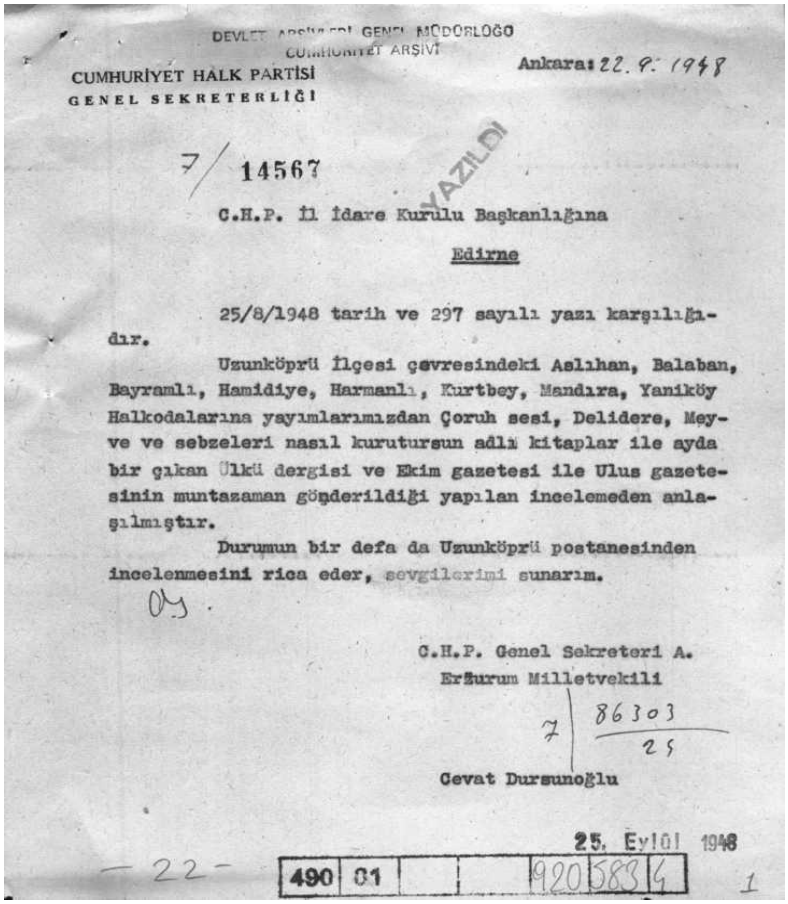
Fırka Reisimiz

Geçen hafta Ankara'ya gittiğini bildirdiğimiz Fırka Reisimiz Akıncıoğlu İbrahim Bey dün sabahki konsiyonel treniyle şehrimi

Fakir çocukların İaşesi

Şehrimiz Halkevi İçtimaî yardım şubesi tarafından mekteplerdeki fakir ço-

EK-10: Halkevleri ve Halkodalarına düzenli matbu eserlerin gönderilmesi[193]

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara: 22. 9. 1948

7/ 14567

YAZILDI

C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanlığına

Edirne

25/8/1948 tarih ve 297 sayılı yazı karşılığıdır.

Uzunköprü İlçesi çevresindeki Aslıhan, Balaban, Bayramlı, Hamidiye, Harmanlı, Kurtbey, Mandıra, Yaniköy Halkodalarına yayımlarımızdan Çoruh sesi, Delidere, Meyve ve sebzeleri nasıl kurutursun adlı kitaplar ile ayda bir çıkan Ülkü dergisi ve Ekim gazetesi ile Ulus gazetesinin muntazaman gönderildiği yapılan incelemeden anlaşılmıştır.

Durumun bir defa da Uzunköprü postanesinden incelenmesini rica eder, sevgilerimi sunarım.

C.H.P. Genel Sekreteri A.
Erzurum Milletvekili

7 | 86303 / 25

Cevat Dursunoğlu

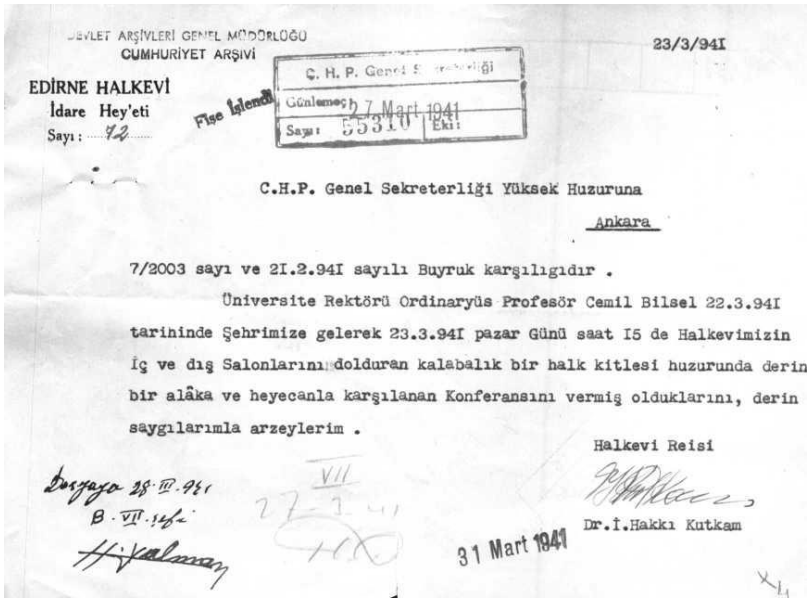
25. Eylül 1948

— 22 —

490 | 01 | | | 920 | 583 | 4 | 1

[193] BCA, Fon Kodu: 490-01-0-0,Yer Numarası:920-583-4.

EK-11: Halkevlerinde düzenlenen konferanslara dair tutanak[194]

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

EDİRNE HALKEVİ
İdare Hey'eti
Sayı : 92

Fişe İşlendi

C. H. P. Genel S[illegible]ği
Gönderme 27 Mart 1941
Sayı : 55310 Eki :

23/3/941

C.H.P. Genel Sekreterliği Yüksek Huzuruna

Ankara

7/2003 sayı ve 21.2.941 sayılı Buyruk karşılığıdır .

Üniversite Rektörü Ordinaryüs Profesör Cemil Bilsel 22.3.941 tarihinde Şehrimize gelerek 23.3.941 pazar Günü saat 15 de Halkevimizin İç ve dış Salonlarını dolduran kalabalık bir halk kitlesi huzurunda derin bir alâka ve heyecanla karşılanan Konferansını vermiş olduklarını, derin saygılarımla arzeylerim .

Halkevi Reisi

Dr.İ.Hakkı Kutkam

Dosyaya 28.VII.941
B.VII.şefi

VII

27-3-41

31 Mart 1941

[194] BCA, Fon Kodu: 490-01-0-0, Yer Numarası: 1009 - 894 – 1.

EK-12: Edirne Halkevi (Günümüz Halk Eğitim Merkezi)

EK-13: Saraçlar Caddesi Edirne Halkevi Okuma Odası

EK-14: Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi (Selimiye Camii yan kısım)

Ek-15: Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi iç kısım

EK-16: Edirne İl Halk Kütüphanesi

Ek-17: Edirne İl Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphane

EK-18: Kırkpınar İl Halk Kütüphanesi iç kısım (Edirne)

EK-19: Kırkpınar İl Halk Kütüphanesi iç kısım (Edirne)

EK-20: Keşan İlçe Halk Kütüphanesi

EK-21: Uzunköprü İlçe Halk Kütüphanesi

EK-22: Enez İlçe Halk Kütüphanesi

EK-23: Havsa İlçe Halk Kütüphanesi

EK-24: Süloğlu İlçe Halk Kütüphanesi

EK-25: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

EK-26: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

EK-27: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

EK-28: Trakya Üniversitesi Ayşekadın Şube Kütüphanesi

EK-29: Trakya Üniversitesi Ayşekadın Şube Kütüphanesi

EK-30: Trakya Üniversitesi Edirne Millet Kıraathanesi

EK-31: Trakya Üniversitesi Edirne Millet Kıraathanesi iç kısım

EK-32: Emel-Özgür Subaşıay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi

EK-33: Edirne Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kütüphanesi

EK-34: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2018 yılı Okuyucu Hizmetleri İstatistiği

Okuyucu Hizmetleri İstatistiği		**Akademik Personel**	**İdari Personel**	**Öğrenci**	**Toplam**
Kayıtlı Aktif Üye Sayısı		1.174	635	17.417	19.226
Ödünç verilen materyal	**Kitaplar**	1.800	1.471	30.963	34.234
	Kitap dışı materyal	177	291	4	472
Ödünç verilen materyal toplamı		1.977	1.762	30.967	34.706
Kütüphaneye gelen kullanıcı sayısı					830.111

EK-35: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Kaynak İstatistiği

Basılı Kitap Sayısı	137.272
Tez	6.593
Elektronik Tez	2.100.000
Basılı Periyodik (Dergi) Sayısı	28
Veritabanı Elektronik Periyodik (Dergi) Sayısı	45.865
Veritabanı Elektronik Kitap Sayısı	420.192
Kitap Dışı Materyal (DVD/VCD/CD vb.)	8.420

EK-36: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2018 yılı Veritabanları İstatistiği

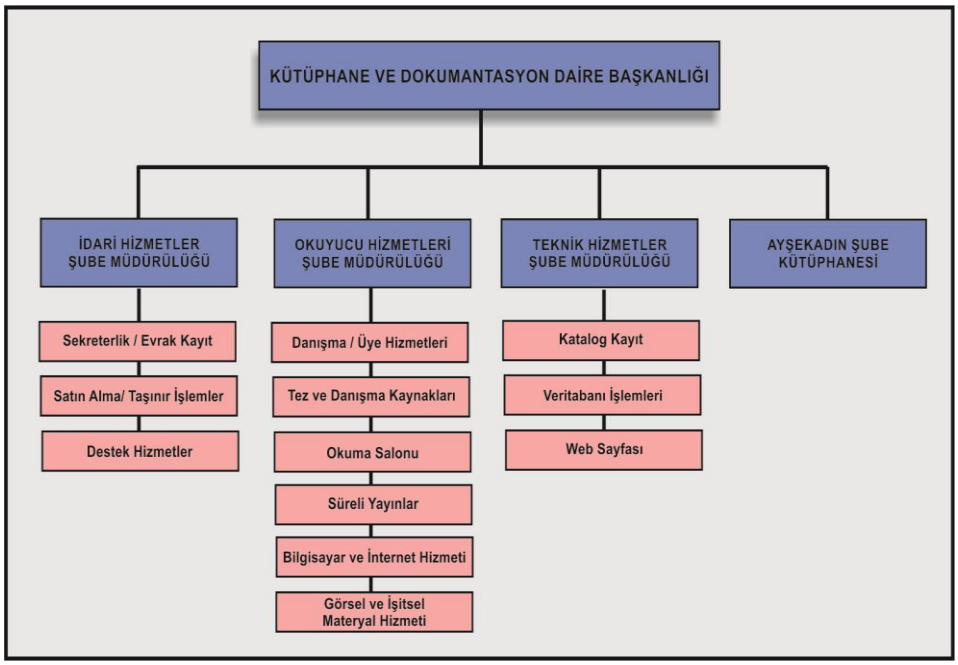
1	PRESSREADER	E-Gazete	ANKOS KAPSAMINDA	7.000+ E-Gazete	75.201,35
2	IOP (Institute of Physics)	Fizik		78	44.528,14
3	OXFORD JOURNALS ONLINE	Genel Kapsamlı		285	33.234,20
4	CAMBRIDGE JOURNALS ONLINE	Genel Kapsamlı		386	51.775,37
5	ACS (American Chemical Society)	Kimya		53	57.243,44
6	APS (American Physical Society)	Fizik		14	24.988,40
7	REAXYS	Kimya		Kimyasal Reaksiyonlar	82.911,56
8	BMJ JOURNALS ONLINE	Tıp, Sağlık		30	100.533,22
9	BEST PRACTICE (CLINICAL EVIDENCE)	Kanıta Dayalı Tıbbi Bilgiler		Tıbbi Kanıtlar	
10	SAGE	İşletme, Sosyal Bilimler		1023	75.221,06
11	ENDNOTE	Tez ve Makale Yazım Sistemi		-	72.541,07
12	CLINICAL KEY	Tıp, Sağlık		610 E-Dergi 1.180 E-Kitap	143.496,26
13	İDEAL ONLINE	Türkçe E-Dergi		391	15.500,00
14	SOBİAD	Sosyal Bilimler		Atıf İndeksi	8.250,00
15	EBSCOHOST: EBOOK ACADEMIC COLLECTION	Genel Kapsamlı E-Kitaplar		161.893	74.222,17
16	EBSCOHOST: HİPERKİTAP	Genel Türkçe E-Kitaplar		17.000	

17	EBRARY (E-Kitap)	Genel Kapsamlı	KURUMSAL	120.632	33.000,27
18	JOVE (Bilimsel Video Veritabanı)	Genel Kapsamlı		4.489	86.593,62
19	EBSCO DISCOVERY SERVICE	Toplu Tarama Arayüzü		Toplu Tarama Arayüzü	55.948,49
20	UPTODATE	Tıp		Tıbbi Kanıtlar	106.377,51
21	CUMHURİYET GAZETESİ ARŞİVİ (1930-2005)	Gazete Arşivi		Gazete Arşivi	1.500,01
22	STATDX	Radyoloji Online Karar Destek Sistemi		4.300 Teşhis Bilgisi	34.895,93
23	TÜRKİYE ATIF DİZİNİ	Tıp, Sağlık		317	19.619,25
24	RSNA DERGİLERİ	Tıp		Haber Arşivi	10.671,27
25	İHA ARŞİVİ	Haber		Haber	6.088,80
26	GALE REFERENCE COMPLETE	Genel Kapsamlı		16.126	109.839,12

EK-37: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2015-2018 yılları arası Üye Sayısı ve Ödünç Verilen Materyal Sayısı İstatistiği

	2015	**2016**	**2017**	**2018**
Üye Sayısı	17.693	18.232	18.991	19.226
Ödünç Verilen Materyal Sayısı	45.906	37.955	39.388	34.706

EK-38: Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Örgüt Yapısı

EK-39: Cümhuriyetin 15'inci Yılında Edirne

EK-40: Edirne Halk Kütüphanesi Bülteni

